

Beleidshandboek

Ter ondersteuning van het WHO- decennium van gezonde en inclusieve vergrijzing

ESPON ACPA – Europese
steden aanpassen aan
vergrijzing:
Beleidsuitdagingen en good
practices

Gerichte Analyse

Ter ondersteuning van het WHO-decennium van gezonde en inclusieve vergrijzing: Beleidshandboek

Versie 12/11/2020

Deze Gerichte Analyse is onderdeel van de ESPON Gerichte Analyse ACPA, die wordt uitgevoerd binnen het kader van het ESPON 2020 Samenwerkingsprogramma.

De ESPON EGTC is de Enige Begunstigde van het ESPON 2020 Samenwerkingsprogramma. De Enige Operatie binnen het programma is geïmplementeerd door de ESPON EGTC en medegefinancierd door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, de EU-lidstaten en de Partnerstaten, IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland.

Dit document weerspiegelt niet noodzakelijkerwijs de mening van de leden van de ESPON 2020 Monitoringscommissie.

Auteurs

Erik van Ossensbruggen, Atze Verkennis, Thijs Fikken, Agnese Macaluso, Anita Peeters, Nick Rundberg – Ecorys (Nederland)

Inés Arevalo, Cristina Muñoz – Ecorys (Spanje)

James Whitley – Ecorys (Verenigd Koninkrijk)

Mats Stjernberg, Mari Wøien Meijer – Nordregio (Zweden)

Adviesgroep

Project-ondersteuningsteam: Paul McGarry, Jo Garsden, Maria Gonzalez, Rebecca Lines, Great Manchester Combined Authority (Verenigd Koninkrijk), Tom van Benthem, Johan Oste Gemeente Amsterdam (Nederland), Ramón Pablo Malagrida, Natalia Rosetti Maffioli, Gemeenteraad Barcelona (Spanje), Lisa Holtz, Gemeente Göteborg (Zweden), Annemieke Knol, Yvonne van Wijk, Gemeente Hengelo (Nederland), Michel Lorant, Gemeente Nantes (Frankrijk), Monica Enge Eriksen, Anne Berit Rafoss, Gemeente Oslo (Noorwegen), Francisco Rivas Gorostiaga, Zaragoza Gemeenteraad (Spanje)

ESPON EGTC: Projectleider: Piera Petruzzi, Financieel expert: György Alföldy

Met dank aan

Amsterdam: Johan Osté, Fatima el Fakiri (GGD Amsterdam)

Greater Manchester: Charlotte Arrowsmith (Greater Manchester Combined Authority)

Nantes: Bruno Gillet (Chargé de Mission Ville Amie des Aînés)

Informatie over ESPON en haar projecten is te vinden op www.espon.eu.

De website biedt de mogelijkheid tot het downloaden en onderzoeken van de meest recente documenten voortkomend uit afgeronde en lopende ESPON-projecten.

© ESPON, 2019

Afdrukken, reproduceren of citeren is toegestaan mits de bron wordt vermeld en een kopie wordt doorgestuurd naar de ESPON EGTC in Luxemburg.

Contact: info@espon.eu

ISBN: 978-2-919795-37-6

Beleidshandboek

Ter ondersteuning van het WHO- decennium van gezonde en inclusieve vergrijzing

ESPON ACPA – Europese
steden aanpassen aan
vergrijzing:
Beleidsuitdagingen en good
practices

Voorwoord

Dit rapport vindt zijn oorsprong in discussies die een aantal jaar geleden zijn gehouden door een kleine groep Europese steden die samen de Eurocities Urban Ageing Working Group vormden. Het streven van de partnersteden was en blijft het bouwen van een effectief pan-Europees platform dat:

- a) de dynamiek van moderne steden en de impact op vergrijzing in de stedelijke context begrijpt,
- b) effectieve en succesvolle beleidsreacties op stedelijke vergrijzing kan ontwikkelen, met een specifieke focus op sociale en gezondheidsongelijkheden en gemarginaliseerde groepen ouderen,
- c) de rol van ouderen in het ontwerpen, leiden en implementeren van werkprogramma's promoot en
- d) burgers, beleidsmakers, onderzoekers en ondernemingen samenbrengt om samen te werken, in plaats van in de kokers die vooruitgang tegenhouden.

Dus dit rapport was beoogd als hulpmiddel om de vergrijzingsagenda meer onder de aandacht te brengen bij Europese instituten, stadsbesturen en NGO's en in het bijzonder vanuit het sociale perspectief van ouder worden.

En het brengen van verandering is onze hoogste prioriteit.

Er is een aanzienlijke hoeveelheid werk gestoken in dit rapport en ik wil Piera Petrucci van ESPON en Erik van Ossenbruggen van ECORYS bedanken en de organisatoren van de uitstekende vergaderingen en evenementen, evenals de collega's van het Eurocities Office en

de Working Group-leiders – Tom van Benthem uit Amsterdam en Anne Berit Rafoss uit Oslo – die dit werk hebben gestuurd.

Dichterbij huis hebben collega's in de Greater Manchester Combined Authority, in het bijzonder Jo Garsden, Mark Hammond en Maria Gonzalez een onbetaalbare rol gespeeld, evenals Dave Thorley van Manchester Stad Council, Chris Phillipson en Tine Buffel van de Universiteit van Manchester en Stefan White van Manchester Metropolitan University.

Ik hoop dat dit rapport slechts een mijlpaal is in ons doorgaande werk aan het creëren van een leeftijdsvriendelijk Europa en dat we onze gezamenlijke benaderingen behouden ondanks de nationale en internationale uitdagingen die ontworpen lijken om ons uit elkaar te duwen.

Veel leesplezier.

Paul McGarry

Greater Manchester Ageing Hub,
hoofdbelanghebbende van de
ESPON ACPA Gerichte Analyse

Proloog

De Europese bevolking vergrijsst snel en dit is vooral duidelijk in steden. Volgens een OECD-onderzoek¹ is het aantal ouderen met 23,8% toegenomen in OECD grootstedelijke gebieden tussen 2001 en 2011. In sommige Europese regio's zijn zelfs toenames van meer dan 50 procent zichtbaar. Deze trend wordt naar voorspelling verder geaccentueerd in de komende decennia. Vergrijzing roept gemeenschappelijke uitdagingen op voor deze steden: om hun omgevingen fysiek en sociaal aan te passen, zodat de kwaliteit van leven voor ouderen onaangetaast blijft. Deze uitdaging is nog duidelijker geworden in de nasleep van de COVID-19-crisis, die onze hele maatschappij heeft getroffen, maar ouderen in het bijzonder. De crisis heeft letterlijk hun levens bedreigd en degenen die het overleefd hebben zijn geconfronteerd met toenemende eenzaamheid. Dit laat opnieuw zien hoe belangrijk het is om onze steden leeftijdsvriendelijk te ontwerpen en de belangen van ouderen mee te wegen in het maken van beleid.

Gelukkig groeit het idee van een leeftijdsvriendelijke stad al nu al meer dan een decennium, aangewakkerd door het belangrijke baanbrekende werk van de Wereldgezondheidsorganisatie. Het komende decennium is door de WHO verklaard tot het *Decennium van gezond ouder worden (2020 – 2030)*. Dit komende decennium is een extreem belangrijke en veelbelovende kans om de negatieve consequenties van vergrijzing tegen te gaan en de kwaliteit van leven voor ouderen te garanderen.

Om dat doel te bereiken hebben we de ontwikkeling en uitwisseling van visie en kennis nodig. Visie over leiderschap en een gemeenschappelijk en aantrekkelijk verhaal, om ervoor te zorgen dat alle relevante belanghebbenden hun krachten bundelen, dezelfde lange termijnstrategie nastreven en actief worden – om de situatie van het debat over klimaatverandering te voorkomen, waar het risico op lethargie heest.

Veel steden hebben een leeftijdsvriendelijk actieplan ontwikkeld, gebaseerd op het conceptuele kader van de WHO – met veel enthousiasmerende initiatieven tot gevolg. Het bewijs van deze initiatieven is echter relatief gefragmenteerd, terwijl er een behoefte is aan een integraal overzicht van de huidige kennis over uitdagingen en good practices in het vergrijzingsbeleid. Met het huidige handboek bieden we zo'n overzicht. Het is gebaseerd op casestudy's uit acht steden in heel Europa, die belanghebbende waren in het ESPON ACPA-project.

Door het presenteren van uitdagingen en bijbehorende strategische en domein-specifieke aanbevelingen in deel 1, samen met good practices en praktische tips in deel 2, kan dit handboek beleidsmakers en andere uitvoerders helpen bij het ontwikkelen en afstemmen van diensten voor ouderen.

Het ontwikkelen van nieuwe ideeën begint met het uitwisselen van visies en kennis. Daarom wordt u aangemoedigd de inhoud van dit boek – of dit boek in zijn geheel – te delen met eenieder die u tegenkomt die geïnteresseerd is in het creëren van een leeftijdsvriendelijke stad.

U wordt aangemoedigd om met ons mee te doen in het voorbereiden van een tijdperk van gezonde en inclusieve stadsvergrijzing.

Erik van Ossenbruggen

Ecorys Nederland

Tom van Benthem - Amsterdam

Natalia Rosetti Maffioli - Barcelona

Lisa Holtz - Göteborg

Paul McGarry - Greater Manchester

Annemieke Knol - Hengelo

Michel Lorant - Nantes

Monica Enge Eriksen - Oslo

Francisco Rivas Gorostiaga - Zaragoza

Piera Petruzzi

ESPON EGTC

¹ OECD (2015) Ageing in Cities: Policy highlights.

Inhoudsopgave

Volume 1: beleidsaanbevelingen	IV
Inhoudsopgave	V
Lijst van figuren.....	VI
Lijst van tabellen	VI
Afkortingen	VII
1 Strategische aanbevelingen.....	1
1.1 Stabiliteit. Voortzetting van het Age-friendly City netwerkconcept	1
1.2 Ambitie. Noodzaak van langetermijnstrategie	1
1.3 Leren. Meer monitoring en evaluatie.....	2
1.4 Flexibiliteit. De ontwikkelingen en behoeften in het oog houden.....	2
1.5 Positiviteit. Publieke acceptatie van vergrijzing vergroten	4
1.6 Outreach. Van lokaal tot Europees niveau	4
2 Domeinspecifieke aanbevelingen	6
2.1 Buitenruimten en gebouwde omgeving	6
2.2 Transport en mobiliteit.....	6
2.3 Huisvesting	6
2.4 Maatschappelijke betrokkenheid en werkgelegenheid	7
2.5 Civic engagement and employment.....	7
2.6 Communicatie en informatie.....	7
2.7 Maatschappelijke ondersteuning en gezondheidszorg	8
Volume 2: benaderingen en good practices van ouderenbeleid	10
1 Introductie	11
2 Help! We worden ouder!.....	13
2.1 Age-friendly beleidsdomeinen	13
2.2 Wat heeft onze stad nodig?	14
2.3 Richting een actieplan	17
3 Versterken van het potentieel voor succes	19
3.1 Participatieve methoden om draagvlak te creëren	19
3.2 Samenwerking voor meer efficiëntie	21
3.3 Goede communicatie is de sleutel	24
3.4 Leren van vergrijzingsbeleid	25
4 Overzicht van good practices.....	27
4.1 Buitenruimtes en gebouwde omgeving.....	28
4.2 Transport en mobiliteit.....	30
4.3 Huisvesting	32
4.4 Sociale participatie	34
4.5 Respect en sociale inclusie	36
4.6 Maatschappelijke participatie en werkgelegenheid	38

4.7	Communicatie en informatie.....	40
4.8	Maatschappelijke ondersteuning en gezondheidszorg	42
Bijlage: aanvullende good practices.....		44
1.	Buitenruimtes en gebouwde omgeving.....	45
2.	Transport en mobiliteit.....	51
3.	Huisvesting	53
4.	Sociale participatie	63
5.	Respect en sociale inclusie	77
6.	Maatschappelijke participatie en werkgelegenheid	79
7.	Communicatie en informatie.....	83
8.	Maatschappelijke ondersteuning en gezondheidszorg	87

Lijst van figuren

Figuur 2.1:	Stadsanalyse-kaart, die aandachtsgebieden van het Age-friendly City actieplan toont.....	16
Figuur 2.2:	Diagram voor leeftijdsvriendelijke strategie	17
Figuur 3.1:	Publieke consultatie in Oslo.....	19
Figuur 3.2:	Ouderen in Manchester die de situatie voor ouderen in hun stad analyseren	20
Figuur 3.3:	Ouderen in Oslo beoordelen de kwaliteit van trottoirs en overige straatelementen.....	21
Figuur 3.4:	Schematisch overzicht van een ondersteunend netwerk.....	23
Figuur 3.5:	Voorbeeld van een evaluatiekader.....	26

Lijst van tabellen

Tabel 2.1:	Beleidsdomeinen in een leeftijdsvriendelijke stad	13
Tabel 2.2:	Mogelijke indicatoren voor het meten van kwaliteit van leven op buurtniveau	14
Tabel 4.1:	Overzicht van de gepresenteerde good practices, per bijbehorend WHO Age-friendly City-domein.....	27

Afkortingen

ACPA	Adapting (European) Cities to Population Ageing
AURAN	Agence d'Urbanisme de la Région Nantaise (Agentschap voor Urbanisme, regio Nantes)
AVEM	Arbeidsparticipatie Vrouwen Etnische Minderheden
CCAS	Centre Communal d'Action Sociale (Gemeentelijk Centrum voor Maatschappelijk Werk)
CLIC	Centre Local d'Information et de Coordination (Lokaal Informatie- en Coördinatiecentrum)
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
EHPAD	Établissement d'hébergement pour personnes âgées dépendantes (Verzorgingstehuis)
ERDF	European Regional Development Fund (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling)
ESF	European Social Fund (Europees Sociaal Fonds)
ESPON	European Territorial Observatory Network (Europees Onderzoeksnetwerk voor Territoriale Ontwikkeling en Cohesie)
EU	European Union
FNO	Fonds Nuts Ohra
GGD	Gemeentelijke GezondheidsDienst
GP	General Practitioner (huisarts)
HO	Hoger onderwijs
HMRC	Her Majesty's Revenue and Customs
LGBT	Lesbian, gay, bisexual, and transgender
MICRA	Manchester Institute for Collaborative Research on Ageing
NGO	Non-gouvernementele organisatie
RCOAK	Roomsche Catholiek Oude Armen Kantoor
UN	United Nations (Verenigde Naties)
WHO	World Health Organization (Wereldgezondheidsorganisatie)

Deel 1

Beleidsaanbevelingen

- 1 Strategische aanbevelingen
- 2 Domeinspecifieke aanbevelingen

Deel 1, Hoofdstuk 1

Strategische aanbevelingen

1 Strategische aanbevelingen

1.1 Stabiliteit. Voortzetting van het Age-friendly City netwerkconcept

De steden die zijn onderzocht voor het ESPON ACPA-project en die deel uitmaken van het Netwerk van Age-friendly Cities zijn zeer positief over het concept. Ze beschouwen het als een cruciaal middel om hun beleidsprogramma te structureren en aandacht te besteden aan de belangrijkste en meest veeleisende onderwerpen binnen het fenomeen vergrijzing.

De stad Zaragoza had bijvoorbeeld eerst de intentie om na overleg met ouderen 25 maatregelen door te voeren. Na de aanpak te hebben gestroomlijnd met het Age-friendly City-raamwerk, is gekozen voor een meer gerichte aanpak van verschillende overkoepelende vraagstukken voor ouderen in de stad. Er is ook meer nadruk gelegd op het inschakelen van deskundigen en het opnemen van resultaten van interne evaluaties.

In verschillende steden, waaronder Amsterdam en Oslo, wijzen vertegenwoordigers op het gemak dat voortkomt uit het toetreden tot het Netwerk van Age-friendly Cities en het vervolgens ontwikkelen van een Age-friendly City-actieplan. Dit heeft het bewustzijn van vergrijzing bij de verschillende beleidsafdelingen in de belanghebbende steden op gang gebracht. Het creëren van een leeftijdsvriendelijke stad is afhankelijk van een holistische benadering van alle levensfasen en van meerdere beleidsdomeinen en dus was het overwegen van dit beleid op een sectoroverstijgende manier de sleutel tot hun succes. Met name de noodzaak om ruimtelijke ontwikkelingsexpertise te betrekken bij andere domeinen zoals welzijn en transport is door veel stadsbestuurders gerealiseerd. Het lidmaatschap van de Age-friendly City heeft deze onderlinge samenwerking binnen de gemeentelijke diensten duidelijk gestimuleerd om gezamenlijk te werken aan actief ouder worden. Ten slotte benadrukken de steden de door het netwerk aangeboden mogelijkheden tot het uitwisselen van ervaringen en beste praktijken tussen de steden. Daarom wordt uitbreiding van het netwerk aanbevolen door nieuwe steden die zich bij het netwerk aansluiten.

1.2 Ambitie. Noodzaak van langetermijnstrategie

Veel steden hebben geen langetermijnstrategie voor 2030. Er zijn aanwijzingen dat dit voor veel meer Europese steden geldt. Steden moeten daarom investeren in het ontwikkelen van formele strategische en tactische doelen met betrekking tot vergrijzing, gebaseerd op een missie en visie.

Dit moet zorgen voor meer stabiliteit op de lange termijn en een grotere kans op een gestage verandering – in plaats van af en toe proefprojecten uit te voeren zonder voortzetting. De WHO heeft het Decade of Healthy Aging (2020-2030) (Decennium van Gezond Ouder Worden) uitgeroepen, dat een nuttige, cruciale kans biedt om regeringen, het maatschappelijk middenveld, internationale agentschappen, professionals, de academische wereld, de media en de particuliere sector samen te brengen en samen een strategie en acties te ontwikkelen.

Ondertussen moeten tijdens elke gemeenteraadsperiode de lange termijn doelen van de stad worden vertaald in toepasbare doelen die de gemeenteraadsperiode van 4 of 5 jaar bestrijken.

Hoe bereik je radicale verandering?

De volgende acties zouden kunnen helpen bij het realiseren van meer radicale verandering:

- **Overtuig politici** van de problematiek van vergrijzing, aangezien zij doorgaans reageren op problemen. Dit vereist een goede externe campagne, die de verwachte sterke stijging van het aantal ouderen laat zien. Het moet ook de bijbehorende kosten weergeven (bijv. kosten voor gezondheidszorg), vooral wanneer er geen actie wordt ondernomen.

- Er moet een collectieve aanpak van **alle relevante Europese instellingen** komen. Zo veel mogelijk steden zouden gezamenlijk het onderwerp onder de aandacht moeten brengen van leden van het Europees Parlement (EP-leden) om vergrijzing hoger op de politieke agenda te krijgen. Bij het benaderen van het Europees Parlement is het de moeite waard om samen te werken met AGE Europe, dat al nauw samenwerkt met het Europees Parlement.
- Op nationaal niveau moet de **oprichting van een raad of rondetafel** met vertegenwoordigers van alle relevante belanghebbenden worden opgezet om politici te beïnvloeden. Zo'n raad moet alle steden in het land vertegenwoordigen.
- Binnen steden is **een ecosysteem nodig voor meer samenwerking** van institutionele en niet-institutionele belanghebbenden. De basis van een netwerkorganisatie als verbindende schakel tussen alle relevante belanghebbenden, aangevoerd door de gemeente, is een goed uitgangspunt voor zo'n ecosysteem.

1.3 Leren. Meer monitoring en evaluatie

In verschillende steden in Europa zijn voldoende inspirerende voorbeelden van succesverhalen te vinden, maar vaak ontbreekt een feitelijke onderbouwing van de resultaten. Dit heeft twee redenen.

Ten eerste is er bij sommige van de onderzochte projecten geen monitoring en evaluatie. Dat maakt het moeilijk om inzicht te krijgen in de effectiviteit van beleid voor actief ouder worden. Ten tweede blijkt dat in gevallen waarin sprake is van een vorm van monitoring en evaluatie, het meten van de beleidseffecten soms lastig is. Hoewel variërend tussen WHO-beleidsdomeinen, veroorzaakt de aard van de gewenste resultaten in sommige domeinen problemen bij het meten van de uitkomst. Zo is sociale participatie een prominent beleidsdomein in het huidige beleid van actief ouder worden, maar het is moeilijk om de vergaderingen, chats en andere sociale activiteiten die ouderen uitvoeren te meten. Andere beleidsdomeinen zijn eenvoudiger, zoals aanpassingen aan de openbare ruimte, die onder meer te zien zijn in de rapportage obstakel-databank van Göteborg (bijlage, pagina 79).

Om een betrouwbaarder inzicht te krijgen in de effectiviteit van welke beste praktijken echt werken en welke in mindere mate, is het cruciaal om meer nadruk te leggen op monitoring en evaluatie. Een goed voorbeeld is de leernetwerkbenadering van de steden Amsterdam en Greater Manchester, waar de gemeente samenwerkt met lokale universiteiten om binnen projecten experimenten op te zetten, resultaten te meten en de uitkomsten te evalueren.

Een goede evaluatie achteraf, het meten van de projectresultaten en het vergelijken ervan met de nulmeting zowel kwantitatief als kwalitatief, zal nodig zijn om de inspanningen van steden om een leeftijdsvriendelijke stad te worden, verder te verbeteren.

1.4 Flexibiliteit. De ontwikkelingen en behoeften in het oog houden.

Leren van reeds ontwikkeld beleid en initiatieven door middel van een goede evaluatie is één ding; het is iets anders om kritisch te blijven nadenken over de huidige prioriteiten en deze af te stemmen op de huidige maatschappelijke ontwikkelingen en eisen van ouderen.

Digitalisering als belemmering voor inclusie

De noodzaak om kritisch na te denken over de match tussen vraag en aanbod is te zien in één overeenkomst tussen de meeste steden die eraan werken om een leeftijdsvriendelijke stad te worden. De meeste van deze steden hebben sociale integratie aangewezen als een van hun hoogste prioriteiten. Dit wordt meestal geïmplementeerd in de vorm van een toename van sociale activiteiten voor ouderen.

Hoewel dat voor veel ouderen zeer gunstig is, zien we tegelijkertijd allemaal de toenemende digitalisering in onze samenleving. Vooral senioren van 75 jaar en ouder hebben echter vaak problemen met het gebruik van computers en smartphones. Dit vormt een uitdaging voor het aanbieden van openbare diensten, die in toenemende mate standaard digitaal worden aangeboden, inclusief belastingaangifte en aanvraag voor sociale diensten. Regeringen en andere dienstverleners voor ouderen moeten zich bewust zijn van senioren die geen gebruik kunnen maken van digitale kanalen of deze niet willen gebruiken en relevante alternatieven bieden. Dit geldt ook voor de communicatie van gemeentelijk beleid aan ouderen. Daarom moet informatie over diensten en activiteiten die relevant zijn voor ouderen ook via gedrukte media worden verstrekt en idealiter ook via informatiebureaus.

Aanpassing aan diversifiërende bevolkingsgroepen

Steden worden steeds diverser en dat geldt niet alleen voor jonge generaties. Ook onder ouderen in steden zijn er veel verschillende subgroepen. Er zijn bijvoorbeeld bekende ongelijkheden in herkomst (oudere migranten), geslacht, seksuele geaardheid (LGBT) en inkomen. Deze ontwikkelingen vragen om een aanpak op maat. Een cultuurgevoelige versie van een bekende interventie is daar een goed voorbeeld van (zie pagina 95 van de bijlage). Belanghebbenden die activiteiten voor ouderen uitvoeren, moeten zich meer bewust worden van deze diverse groepen en hun eisen om sociale inclusie te vergroten.

Vergeet de mensen rondom de oudere niet

Het is gebruikelijk om de senior te beschouwen als de enige persoon die zorg nodig heeft. Desalniettemin geeft een toenemend aantal mantelzorgers aan onder grote druk te staan door het verlenen van zorg, wat soms tot lichamelijke en psychische problemen leidt.

Behoeft aan holistische benaderingen en betere samenwerking

Een ander aandachtspunt voor het in de gaten houden van ontwikkelingen en eisen is dat veel steden het leeftijdsvriendelijke stad-raamwerk van de WHO hebben overgenomen met de acht beleidsdomeinen. Hoewel deze domeinen een uitstekend startpunt zijn voor het begrijpen van de relevante thema's, brengen ze ook het risico met zich mee om het vergrijzingsbeleid te compartimenteren.

Veel ontwikkelingen en eisen van ouderen vragen echter om een holistische benadering. Het bestrijden van eenzaamheid vereist bijvoorbeeld betrokkenheid van belanghebbenden uit verschillende WHO-domeinen, waaronder sociale participatie en inclusie, gezondheids- en gemeenschapsdiensten en huisvesting. Hetzelfde geldt voor veel andere voorbeelden. Neem valpreventie, wat betrokkenheid vereist van gezondheids- en gemeenschapsdiensten, evenals buitenruimten en de gebouwde omgeving. Om een passend antwoord te kunnen geven op de vraag van ouderen, is het daarom ook nodig om de acht domeinen te overstijgen en beleidsmakers uit deze domeinen vaker met elkaar in contact te brengen en samenwerking te stimuleren.

Dit geldt niet alleen voor samenwerking binnen stadsbesturen, maar ook tussen ambtenaren en andere belanghebbenden. Het wordt aanbevolen dat steden het fundament van een netwerkorganisatie onderzoeken als schakel tussen alle relevante belanghebbenden. Greater Manchester dient als een perfect voorbeeld met zijn Greater Manchester Aging Hub: een netwerk bestaande uit de Greater Manchester Combined Authority en alle tien gemeenten, het Greater Manchester Health and Social Care Partnership, het Age UK Network in Greater Manchester, de universiteiten en sociale organisaties en vele andere belanghebbenden. De rol van de Hub is het coördineren van een strategisch antwoord op veroudering door (onder andere) genoemde partijen bij elkaar te brengen.

1.5 Positiviteit. Publieke acceptatie van vergrijzing vergroten

Veel steden ontwikkelen en implementeren momenteel leeftijdsvriendelijke strategieën. Tegelijkertijd kan worden geconcludeerd dat ouder worden in de huidige samenleving soms erg negatief wordt bekeken en verkeerd wordt begrepen.

Er moet meer worden geïnvesteerd om het bewustzijn in de hele samenleving te vergroten, om te begrijpen wat ouder worden betekent en hoe dit kan worden ondersteund. Als winkeliers bijvoorbeeld beter op de hoogte zijn van dementie, kunnen ze problemen waarmee dementiepatiënten kampen wellicht beter vaststellen en tegengaan. Bovendien, als jongere generaties zich meer bewust zijn van de voorzorgsmaatregelen die ze kunnen nemen om gezond en actief ouder worden te faciliteren, zullen zij daar direct van profiteren en de samenleving daar indirect van profiteren door middel van lagere zorgkosten.

1.6 Outreach. Van lokaal tot Europees niveau

Het faciliteren van stedelijke vergrijzing is afhankelijk van alle geografische niveaus. Veel van de inspirerende voorbeelden in Deel 2 hebben gemeen dat ze afhankelijk zijn van professionals en vrijwilligers die handelen op lokaal/buurtniveau, waar ze de bewoners kennen. *Steden zouden meer moeten doen om gebruik te maken van deze waardevolle experts.*

Tegelijkertijd is er behoefte aan meer toepassing op Europees niveau. Steeds meer steden delen al ervaringen via platforms als Eurocities, AGE Europe en het European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing. *Het wordt aanbevolen dat meer steden zich bij dergelijke netwerken aansluiten om good practices te delen en van elkaar te leren.*

Ook financieel is meer gebruik van het Europees niveau mogelijk. Het ESPON ACPA-onderzoek heeft aangetoond dat veel leeftijdsvriendelijke steden hun eigen budgetten bijna uitsluitend gebruiken voor de uitvoering van het beleid inzake actief ouder worden. Mogelijkheden voor gebruik van Europese fondsen werden besproken, maar geen van de ambtenaren zag dit als een optie voor hun eigen stad. Dit heeft twee redenen. Ten eerste zijn veel stadsvertegenwoordigers die zich bezighouden met vergrijzing niet op de hoogte van mogelijke financieringsbronnen, zoals het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (ERDF) en het Europees Sociaal Fonds (ESF). Degenen die op de hoogte zijn van Europese financieringsmogelijkheden, geven aan dat de daarmee gepaard gaande administratieve lasten te hoog zijn, waardoor het voor hen een oninteressante optie is. Als specifieke argumenten wordt genoemd de noodzaak 1 voltijds medewerker te wijden aan het aanvragen van Europese financiering en het moeten terugbetalen van een deel van het geld in het geval de begroting niet volledig wordt benut.

Daarom worden de relevante Europese instanties aangemoedigd om beleidsmakers en andere uitvoerders meer bewust te maken van de mogelijkheden voor Europese kennisuitwisseling en financiering door middel van outreach- en verspreidingsactiviteiten.

Deel 1, Hoofstuk 2

Domeinspecifieke aanbevelingen

2 Domeinspecifieke aanbevelingen

2.1 Buitenruimten en gebouwde omgeving

Een belangrijk aspect van leeftijdsvriendelijkheid is dat senioren een actief en zinvol leven kunnen leiden. De kwaliteit van de inrichting van buitenruimten en de gebouwde omgeving ten aanzien van ouderen staat hierbij centraal.

De beschikbaarheid van voldoende banken en hun ontwerp en toegang tot groene zones kan senioren helpen om actiever te zijn in en buiten hun buurt. Verbeteringen in veiligheid en veiligheidsperceptie zijn ook erg belangrijk, vooral 's nachts en in de perifere buurt. Er moet voor worden gezorgd dat straten voldoende verlicht zijn en dat de trottoirs vrij zijn van obstakels. Burgers moeten de mogelijkheid hebben om een melding te maken van fysieke obstakels en andere barrières voor ouderen.

Checklists en duidelijk gedefinieerde ontwerpnormen kunnen ervoor zorgen dat de openbare ruimtes van de stad op een geïntegreerde en consistente manier worden gepland. Een evenwichtige aanpak is hier echter belangrijk. Het leeftijdsvriendelijker maken van stedelijke ruimtes zou niet alleen ten goede moeten komen aan senioren, maar ook aan mensen van alle leeftijden en capaciteiten. Daarom mogen ze niet ontworpen zijn met slechts één gebruikersgroep in gedachten, want dit kan er gemakkelijk toe leiden dat de belangen van één groep conflicteren met de belangen van anderen.

2.2 Transport en mobiliteit

Leeftijdsvriendelijk openbaar vervoer is een voorwaarde voor succes op andere gebieden, zoals sociale integratie en maatschappelijke betrokkenheid, aangezien mensen in staat moeten zijn om – met een comfortabel gevoel – deze activiteiten te bereiken en zich erbij aan te sluiten. Effectief en leeftijdsvriendelijk openbaar vervoer kan op lange termijn positieve gezondheidseffecten hebben, aangezien ouderen langer zelfstandig kunnen blijven. Als het openbaar vervoer goed gepland en aangepast is, kan het een inclusief effect hebben, omdat ouderen die anders misschien aan huis gebonden zijn mobieler kunnen worden. Dit kan ook de belasting voor hun familie en verzorgers verminderen.

Het openbaar vervoer moet gemakkelijk toegankelijk zijn en de veiligheid van bushaltes en busterminals moet worden verbeterd. Het is positief wanneer transportoplossingen naast simpelweg als transportmiddel ook een maatschappelijke functie vervullen (zoals Flexlijnen in Göteborg en Rosa busser in Oslo). Het wordt aanbevolen dat steden vervoersoplossingen op maat aanbieden, zodat senioren bestemmingen kunnen bereiken die buiten het bereik van normale bus-, metro- en treinlijnen liggen. Afhankelijk van de financiële draagkracht van steden, is het de moeite waard om de mogelijkheden te onderzoeken om voor ouderen verlaagde tarieven voor openbaar vervoer aan te bieden. Het is bewezen dat dit gunstig is voor hun sociale participatie en inclusie.

2.3 Huisvesting

De stijging van de huizenprijzen en de beperkte beschikbaarheid van sociale woningen voor een groeiend aantal ouderen is een uitdaging waar steden voor staan, mede gezien het feit dat het aantal ouderen met een laag inkomen de komende jaren naar verwachting zal toenemen.

Wonen is in veel opzichten een grote uitdaging, veel senioren wonen in een woning die niet goed geschikt is voor hun behoeften en verhuizen kan moeilijk of onmogelijk zijn. Relatief kleine fysieke aanpassingen kunnen ertoe bijdragen dat woningen leeftijdsvriendelijker worden, bijdragen aan een verbeterd gevoel van veiligheid en ouderen in staat stellen om langer zelfstandig te wonen. Het is aan te raden ouderen subsidies te bieden voor dergelijke aanpassingen. Het inhuren van wooncoaches gaat de woonuitdaging op een andere manier aan door senioren hulp te bieden bij het vinden van woonruimte die beter aansluit bij hun wensen.

2.4 Maatschappelijke betrokkenheid en werkgelegenheid

Activiteiten die sociale participatie en inclusie bevorderen, zijn vaak afhankelijk van de actieve inzet van vrijwilligers. Het is ook belangrijk om een facilitator te hebben die verantwoordelijk is voor het coördineren en beheren van de activiteiten en om ervoor te zorgen dat de activiteiten inclusief, respectvol en interessant zijn voor iedereen. Sommige initiatieven zijn ook afhankelijk van samenwerking met culturele instellingen, wat betekent dat het belangrijk is om een goede band met deze instellingen te hebben.

Het hebben van toegankelijke faciliteiten om de activiteiten te organiseren is ook cruciaal. Ze moeten zoveel mogelijk op buurtniveau plaatsvinden en verenigingen moeten de opkomst van de senioren faciliteren door ook de logistieke aspecten te faciliteren. Veel senioren ervaren belemmeringen voor culturele participatie en een manier om de drempel voor deelname te verlagen, is door deelname gratis of betaalbaar te maken. Dit zorgt er ook voor dat hoge kosten niet de reden zijn voor mensen om niet mee te doen.

Lokale verenigingen en lokaal bekende senioren kunnen de meest effectieve ambassadeurs zijn om individuen op lokaal niveau te mobiliseren.

De domeinen van sociale participatie en inclusie lenen zich goed voor het combineren van doelen. Bijvoorbeeld het aanpakken van sociale uitsluiting terwijl ook bepaalde vaardigheden worden ontwikkeld of intergenerationale contacten worden gefaciliteerd.

2.5 Civic engagement and employment

Voor sommige beleidsmakers is een van de vaak gemaakte fouten aan te nemen te weten wat ouderen nodig hebben, wat vaak misleidend is. De senioren vormen geen homogene categorie en hun behoeften ontwikkelen vrij snel. Hun actieve betrokkenheid bij beleidsontwerp is daarom cruciaal.

Senioren zijn in de eerste plaats burgers en willen als zodanig worden gezien in plaats van als een speciale categorie. Het is cruciaal te benadrukken dat van hen wordt verwacht dat ze een actieve rol in de samenleving spelen en daartoe inderdaad welkom zijn. Dat vereist bewustmaking en het opbouwen van vertrouwen, evenals inspanningen om mensen te mobiliseren die minder enthousiast zijn om op lokaal niveau een actieve rol te spelen.

Voor het creëren van gunstige omstandigheden om hen in staat te stellen en op hun gemak te stellen om hun mening te geven, moet de stad nadenken over formats, logistieke regelingen en manieren om senioren het gevoel te geven dat er rekening is gehouden met hun behoeften.

2.6 Communicatie en informatie

Het is belangrijk dat ouderen toegang hebben tot informatie over wat voor soort diensten en activiteiten er bestaan. Steden moeten de nadruk leggen op het verspreiden van informatie over welk type transportoplossingen, huisvestingsalternatieven en culturele en recreatieve activiteiten beschikbaar zijn voor senioren.

Digitale uitsluiting is een grote uitdaging waarmee veel senioren worden geconfronteerd en vanuit dit perspectief is het belangrijk dat informatie niet alleen digitaal wordt verstrekt, aangezien traditionele informatiebronnen, zoals gedrukt materiaal en per telefoon, nog steeds de voorkeur hebben van veel senioren.

Sommige steden hebben ook informatiebureaus of contactpunten waar senioren terecht kunnen met allerlei soorten vragen en het verdient de voorkeur dat via zo'n geïntegreerd kanaal een breed scala aan informatie kan worden verstrekt.

Het bereiken van sociaaleconomisch zwakke groepen en ouderen met een migrantenachtergrond is vaak een voortdurende uitdaging. Het kan goed zijn om informatie te verstrekken met afbeeldingen in plaats van

puur op tekst te vertrouwen. Informatie laten vertalen in verschillende talen is een andere manier om dit aan te pakken, ervan uitgaande dat de stad over voldoende middelen beschikt.

2.7 Maatschappelijke ondersteuning en gezondheidszorg

Lichaamsbeweging en training zijn belangrijk om actief en gezond ouder worden te garanderen. Ze kunnen belangrijk zijn voor het verbeteren van cognitieve vaardigheden die gevoelens van veiligheid, competentie en controle kunnen stimuleren.

Tegelijkertijd stijgen de zorgkosten in veel landen. Om de druk van gezondheidsfaciliteiten en ziekenhuizen te verlichten en de kosten te beperken, moeten steden meer investeren in gedecentraliseerde zorg en thuiszorg door de vorming van mantelzorgnetwerken rond ouderen te faciliteren.

Ook is er bij jongere generaties meer nadruk op preventie en bewustmaking nodig. Kinderen die advies en informatie zoeken voor hun oudere ouders kunnen een doelgroep worden.

Deel 2

Benaderingen en good practices van ouderenbeleid

- 1 Inleiding
 - 2 Help! We worden ouder!
 - 3 Versterken van het potentieel voor succes
 - 4 Overzicht van good practices
- Bijlage: aanvullende good practices

Deel 2, Hoofdstuk 1

Inleiding

1 Introductie

Na het lezen van deel 1 heeft u waarschijnlijk een goed beeld van de uitdagingen waarmee steden te maken hebben wat betreft vergrijzing en wat er gedaan moet worden. Maar u vraagt zich misschien nog steeds af *hoe* dit gedaan moet worden. Welke stap moet ikzelf zetten als beleidsmaker, professional, vrijwilliger of wat voor belanghebbende dan ook die met ouderen werkt?

Veel lokale autoriteiten zijn op zoek naar de juiste manieren waarop de uitdagingen van vergrijzing aangepakt kunnen worden. Steden staan niet alleen in dit streven. In de hele EU worden veel plaatsen geconfronteerd met demografische ontwikkelingen met een toenemend aandeel van ouderen. Deze plaatsen ondervinden allen vergelijkbare uitdagingen en proberen oplossingen te vinden voor deze uitdagingen. Waar sommige steden worstelen zijn andere steden in staat om praktijken te bedenken om met de uitdagingen om te gaan. Innovatieve manieren om ouderen te ondersteunen zijn in ontwikkeling in heel Europa en het zou jammer zijn om deze ideeën niet te delen met de rest van de Europese gemeenschap.

In navolging van de beleidsaanbevelingen in deel 1 is het nu tijd voor praktische oplossingen. In dit boek presenteren we zulke praktische voorbeelden. Ze zijn gebaseerd op het ESPON ACPA-onderzoek, dat draait om de pogingen van acht verschillende Europese steden (Amsterdam, Barcelona, Göteborg, Greater Manchester, Hengelo, Nantes, Oslo en Zaragoza) om leeftijdsvriendelijke steden te worden. Elke stad ontwikkelt een eigen benadering in het omgaan met vergrijzing, met verschillende prioriteiten op verschillende beleidsdomeinen. De good practices van deze benaderingen zijn in een beknopte vorm verzameld in deze praktijkhandleiding.

De praktijkhandleiding kan worden gebruikt als startpunt voor lokale autoriteiten en beleidsmakers die meer willen leren over succesvolle leeftijdsvriendelijke praktijken. Het begint met praktische, maar toch algemene werkwijzen die helpen om de resultaten van het beleid op een effectievere en efficiëntere manier te bereiken. Deze manieren zijn gestructureerd rond de beleidscyclus en helpen u het hele proces te verbeteren, van het signaleren van problemen tot het ontwerpen, implementeren en evalueren van beleid. Vervolgens bevat het good practices die betrekking hebben op thematische uitdagingen zoals gezond blijven, toegang hebben tot goed vervoer en huisvesting en onderwerpen als sociale inclusie en participatie.

Deel 2, Hoofdstuk 2

Help! We worden ouder!

2 Help! We worden ouder!

We willen allemaal zo lang mogelijk gezond en actief blijven. Naarmate we ouder worden, wordt het echter steeds moeilijker om dit te doen. Het is normaal dat ouderen minder mobiel zijn. U kunt bijvoorbeeld problemen met uw rug krijgen of moeite hebben met zien. Deze kleine fysieke problemen kunnen er op hun beurt weer voor zorgen dat u niet meedoet aan de sociale activiteiten waar u vroeger van genoot. Bovendien kan het ineens moeilijk zijn om in uw eigen huis te bewegen, omdat het moeilijk is om de trap op te gaan. U kunt zien hoe deze problemen tot grotere problemen kunnen leiden: misschien moet u naar een ander huis verhuizen, weg van uw vrienden en familie en misschien ervaart u eenzaamheid omdat u niet meer vrij kunt bewegen.

De hierboven beschreven situatie is vrij somber, maar voor veel ouderen maar al te reëel. Wat begint als een klein probleem, kan uitmonden in een combinatie van problemen die tot ongemakkelijke situaties leiden. Leeftijdsvriendelijke steden willen deze situaties voorkomen door mensen te helpen gezond en actief te blijven en te genieten van de activiteiten die ze willen doen in hun eigen leefomgeving.

2.1 Age-friendly beleidsdomeinen

Ons verhaal verwijst naar een reeks van vier overkoepelende gebieden of beleidsdomeinen die centraal staan in de ontwikkeling van een leeftijdsvriendelijke strategie. Binnen deze vier zijn de acht WHO-domeinen van een leeftijdsvriendelijke stad terug te vinden.

Tabel 2.1: Beleidsdomeinen in een leeftijdsvriendelijke stad

1. Huisvesting en de gebouwde omgeving	<ul style="list-style-type: none">• Buitenruimtes en gebouwen• Huisvesting
2. Vervoer en mobiliteit	<ul style="list-style-type: none">• Vervoer
3. Gezondheid en zorg	<ul style="list-style-type: none">• Maatschappelijke steun en gezondheidsdiensten
4. Sociaal leven	<ul style="list-style-type: none">• Sociale participatie• Respect en sociale inclusie• Maatschappelijke participatie en werkgelegenheid• Informatie en communicatie

Deze vier gebieden hangen nauw met elkaar samen en achteruitgang in één veld kan leiden tot een domino-effect zoals in ons eerste voorbeeld. Tegelijkertijd betekent dit ook dat maatregelen die het ene thema als primair doel hebben altijd tot op zekere hoogte bijdragen aan de andere thema's.

Zo richten leeftijdsvriendelijke vervoersinitiatieven zich bijvoorbeeld allemaal op vervoer en mobiliteit, maar dienen ze ook een sociale functie en dragen ze bij tot het verbeteren van de levenskwaliteit van mensen die anders misschien beperkt zouden blijven tot de grenzen van hun eigen huis. We moeten hier rekening mee houden als er in een later stadium good practices worden gepresenteerd.

2.2 Wat heeft onze stad nodig?

Beleidsmakers moeten zich bewust zijn van de belangrijkste uitdagingen voor ouderen in hun respectievelijke steden. Een grondige probleemanalyse is een belangrijk begin van elke beleidscyclus en is essentieel voor het formuleren van effectief beleid. Met een probleemanalyse kunt u de uitdagingen identificeren waarmee de stad wordt geconfronteerd naarmate de bevolking ouder wordt. Dit moet gebeuren door middel van verschillende manieren van dataverzameling; zowel kwalitatief als kwantitatief.

Voorbeeld van probleemanalyse: Amsterdams Age-Friendly Stad plan

De gemeente Amsterdam sloot zich in 2015 aan bij het Netwerk van Age-friendly Cities van de Wereldgezondheidsorganisatie en begon al snel met het ontwikkelen van een actieplan dat uiteindelijk in 2016 werd gelanceerd. Een fase van grondige voorbereidende analyse, die de 'stadsanalyse' werd genoemd, was de eerste stap om tot het actieplan te komen.

In de probleemanalyse van Amsterdam speelt één centraal aspect een cruciale rol, namelijk de kwaliteit van leven voor ouderen. Dit concept was de basis van de analyse om een duidelijk overzicht te krijgen van de huidige stand van zaken in de stad. Om inzicht te krijgen in de kwaliteit van leven van ouderen in de stad is op twee manieren geanalyseerd:

1. Een kwantitatieve, statistische analyse op buurniveau. De zeven stadsdelen hebben in totaal 96 wijken, waarvoor gegevens zijn verzameld die de levenskwaliteit van ouderen weerspiegelen. Tabel 2.2 geeft een overzicht van de gegevens met een beschrijving van de gebruikte indicatoren.

Tabel 2.2: Mogelijke indicatoren voor het meten van kwaliteit van leven op buurniveau

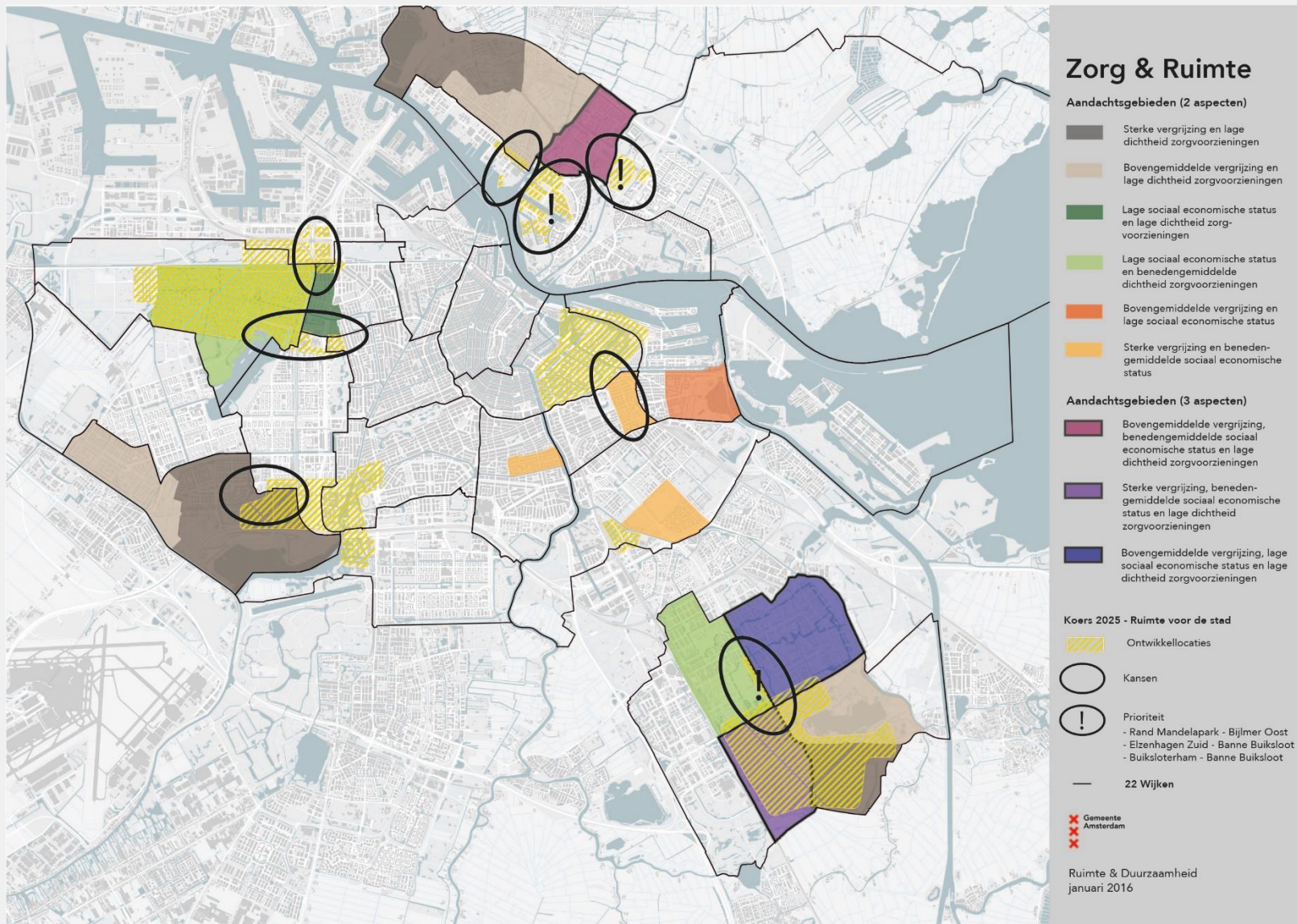
Indicator	Voorbeelden van metingen
Demografische ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none">• Aandeel 65-plussers;• Toename in aantal 65-plussers;• Verwacht aantal 65-plussers in de toekomst.
Sociaaleconomische status	<ul style="list-style-type: none">• Gemiddeld besteedbaar gezinsinkomen;• Aandeel laaggeschoolde huishoudens met laag inkomen;• Aandeel niet-westerse migranten.
Zorgaanbod	<ul style="list-style-type: none">• Aantal gezondheidsdiensten per 10.000 inwoners;• Opgesplitst in ziekenhuizen, huisartspraktijken, fysiotherapeuten, dagbesteding
Levering van andere openbare diensten	<ul style="list-style-type: none">• Aantal cafés en andere horecadiensten, culturele locaties en andere culturele diensten; winkels.
Connectiviteit (mogelijkheden voor mobiliteit)	<ul style="list-style-type: none">• Trein-, tram en metrolijnen;• Busstations.

Deze gegevens werden echter omgezet in betekenisvolle kaarten, die op basis van de verschillende bovengenoemde indicatoren specifieke aandachtsgebieden laten zien. Figuur 2.1 laat zo'n kaart zien.

2. Kwalitatieve publieke consultaties met ouderen. In elk van de zeven stadsdelen zijn focusgroepen met ouderen gehouden om hun perceptie van het dagelijks leven in de stad te bespreken, met bijzondere aandacht voor ervaren uitdagingen en belemmeringen en hoe deze problemen aan te pakken.

Zo'n voorbereidende probleemanalyse kan een zeer effectief mechanisme zijn om te erachter te komen welke wijken de meeste aandacht nodig hebben en wat voor soort beleidsthema's en programma's moeten worden ontwikkeld om de ouderen te ondersteunen die dit het hardst nodig hebben.

Figuur 2.1: Stadsanalyse-kaart, die aandachtsgebieden van het Age-friendly City actieplan toont

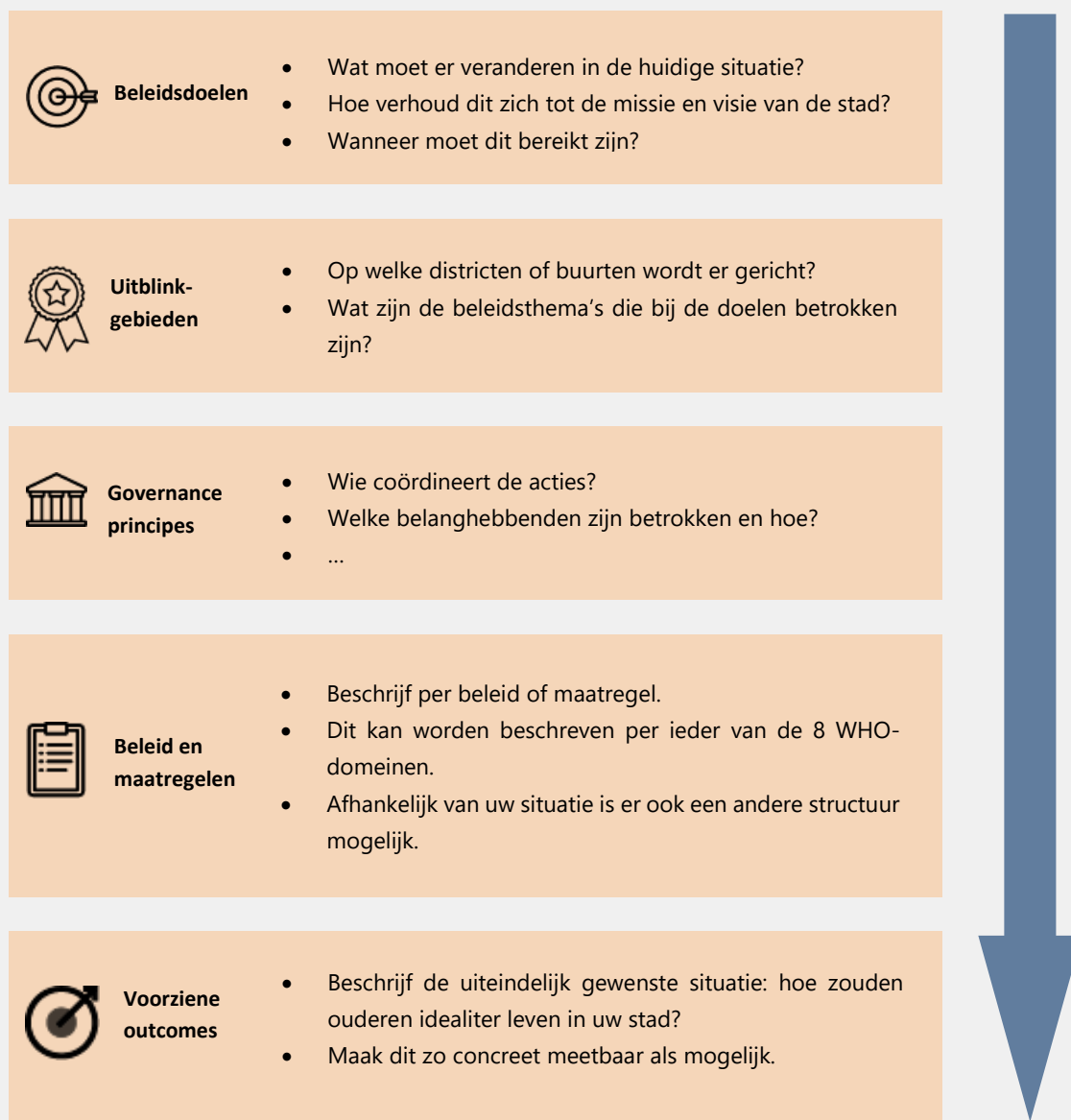

2.3 Richting een actieplan

Schrijf als resultaat van uw probleemanalyse de uitdagingen op die u bent tegengekomen. Ze passen waarschijnlijk in een of meer van de hierboven beschreven beleidsdomeinen. Houd er rekening mee dat de meeste van deze uitdagingen sectoroverstijgend zijn en meerdere domeinen tegelijkertijd zullen omvatten. Nadat u deze probleemanalyse hebt afgerond, kunt u gaan nadenken over beleid en maatregelen om de uitdagingen aan te pakken.

Het kan nuttig zijn om dit – en hoe u de geïdentificeerde uitdagingen wilt tegengaan – schematisch te structureren. Onderstaand voorbeeld geeft een mogelijke manier om doelen te formuleren en te vertalen naar acties en geplande uitkomsten. Onderstaand schema is bedoeld voor het structureren van het actieplan als geheel, maar is evenzeer bruikbaar voor het structureren van individuele beleidslijnen en maatregelen.

Figuur 2.2: Diagram voor leeftijdsvriendelijke strategie

Bron: eigen uitwerking door consortium

Deel 2, Hoofdstuk 3

Versterken van potentieel voor succes

3 Versterken van het potentieel voor succes

Het vorige hoofdstuk gaf het inzicht dat een goed beleid voor stedelijke vergrijzing voorbereiding en strategieontwikkeling vereist. Voor dat laatste is een schema geboden om een missie, visie en strategie uit te werken. Het laatste deel van uw strategie moet een plan bevatten voor concrete initiatieven. U kunt zich in de situatie bevinden waarin u uw huidige beleidsprogramma verbetert, of in een situatie waarin u een geheel nieuw initiatief wilt starten.

In dit hoofdstuk vindt u enkele praktische tips die u helpen om effectief en efficiënt ondersteuning te bieden aan ouderen. We doorlopen de verschillende stappen van het implementatieproces en geven u tips over hoe u meer draagvlak voor uw plannen kunt creëren, hoe u de doelgroep effectief kunt bereiken, hoe u het proces administratief kunt inrichten en hoe u de implementatie tot een voortdurend proces van leren en verbeteren kunt maken.

3.1 Participatieve methoden om draagvlak te creëren

Nog te vaak neigen overheden tot het ontwikkelen van beleid en initiatieven achter de tekentafel, waarbij weinig of geen gebruik wordt gemaakt van waardevolle expertise die aanwezig is in de wijken waarop het initiatief zich richt. Dergelijke expertise kan afkomstig zijn van bewoners die al lange tijd in het gebied wonen en veel weten over lokale trends en ontwikkelingen – ongeacht hun leeftijd. Of van ouderen die gebruik zullen moeten maken van de diensten die in ontwikkeling zijn, waardoor het cruciaal is om na te gaan of het geplande initiatief aan hun wensen en behoeften zal voldoen. Er zijn meerdere manieren om deze waardevolle hulpmiddelen te verzamelen en te gebruiken.

Publieke consultaties

De eerste manier van participatieve praktijk is het organiseren van openbaar overleg voor ouderen, waar zij hun mening kunnen geven over actuele ontwikkelingen en beleidsinitiatieven.

In de meeste steden zijn er adviesraden bestaande uit ouderen die kritisch reflecteren op nieuwe beleidsinitiatieven. Hoewel deze raden nodig zijn, is een aandachtspunt dat ze meestal worden gevormd door relatief vitale ouderen. Vaak hebben ze een relatief hoge sociaaleconomische status en zijn ze een groot deel van hun leven politiek en/of sociaal actief geweest. De inspanningen van deze betrokken burgers moeten worden gekoesterd, maar het is de moeite waard om ook de opvattingen van de minder actieve, kwetsbare ouderen te volgen.

De ouderenadviesraden kunnen uiteraard de opvattingen van deze minder actieve, kwetsbare ouderen weerspiegelen, maar het zou beter zijn om hun stem direct te horen. Zoals te zien is in figuur 3.1, organiseert de stad Oslo openbare overleggen waar allerlei soorten ouderen worden uitgenodigd om na te denken over hun leven in de stad en wat er moet gebeuren om het te verbeteren.

Fiauur 3.1: Publieke consultatie in Oslo

Bron: gemeente Oslo

Ouderen als co-onderzoekers

De volgende stap is niet alleen de feedback van ouderen, maar om hen actief te betrekken bij het zoeken naar verbeteringen. Meerdere steden hebben met succes ouderen in dienst genomen als zogenaamde 'co-onderzoekers'.

Greater Manchester kan in dit opzicht worden gezien als een baanbrekende stad. Ondersteund door professor Dr. Tine Buffel (Universiteit van Manchester), zijn ouderen opgeleid in onderzoeksmethoden en stedenbouw. Hierdoor konden ze onderzoek doen in hun eigen gebieden, op zoek naar verbeteringen vanuit een leeftijdsvriendelijk perspectief. Gedurende het hele proces werd academische ondersteuning en advies geboden.

De co-onderzoeksactiviteiten omvatten:

- Focusgroepen met lokale ouderen en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties;
- Interviews met 'moeilijk te bereiken' oudere mensen (d.w.z. degenen die armoede, sociale uitsluiting of gezondheidsproblemen ervaren), met de nadruk op hun perceptie van het leven in Manchester en wat er moet worden gedaan om hun kwaliteit van leven te verbeteren;
- Reflecties op de onderzoeksmethodologie en hoe beter toegang tot ouderen te krijgen;
- Participatieve observatie in de openbare ruimte om de kwaliteit van plekken zoals parken, pubs, buurtwinkels en bushaltes te beoordelen vanuit een leeftijdsvriendelijk perspectief;
- Co-ontwikkeling van belangrijke onderzoeksresultaten met de co-onderzoekers, gepresenteerd in brochures;
- Organisatie van verspreidingsworkshops, waarbij ouderen, maatschappelijke organisaties en andere geïnteresseerde belanghebbenden bijeenkomen om de te nemen stappen te bespreken.

Figuur 3.2: Ouderen in Manchester die de situatie voor ouderen in hun stad analyseren

Bron: MICRA, University of Manchester

De steden Oslo en Amsterdam hebben vergelijkbare ervaringen met het laten beoordelen van de situatie door ouderen in hun wijk. In Oslo beoordeelden senioren de kwaliteit van openbare ruimtes ("seniortråkk"), zoals te zien in figuur 3.3.

Figuur 3.3: Ouderen in Oslo beoordelen de kwaliteit van trottoirs en overige straatelementen

Bron: gemeente Oslo

Ouderen betrekken als co-onderzoekers heeft meerdere voordelen. In de eerste plaats zijn ze doorgaans beter in staat om moeilijk bereikbare senioren te bereiken dan ambtenaren en daarom kunnen ze helpen een representatiever beeld op te bouwen van hoe ouderen de kwaliteit van leven in een stad ervaren. Bovendien biedt het een effectieve manier om ouderen te activeren. In hun rol als co-onderzoekers leggen ze nieuwe contacten en onderhouden ze zichzelf mentaal – wat dus ook gunstig is wat betreft maatschappelijke participatie, inclusie en gezondheid.

Service provision by older people

Een ander niveau van betrokkenheid van mensen is te zien in de fase van dienstverlening. In Zaragoza's sociale verzamelcentra voor ouderen ('Centros de Convivencia') kunnen ouderen een rol als vrijwilliger vervullen. In sommige gevallen nemen ouderen het voortouw bij het ontwerp en de uitvoering van sommige activiteiten. Ouderen kunnen ook helpen bij het leveren van diensten zoals te zien in [deze video \(YouTube\)](#).

3.2 Samenwerking voor meer efficiëntie

Het zoeken naar slimme benaderingen van governance kan de efficiëntie van het verzorgingsbeleid enorm verbeteren. Dit heeft niet alleen betrekking op de praktische dienstverlening, maar ook op de kostenefficiëntie. Dit is bijvoorbeeld te zien in twee recente veelbelovende praktijken met betrekking tot governance in de gezondheidszorg: het barrièremodel en de social trials.

Veelbelovend initiatief: Hengelo's barrièremodel

Het barrièremodel zorgt voor kostenefficiënte zorgverlening door samenwerking tussen veertien gemeenten in de regio Twente, waarin Hengelo is gevestigd. OZJT/Samen14 is verantwoordelijk voor de aankoop, contractbeheer en monitoring van kinderopvang en sociale ondersteuning. OZJT/Samen14 organiseert dit voor de gemeenten Almelo, Borne, Dinkelland, Enschede, Hof van Twente, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Losser, Oldenzaal, Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand en Wierden. Door samen te werken kunnen de administratieve lasten worden vermindert en is het ook makkelijker om nieuwe en innovatieve zorgoplossingen te ontwikkelen.

OZJT is verantwoordelijk voor € 210 miljoen aan contracten met zorgverleners. Om ervoor te zorgen dat de zorg van hoge kwaliteit is, maakt de organisatie gebruik van een nieuw ontwikkeld barrièremodel. Met deze aanpak wordt fraude in de zorg voorkomen.

De aanpak bestaat uit drie fasen. In fase één worden potentiële aanbieders in een screeningsessie aan strenge eisen onderworpen. Aanbieders die in het verleden fraude hebben gepleegd of slecht hebben gepresteerd worden afgewezen. In fase 2 wordt een pre-monitoring uitgevoerd op de kwaliteit en legitimiteit van aanbieders. Als er in deze fase risico's worden geïdentificeerd (bijv. gebrek aan gekwalificeerde medewerkers), zal de aanbieder nader worden onderzocht. In fase 3 worden de resultaten van de pre-monitoring gerangschikt naast een lijst met risico-indicatoren.

Op basis van deze indicatoren ontvangt een provider een 'rood', 'oranje' of 'groen' licht. Dit is een schatting van het risico dat gepaard gaat met het contracteren van deze specifieke aanbieder. Wanneer een aanbieder een rood licht krijgt, wordt er actie ondernomen om de situatie van de aanbieder te verbeteren of om contracten die de organisatie met deze aanbieder heeft te ontbinden. Op deze manier wordt fraude tot een minimum beperkt.

OZJT bestaat uit een relatief klein kernteam. Per vak wordt samen met professionals uit de verschillende gemeenten een groter team opgebouwd. In deze situaties werken de lokale professionals in naam van OZJT terwijl ze formeel in dienst zijn van hun lokale gemeenten.

OZJT toont organisatorische innovatie op twee verschillende manieren. Allereerst is de samenwerking tussen de verschillende gemeenten innovatief. De manier waarop medewerkers van de gemeenten samenwerken in werkgroepen met specifieke taken leidt tot sterkere banden in de regio. Bovendien vermindert het gezamenlijk contracteren van diensten de administratieve lasten en kosten in het algemeen. Ten tweede brengt het barrièremodel op zich een nieuwe manier van testen en onderzoeken van de kwaliteit en validiteit van zorgverleners.

Veelbelovend initiatief: social trials in Amsterdam

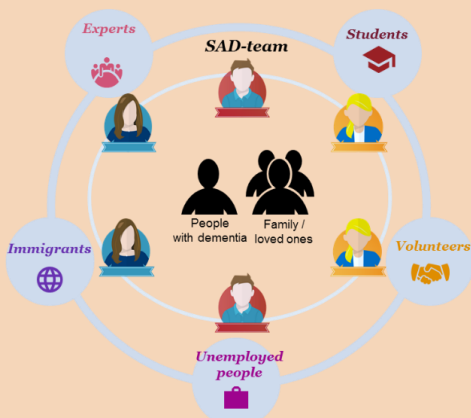
Gedurende de afgelopen jaren heeft hoogleraar dr. Anne-Mei The de Sociale Benadering van Dementie ontwikkeld, als tegenhanger van de traditionele klinisch benadering.

De klinische benadering behandelt dementie als hersenziekte die uiteindelijk opgelost kan worden door effectieve medicatie. Niet alleen brengt dit hoge medische kosten met zich mee, het leidt er ook toe dat mensen die aan dementie lijden gaan geloven dat zij onbekwaam en ontmenselijkt zijn geworden. In plaats daarvan willen dementie-patiënten het liefst hun normale leven zoveel mogelijk voortzettend, samen met hun dierbaren. The's Sociale Benadering van Dementie legt de nadruk niet alleen op de medische behandeling, maar ook het effect op het persoonlijke leven van de patiënten en hun informele support-netwerk.

Samen met PwC berekende hoogleraar The dat door middel van een meer sociale benadering en het twee weken extra thuis laten wonen van dementie-patiënten dankzij goede support-netwerken, de zorgsector 700 miljoen euro per jaar kan besparen.

Om het model te testen, startte The een experiment genaamd de Social Trial – eerst in Amsterdam, maar nu uitgebreid naar meerdere Nederlandse steden. In de Social Trials worden support-netwerken gevormd door “maatjes” als kern, omringd door verplegers, psychologen, andere gezondheidszorg-professionals en vrijwilligers als back-up. In de Social Trials, probeert het support-netwerk het type zorg vast te stellen dat overeenkomt met de behoeften en wensen die door de patiënt worden geuit. Leden van het netwerk brengen bijvoorbeeld huisbezoeken om met de persoon te praten – omdat mensen met dementie zo normaal mogelijk willen worden behandeld – en voeren taken uit als dagelijkse boodschappen of het organiseren van vrijetijdsactiviteiten voor de persoon. Persoonlijke aandacht en het creëren van een gevoel van veiligheid en gezelligheid staan centraal in de benadering.

Figuur 3.4: Schematisch overzicht van een ondersteunend netwerk

Bron: Tao of Care

De eerste resultaten laten zien dat:

- Mensen met dementie hogere kwaliteit van leven ervaren
- Ze daarom significant minder verlangen hebben om euthanasie te plegen;
- Als gevolg van vermeden ziekenhuisopnamen, dalen gezondheidszorgkosten significant.

De Social Trials vragen om een uitgebreide samenwerking tussen verschillende zorgaanbieders, variërend van gemeenten tot aanbieders van kortdurende en langdurige zorg. Deze worden momenteel gefinancierd door verschillende Nederlandse zorgwetten, waardoor een gecompliceerde klantreis en een inefficiënte toewijzing van zorgbudgetten ontstaat. De Social Trials experimenteren daarom met het verwijderen van partities in de huidige zorgwetten en -budget. Het concept wordt ondersteund door de Nederlandse minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Hugo de Jonge. Als de resultaten inderdaad overtuigend zijn, zal het landelijke dementiezorgsysteem zich hierop aanpassen.

3.3 Goede communicatie is de sleutel

Het is één ding om perfect beleid en activiteiten voor ouderen te ontwerpen. Toch is het iets anders om met deze beoogde diensten uw doelgroep te bereiken. Ouderen kunnen niet op dezelfde manier worden aangesproken als andere bevolkingsgroepen. Het vereist een speciale outreach-strategie om ervoor te zorgen dat oudere mensen uw plannen en activiteiten opmerken en dat ze ook daadwerkelijk komen opdagen.

Communicatie is een zeer belangrijk element in een dergelijke strategie. Hieronder hebben we een aantal handige tips geschetst met betrekking tot onder meer succesvolle communicatie, die door historische ervaring zijn verzameld.

Wie wil ik bereiken?

Iedereen weet dat een succesvolle communicatiestrategie een overtuigend antwoord kan zijn op de vijf W's: wat, wie, waarom, waar en wanneer? Het logische antwoord op de vraag 'wie?' lijkt misschien simpelweg 'alle ouderen'. *De senior bestaat echter niet.*

Er zijn grofweg twee verschillende (sub) groepen ouderen: 65-80 jaar en 80-plussers. De laatste groep is voor of tijdens de Tweede Wereldoorlog opgegroeid met een geest van collectivisme en hecht veel waarde aan zorg en steun, maar vindt het vaak ongemakkelijk erom te vragen. Deze senioren gebruiken zelden digitale apparaten. Daarentegen heeft de jongere groep, tussen 65 en 80 jaar, geleerd onafhankelijker te zijn en "de dag te plukken".

Toch is het bovenstaande beeld behoorlijk vereenvoudigd. Het omvat niet noodzakelijkerwijs allochtone ouderen, kwetsbare ouderen, ouderen die de voorkeur geven aan culturele activiteiten of ouderen die de voorkeur geven aan sportactiviteiten. Het is dus belangrijk om heel doelbewust uw doelgroep te specificeren – anders bestaat het risico dat een senior zich uitgesloten en helemaal niet aangesproken voelt.

Digitaal versus analoog

Communicatie en marketing lijken een steeds digitaler fenomeen te worden. De ervaring leert echter dat ouderen de voorkeur geven aan analoge kanalen boven digitale kanalen. Dit geldt in hoge mate voor de groep van 80 jaar en ouder, maar ook de jongere generatie heeft deze voorkeur.

Alet Klarenbeek, oprichter van UP! – te zien in Deel 2, pagina's 34-35) – deed samen met Nederlandse studenten onderzoek naar informatiegebruik van ouderen. Ze concludeert dat de meeste senioren informatie krijgen via mond-tot-mondreclame, meestal van hun kinderen of andere familieleden en vrienden. Lokale kranten zijn vaak een secundaire informatiebron.

Deze bevinding wordt bevestigd door de meeste van de succesvolle voorbeelden die in het volgende hoofdstuk worden gepresenteerd. In de meeste van deze voorbeelden wordt geconcludeerd dat het succes (en de continuïteit) van het initiatief sterk afhankelijk is van sleutelfiguren, influencers die de boodschap onder hun collega's verspreiden.

Content in de juiste taal

Hoewel mond-tot-mondreclame in de eerste plaats zou moeten worden gebruikt, is het extra inzetten van gedrukte media wenselijk. Bij gedrukte media moeten keuzes gemaakt worden over inhoud en taal.

Ouderen hebben relatief meer moeite met het filteren van waardevolle informatie dan anderen. Daarom moet een brief, flyer of poster beknopt zijn en moet het ontwerp duidelijk en overzichtelijk zijn, maar toch aantrekkelijk en uitnodigend blijven. Een duidelijk te onderscheiden koptekst met een uitnodigend en activerend bericht is het eerste noodzakelijke element. Ten tweede is een foto of afbeelding ook effectief. Het moet gemakkelijk herkenbaar zijn – bijvoorbeeld met een situatie die wenselijk of aantrekkelijk is voor

de persoon. De resterende ruimte is voor (beknopte) tekst. Deze combinatie moet worden gepresenteerd met goed contrastgebruik, omdat ouderen soms moeite hebben met zien.

Naast het ontwerp is ook het juiste taalgebruik belangrijk. Hoe ouder de doelgroep is, hoe formeler het taalgebruik moet zijn. Moeilijke woorden moeten worden vermeden – een op de zes mensen heeft moeite met basisgeletterdheid. Wat mogelijk nog belangrijker is, is het vermijden van stereotypen en stigmatisering. Het gebruik van de woorden 'senior' en 'ouderen' moet worden vermeden: senioren voelen zich niet verbonden met deze etiketten. Hetzelfde geldt voor woorden als 'kunst', 'cultuur', 'politiek', 'filosofie', 'technologie' enzovoort: een algemene reactie is dat de senior niet in aanmerking komt, omdat hij of zij er niet goed genoeg in is.

Bij het beschrijven van diensten of activiteiten is het verder belangrijk om achtergrondinformatie samen met de kerninformatie te presenteren. Zo willen veel ouderen graag meer weten over de toegankelijkheid voordat ze besluiten te gaan. Dat wil zeggen: hoe kom ik daar? En is de locatie goed bereikbaar? Het is handig om een telefoonnummer op te geven dat de senior kan gebruiken om aanvullende informatie te verkrijgen.

De kust van het overtuigen

Sommige ouderen zijn gemakkelijk te overtuigen, terwijl anderen meer overtuigingskracht nodig hebben. Enkele praktische tips kunnen hierbij helpen.

Een daarvan is om de beperkende gedachte te herhalen. Verwijs bijvoorbeeld naar iemand die zich ook ongekwalificeerd of onbekwaam voelde, maar toch de moed vond en volledig verrast was over hoe positief zijn of haar ervaring was.

Ten tweede kan het gebruik van gericht beeldmateriaal een duwtje geven. Het gebruik van foto's waarop mannelijke deelnemers zijn afgebeeld, heeft aangetoond dat het aanzienlijk meer mannen aantrekt, vergeleken met een foto van een overwegend vrouwelijke groep deelnemers. Dit kan handig zijn voor activiteiten waarbij het van oudsher moeilijk is om mannelijke senioren aan te trekken.

Laat de deelnemers ten slotte hun eigen leeftijdsgenoten overtuigen. Vertrouwen is hier essentieel. In plaats van ambtenaren of projectvertegenwoordigers, hebben ouderen zelf een veel grotere impact op andere senioren in de buurt en overtuigen ze hen eerder dan de traditionele recruiters, omdat ze worden vertrouwd.

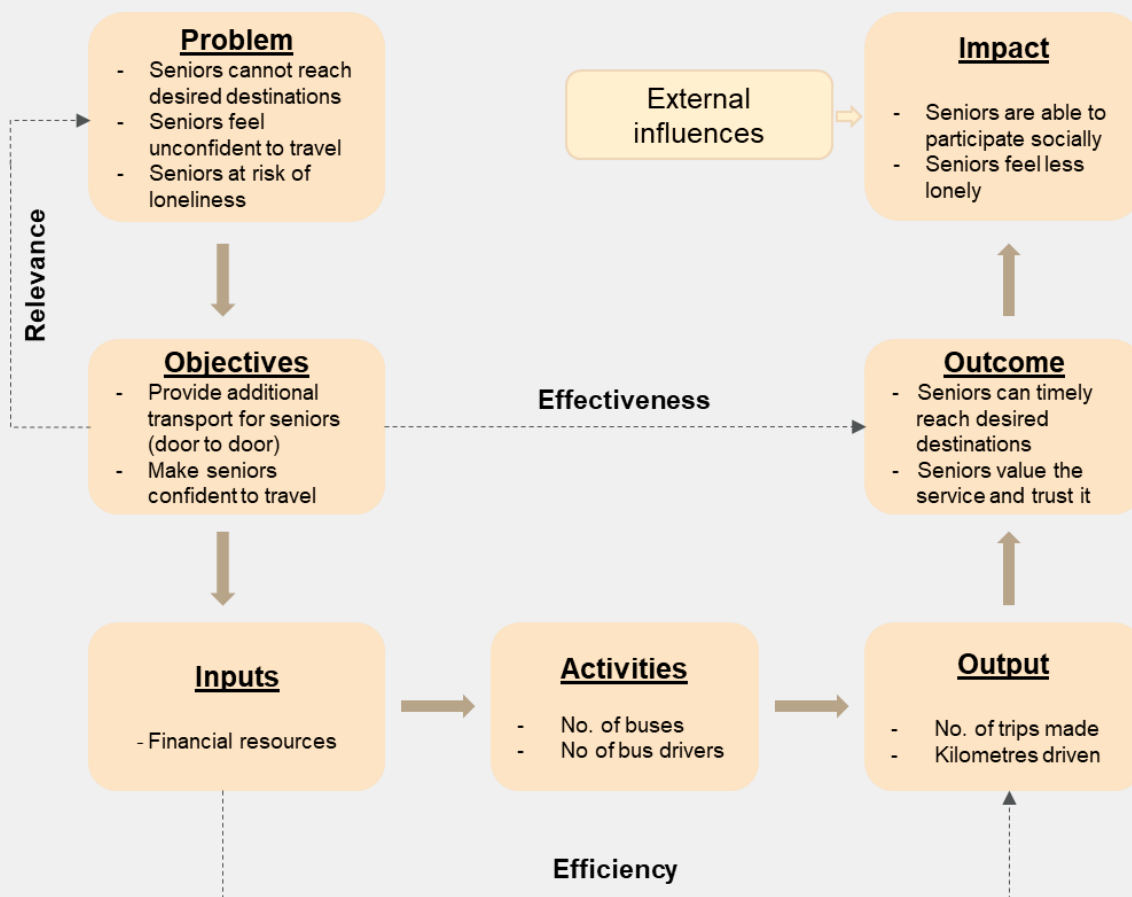
3.4 Leren van vergrijzingsbeleid

Tot slot is het erg belangrijk om ervoor te zorgen dat uw inspanningen voor een leeftijdsvriendelijke stad een interactief en iteratief leerproces zijn. Hierbij gaat het om beleidsevaluatie. Het evalueren van uw beleid en initiatieven levert u conclusies op over noodzakelijke verbeteringen en wanneer de resultaten worden gedeeld met andere beleidsmakers en uitvoerders, biedt dit hen bruikbare inzichten om in hun activiteiten te implementeren.

De eerste stap om een efficiënte evaluatie mogelijk te maken, is een duidelijk begrip van uw interventielogica. Dit definieert de projectdoelstellingen en verwachte resultaten op een meetbare manier. Pas wanneer dit duidelijk is, is het mogelijk om de effectiviteit van uw beleid en activiteiten te beoordelen door de aanvankelijke en uiteindelijke situatie met elkaar te vergelijken.

Met behulp van de interventielogica is het dan mogelijk om tussentijds of achteraf een evaluatie uit te voeren. Dit gebeurt vaak met behulp van een evaluatiekader. Het relateert de doelstellingen aan de geleverde inspanningen (activiteiten en outputs) en de daarvoor gebruikte middelen (inputs), evenals de uiteindelijke resultaten (uitkomsten) en de impact op langere termijn op een hoger niveau. Figuur 3.5 schetst hoe zo'n kader het voorbeeld van de Rosa busser kan dienen (p. 32-34).

Figuur 3.5: Voorbeeld van een evaluatiekader

Bron: eigen uitwerking door consortium

Leren van mislukkingen

Het is het vermelden waard dat naast het focussen op successen en de factoren die daaraan ten grondslag liggen, het focussen op minder succesvolle verhalen een andere waardevolle bron voor leerervaringen is. In dit opzicht kan het voorbeeld van La Libellule (Nantes) worden gegeven. Dit was een initiatief op het gebied van vervoer dat niet is gelukt. Het concept was om in twee gemeenten voertuigen en vrijwillige chauffeurs ter beschikking te stellen om ouderen en andere mensen met beperkte mobiliteit te helpen bij het verplaatsen binnen hun district. Het werd voornamelijk door senioren gebruikt voor medische afspraken of om naar de markt te gaan. Het ADT, dat verantwoordelijk is voor het transport in Nantes Metropole, merkte echter op dat er slechts enkele verzoeken werden ingediend. De dienst werd nauwelijks gebruikt. Een van de belangrijkste beperkingen was het feit dat het niet mogelijk was om buiten de wijk te gaan, de beperkte tijdsintervallen waarin de dienst beschikbaar was en het feit dat de procedure voor het aanvragen van assistentie niet gebruiksvriendelijk was: het was een ingewikkelde administratieve procedure die vaak niet werd begrepen door de oudere gebruikers. Hoewel het initiatief geen succes is, heeft het wel geprobeerd een hoofdzakelijk probleem aan te pakken waar ouderen, vooral mensen met beperkte mobiliteit, nog steeds mee te maken hebben.

Een andere faalfactor is het onnodig gebruik van technologie om ouderen te bereiken. In Amsterdam heeft de gemeente een particulier adviesbureau ingehuurd om het project 'Amsterdam Vertelt' te monitoren (bijlage, p. 101). Voor het monitoren is een online-enquête gestuurd naar de bij het programma betrokken ouderen. Er kwam echter nauwelijks respons op, omdat ouderen het te moeilijk vonden om de enquête in te vullen of zelfs niet wisten dat ze voor de enquête waren uitgenodigd.

4 Overzicht van good practices

Het ESPON ACPA-onderzoek heeft tot een groep leeftijdsvriendelijke good practices geleid die kunnen helpen bij het aanpakken van de verschillende uitdagingen waarmee ouderen worden geconfronteerd. Dit hoofdstuk belicht acht voorbeelden: één per domein van het WHO-kader voor Age-friendly City en één per casus. Zo vindt u minimaal één voorbeeld dat past bij uw beleidsterrein. U kunt de resterende voorbeelden delen met uw collega's die werken aan verschillende domeinen met betrekking tot vergrijzing.

Tabel 4.1: Overzicht van de gepresenteerde good practices, per bijbehorend WHO Age-friendly City-domein

	Domein	Voorbeeld van een good practice	Stad
	1. Buitenruimtes en gebouwde omgeving	Comercios amigables con las personas mayores (Leeftijdsvriendelijk winkelen)	Zaragoza
	2. Transport en mobiliteit	Rosa busser	Oslo
	3. Huisvesting	Viure i Conviure (Wonen en Delen)	Barcelona
	4. Sociale participatie	UP! – een nieuwe kijk op ouder worden	Amsterdam
	5. Respect en sociale inclusie	Arbeidsparticipatie Vrouwen Etnische Minderheden	Hengelo
	6. Maatschappelijke participatie en werkgelegenheid	Working well (Gezond werken)	Greater Manchester
	7. Communicatie en informatie	Life filming	Göteborg
	8. Maatschappelijke ondersteuning en gezondheidszorg	Maison des Aidants (Huis voor mantelzorgers)	Nantes

De meeste good practices zijn gericht op sociale aspecten. Hiervoor zijn twee verklaringen. Allereerst is sociale participatie en inclusie een topprioriteit in de belanghebbende steden. Ten tweede zijn de gemiddelde kosten van deze maatregelen lager dan maatregelen op andere gebieden. Zo is het aanbieden van gratis openbaar vervoer voor ouderen veel duurder dan het organiseren van sociale activiteiten met hulp van vrijwilligers. Een nadeel van de sociale initiatieven is dat het vaak moeilijk is om het effect van deze initiatieven te meten. In gevallen waarin effecten zijn gemeten, wordt dit in de tekst vermeld.

Na tabel 4.1 worden de acht verschillende good practices in meer detail beschreven. Ze kunnen dienen als inspiratie voor steden die leeftijdsvriendelijker willen worden. Voor elke goede praktijk hebben we uiteengezet:

- het ontwerp en de levering van diensten;
- de impact ervan, kijkend naar directe output en (langere termijn) impact;
- geleerde lessen – met speciale aandacht voor de overdraagbaarheid van het voorbeeld naar andere steden en contexten.

Bent u geïnteresseerd geraakt in meer inspirerende voorbeelden, dan kunt u het beste een kijkje nemen in de bijlage (vanaf pagina 44) voor nog 25 good practices. Ze zijn te vinden onder dezelfde kleuren die overeenkomen met de acht domeinen, zoals in dit hoofdstuk.

4.1 Buitenruimtes en gebouwde omgeving

Comercios amigables con las personas mayores (Leeftijdsvriendelijke winkels)	
Stad	Zaragoza
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2015; lopend
Meer informatie	Comercios Amigables. Ayuntamiento de Zaragoza (online) Campaña Comercios Amigables Personas Mayores (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

De leeftijdsvriendelijke winkels (Comercios amigables con las personas mayores) proberen een netwerk van lokale bedrijven te creëren dat toegankelijk, gebruiksvriendelijk, attent en gevoelig is voor de behoeften van ouderen.

Ze bevorderen ook de participatie van ouderen, omdat zij verantwoordelijk zijn voor het beoordelen van lokale bedrijven en adviseren over welke veranderingen er nodig zijn om hen leeftijdsvriendelijk te maken.

Doelgroep

Het initiatief staat open voor alle lokale bedrijven in de stad Zaragoza.

COMERCIO
AMIGABLE
CON LAS PERSONAS
MAYORES

Bron: gemeente Zaragoza

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Het initiatief is een van de acties die door oudere mensen werd geïdentificeerd tijdens de participatieve diagnose van de stad, uitgevoerd toen Zaragoza lid werd van het WHO-netwerk.

Het Technisch Bureau voor Ouderen houdt toezicht op het project en ondersteunt zowel de winkels als de ouderen die betrokken zijn bij de uitvoering van het initiatief. Het Bureau is ook verantwoordelijk voor het bekendmaken en monitoren van de resultaten van het initiatief. Hiervoor coördineert het Bureau met andere afdelingen binnen de gemeenteraad om de verspreiding te helpen.

Effectiviteit en impact

Impact

Ongeveer 670 winkels maken deel uit van dit initiatief – 131 winkels meer dan in 2018. Naarmate het netwerk van Vriendelijke Winkels groeit, groeit ook het bewustzijn over de behoeften van ouderen. Door te focussen op het verbeteren van de kwaliteit van de dienstverlening, komt het ook andere segmenten van de samenleving ten goede.

Monitoring van resultaten

Het Technisch Bureau voor Ouderen houdt regelmatig toezicht op het project, dat ook werd beoordeeld als onderdeel van de evaluatie van het Actieplan 2014-2018 dat de stad ontwikkelde nadat ze in 2011 lid werd van het Wereldwijde WHO Netwerk van Age-friendly Cities en Communities. Ouderen die deelnamen aan de evaluatie hebben de rol van dit project positief beoordeeld, vooral omdat het betrekking heeft op de fysieke toegankelijkheid van de winkels.

Innovativiteit

Nieuwe methode: een belangrijk kenmerk van dit initiatief is de betrokkenheid van ouderen bij de beoordeling van de winkels die zich voor lidmaatschap aanmelden bij het netwerk van Leeftijdsvriendelijke Winkels.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Het initiatief is nog niet elders herhaald. Dit initiatief kan echter gemakkelijk worden overgedragen naar andere omgevingen, omdat het geen context-specifieke voorwaarde heeft.

Leerpunten

Oudere mensen winkels laten beoordelen op hun "leeftijdsvriendelijkheid" en de noodzakelijke veranderingen voorstellen, is essentieel voor de relevantie en effectiviteit van dit initiatief. Tegelijkertijd is de inzet van deelnemende winkels (die hier niet commercieel van profiteren) nodig om het initiatief te laten slagen. In die zin bevorderen leeftijdsgevoelige bewustmakingscampagnes die dit initiatief op gemeenschapsniveau uitvoeren, zodat ouderen de winkels in hun buurt beoordelen, ook de buy-in en ondersteuning van de gemeenschap en vooral van deelnemende winkels.

4.2 Transport en mobiliteit

Rosa busser	
Stad	Oslo
Geografische focus	Nordre Aker; Sagene; Vestre Aker
Gelanceerd in; huidige status	2016; 2018; 2019; lopend
Meer informatie	Oslo kommune - Aldersvennlig transport (rosa busser) (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Het 'Rosa busser' concept is een deur-tot-deur service beschikbaar voor mensen ouder dan 67 jaar, met een chauffeur die is opgeleid in het assisteren van ouderen met cognitieve of mobiliteitsproblemen. Leeftijdsvriendelijk transport is ontwikkeld als antwoord op de behoefte aan een flexibel transportsysteem. Het helpt de visie te bereiken om mensen in staat te stellen een onafhankelijk, veilig en actief leven te leiden. Onafhankelijk zijn heeft een grote impact op de volksgezondheid, omdat het eenzaamheid en isolement voorkomt en bijdraagt aan een sociale interactie, een gevoel van voldoening en een hernieuwde levenslust. Het kan een bijdrage leveren aan het genereren van sociaaleconomische waarde, omdat het goedkoper en klimaatvriendelijker is dan andere vormen van vervoer voor ouderen. De tickets zijn gebaseerd op standaardconcessietarieven van 18 NOK (+/- 1,70 EUR).

Leeftijdsvriendelijk transport is een initiatief en samenwerking tussen transportbedrijf Ruter en dochterbedrijf Konsentra en de gemeente. Het wordt positief ontvangen in het proefstadsdistrict Nordre Aker, is sindsdien beschikbaar geworden in Vestre Aker en Sagene en het gebruikersaantal neemt gestaag toe. De minibuses hebben 16 zitplaatsen en ruimte voor één rolstoel. Het aantal beschikbare bussen is afhankelijk van de grootte van het stadsdeel. Zo heeft Nordre Aker drie bussen, Vestre Aker heeft er vier en Sagene heeft er één (2019).

Doelgroep

De doelgroep is die van 67 jaar of ouder. De bus is ook beschikbaar voor rolstoelgebruikers en rollatorgebruikers. Van september 2018 tot juli 2019 waren er 1.833 unieke gebruikers van de dienst, met een gemiddelde van 2,56 gebruikers die op elk moment in de minibus waren.

Bron: Ruter

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Leeftijdsvriendelijk transport wordt gecoördineerd en beheerd door Konsentra, een dochteronderneming van Ruter; het openbaar vervoerbedrijf in Oslo en Akershus. Het wordt momenteel volledig gefinancierd door het Ministerie voor Ouderen, Gezondheid en Werkgelegenheid, aangezien het concept relatief nieuw is en nog geen aanzienlijke inkomsten heeft gegenereerd uit ticketverkoop. De pilot voor leeftijdsvriendelijk transport werd uitgevoerd in het stadsdeel Nordre Aker en is sindsdien uitgebreid naar de districten Vestre Aker en Sagene. Er zijn plannen om er een stadsbrede dienst van te maken. Systeemontwikkelaars in Ruter hebben ouderen betrokken bij de ontwikkeling van de nieuwe mobiele applicatie voor het transportsysteem, om er zeker van te zijn dat het leeftijdsvriendelijk was.

Effectiviteit en impact

Impact

Een van de belangrijkste visies van Oslo is om haar senioren zich veilig, actief en betrokken te laten voelen. Om dit te kunnen realiseren is leeftijdsvriendelijk transport essentieel. De directe output van het transportsysteem hangt samen met het gemak van reizen, activiteiten uitvoeren zoals vaker vrienden zien, boodschappen doen en het blijven leiden van een gewoon leven leiden ondanks leeftijd en mobiliteit. Het is ook een alternatief voor de taxiservice, inclusief de TT-service (aangepast vervoer), wat de gebruiksdrempel verlaagt.

Op de lange termijn zal leeftijdsvriendelijk vervoer bijdragen tot een verbetering van de volksgezondheid, met name de geestelijke gezondheid, aangezien de gebruikers vaker met leeftijdsgenoten omgaan. Leeftijdsvriendelijk vervoer verbetert de levenskwaliteit voor een segment van de bevolking dat anders misschien binnen de grenzen van hun eigen huis zou zijn opgesloten en die minder geneigd zouden zijn om de diensten en activiteiten in hun stadsdeel te gebruiken.

Monitoring van resultaten

Veranderingen in de kwaliteit van leven zijn moeilijk te monitoren, maar Ruter voert gebruikersonderzoeken en interviews uit. Konsentra houdt het aantal individuele gebruikers bij, het aantal ritten en uren en het aantal mensen per rit. Ook de stadsdelen voeren zelf gebruikersonderzoeken uit en kunnen een verhoogde levenskwaliteit bij de gebruikers melden. Uit de interviews bleek bovendien dat leeftijdsvriendelijk vervoer een positieve bijdrage levert aan het vermogen van gebruikers om deel te nemen aan sociale activiteiten en langer actief te zijn. Het hoge gebruik per persoon laat het gat in de markt zien en de behoefte die deze vorm van vervoer vervult. In de stadsdelen waar dit wordt aangeboden, neemt het aantal gebruikers continu toe.

Innovativiteit

Transportdiensten op maat zijn niet nieuw, maar de sociale innovatie van deze dienst is nieuw voor Oslo. Het samenwerkingsinitiatief tussen het stadsdeel en Ruter en later met het Ministerie voor Ouderen, Gezondheid en Werkgelegenheid is ook nieuw, omdat het belanghebbenden combineert die anders niet zouden samenwerken. Bovendien gaat het aan de slag met en test het wat wordt gezien als de toekomst van het openbaar vervoer – een on-demand service die wordt aangestuurd door zijn gebruikers.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Het initiatief wordt in 2020 in Trondheim geïntroduceerd, wat laat zien dat het initiatief overdraagbaar is. Het initiatief is niet afhankelijk van specifieke omstandigheden, maar werkt mogelijk ook goed in niet-stedelijke gebieden met grotere afstanden en minder toegang tot het openbaar vervoer.

Leerpunten

Er is een aanzienlijk potentieel om het leeftijdsvriendelijke businitiatief voort te zetten, vooral als het financieringsmodel opnieuw wordt geëvalueerd. Dit type leeftijdsvriendelijk vervoer kan veel van de huidige gebruikers van de TT-diensten helpen overhevelen en daarmee zowel financieel als wat betreft het milieu besparen. Dit transportconcept laat ook de noodzaak zien om sectoroverstijgend te werken om een leeftijdsvriendelijke stad te bereiken. Een van de grootste lessen die is geleerd, is het aansnijden van interdisciplinaire onderwerpen op een manier die aantrekkelijk is en relevant is voor de verschillende afdelingen die werken aan het verbeteren van het leven van de burgers in Oslo. Dit leeftijdsvriendelijke vervoer heeft ook aangetoond dat het van cruciaal belang is om ervoor te zorgen dat ouderen zich veilig, actief en onafhankelijk voelen.

4.3 Huisvesting

Viure i Conviure (Samen leven en delen)	
Stad	Barcelona
Geografische focus	Alle stadsdistricten
Gelanceerd in; huidige status	1996; lopend
Meer informatie	Ajuntament de Barcelona - Programa Viure i Conviure (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Viure i conviure (Samen leven en delen) is een intergenerationeel initiatief waarbij een ouder persoon gedurende het studiejaar een student in huis heeft. Dit gaat eenzaamheid onder ouderen tegen en biedt gratis huisvesting voor jonge studenten, terwijl het de solidariteit bevordert.

Doelgroep

Mensen met de volgende profielen kunnen zich aanmelden:

Gastvrouwen/-heren:

- Tenminste 65 jaar oud;
- Bij voorkeur alleen wonend;
- Fysiek en psychologisch in staat om hun dagelijkse activiteiten zelfstandig uit te voeren;
- Met een woning die aan de minimale voorwaarden voldoet wat betreft
- leefbaarheid en hygiëne;
- Bereid om hun huis te delen;
- In staat om Catalaans en/of Spaans te spreken.

Bron: Ajuntament de Barcelona

Gasten:

- Tot 30 jaar oud (35 in het geval van postdoctorale, master- of PhD-studenten);
- Ingeschreven aan de universiteit;
- Zonder huis in de stad waar ze studeren;
- Bereid om tijd door te brengen met hun gastheren en met een positieve houding tegenover ouderen;
- Bereid zijn om ten minste één studiejaar bij de gastheren te wonen;

In 86% van de gevallen betreft het gastvrouwen, van gemiddeld 87 jaar oud en 76% van de gasten zijn meisjes van 18 tot 23 jaar. Veel van de studenten zijn van Latijns-Amerikaanse afkomst. De meeste 'koppels' wonen in de wijk L'Eixample.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

In Barcelona wordt dit initiatief beheerd door de Roure Foundation in samenwerking met de regionale regering of *Generalitat* (Interuniversitaire Raad van Catalonië) en de gemeenteraad. De Roure Foundation is een particuliere non-profitorganisatie die hulp biedt aan ouderen en hun families. Het is actief in de wijken Sant Pere, Santa Caterina en Ribera. Deze gebieden vertegenwoordigen een aanzienlijk deel van de mensen ouder dan 75 jaar en een hoge mate van eenzaamheid. Andere betrokken partijen zijn de universiteiten van Barcelona, Pompeu Fabra en Ramón Llull.

Effectiviteit en impact

Impact

Dit initiatief loopt al meer dan 20 jaar met zeer positieve resultaten. In 2018 namen 190 senioren en jongeren (dus 95 stellen) deel aan het project. Veel deelnemers hebben de ervaring gedurende meerdere studie jaren herhaald. Het heeft de eenzaamheid van oudere burgers verminderd en jongeren uit gezinnen met lage inkomens in staat gesteld universitair te studeren in een tijd waarin de huizenprijzen in Barcelona erg hoog zijn.

Monitoring van resultaten

Eens per maand bezoekt een professional (bijv. psycholoog) de oudere persoon, terwijl de student regelmatig wordt geïnterviewd op het coördinatiebureau *Viure i Conviure*. Psychologen en maatschappelijk werkers spelen de rol van moderators en adviseurs en helpen de deelnemers met het samenleven.

Innovativiteit

Viure i Conviure verschilt van conventionele acties die zijn ontworpen voor ouderen, omdat het hen aanmoedigt om thuis te blijven en hun sociale relaties te versterken. De innovatie komt ook voort uit de combinatie van twee mensen in zeer verschillende levensfasen, die elkaar niet kennen en uiteindelijk emotionele banden met elkaar ontwikkelen.

Dit initiatief raakt verschillende domeinen, zoals huisvesting, participatie en inclusie en gemeenschapsondersteuning. Het gaat verder dan de materiële uitwisseling en biedt deelnemers de kans om ervaringen uit te wisselen, onderling gezelschap te bieden en elkaar te helpen. Het bevordert ook de waarden van solidariteit, wederzijds respect, empathie en tolerantie.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Viure i Conviure is gerepliceerd in andere Catalaanse gemeenten zoals Cerdanyola del Vallès en Sant Cugat del Vallès. Het is niet afhankelijk van specifieke lokale omstandigheden, maar kan gemakkelijker worden gerepliceerd in steden met campussen voor hoger onderwijs. Buiten Catalonië is dit initiatief herhaald in andere Spaanse steden zoals Madrid en Valencia.

Leerpunten

Het feit dat veel koppels meerdere studie jaren samen blijven wonen, toont het potentieel van intergenerationele initiatieven om het leven van niet alleen de ouderen, maar ook van de gemeenschap te verbeteren. Ze leiden ook tot een efficiënter gebruik van publieke middelen, aangezien de ouderen die aan deze activiteiten deelnemen in hun huis blijven en meestal een positieve gemoedstoestand hebben, waardoor geen alternatieve huisvesting en in het algemeen minder medische aandacht nodig is voor psychische problemen.

4.4 Sociale participatie

UP! – een nieuwe kijk op ouder worden	
Stad	Amsterdam
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2017; lopend
Meer informatie	UP! - een nieuwe kijk op ouder worden (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

UP! werd opgericht door theaterproducent Alet Klarenbeek, die opmerkte dat publieke opinie over ouder worden veelal negatief is, dat sommige onderwerpen rondom ouder worden taboe zijn en dat ouderen daarom niet gemakkelijk praten over het proces van ouder worden. Zij wilde theater gebruiken als medium om de harten van ouderen open te stellen en een positief beeld van ouder worden te verspreiden. Dit wordt gedaan via vier producten:

- **UP! Talkshow:** regelmatig geplande talkshows met “een beetje ‘talk’ en een beetje ‘show’”. Deze talkshows gaan over diverse, maar altijd gevoelige thema’s. Thema's zijn onder meer de zin van het leven en spijt van dingen die ouderen niet hebben gedaan tijdens hun leven, dementie, eenzaamheid, voorbereiding op het levenseinde, maar ook muziek, technologie en intimiteit. De talkshows hebben altijd een interactief element en ook een wetenschappelijke expert is aanwezig om input te leveren.
- **In je Uppie:** een kleinschaligere versie van de talkshows, met een meer intieme sfeer. Dit geeft deelnemers de ruimte om meer gesprek met elkaar te voeren over gevoelige onderwerpen.
- **(Regionale) evenementen,** meestal in de vorm van conferenties, waar innovatieve benaderingen van ouder worden getoond en besproken worden door ouderen en aanbieders van deze oplossingen. Onlangs werden de mogelijkheden van ‘serious gaming’ om lichaamsbeweging te ondersteunen onderzocht.
- **Specials** (speciale evenementen), in opdracht van bedrijven of instellingen.

Links: UP!Talkshow; rechts: In je Uppie Magazine met verslagen van sessies.

Bron: Marlise Steeman en Marije Kuiper.

Doelgroep

Er is geen expliciet afgebakende doelgroep in de aanpak van UP!, wat betekent dat alle ouderen welkom zijn en aangemoedigd worden om mee te doen. Een van de belangrijkste elementen van de aanpak is dat de inhoud zeer toegankelijk moet zijn voor gewone mensen.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De UP! organisatie coördineert de evenementen om te garanderen dat de uitvoering volgens de originele formule verloopt (zie Geleerde lessen). Bij elk evenement worden speciale gasten uitgenodigd als spreker of soortgelijk interactief element, vaak wetenschappelijke experts, maar ook kunstenaars en beroemdheden.

Effectiviteit en impact

Impact

De UP! Talkshows hebben gemiddeld 175 deelnemers, soms zelfs 250. Voor de In je Uppie-sessies is dit tussen de 20 en 30 deelnemers. De grootste impact is de activering en empowerment van ouderen. De evenementen zijn volgens de deelnemers een goed medium voor:

- Ruimte bieden voor ontmoeting, discussie in een veilige omgeving en deelname aan een groepsproces (genoemd door 94%);
- Reflecteren op belangrijke maatschappelijke en persoonlijke vragen (61%);
- Gezien en gehoord worden (52%);
- Meer inzicht krijgen in jezelf en in elkaar (29%);
- Je onderdeel van een gemeenschap voelen (21%).

Monitoring van resultaten

Er wordt gebruik gemaakt van evaluatie *achteraf*. Voor In je Uppie is samengewerkt met prof. Maurice de Greef (Vrije Universiteit Brussel), die diepte-interviews afnam met de deelnemers om hun motieven te leren kennen en te ontdekken wat er zo succesvol is aan het product. De regionale evenementen worden soms geëvalueerd door middel van online enquêtes, maar niet systematisch.

Innovativiteit

Focus op nieuwe behoeften: UP! faciliteert een platform voor discussie over gevoelige onderwerpen, met behoud van een informele sfeer. Ook organisatorische innovatie: geïnteresseerde leidinggevende personen in andere geografische gebieden kunnen een aanvraag indienen voor UP! in hun regio.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

UP! is nog niet gerepliceerd in andere regio's. Er zijn echter enkele voorwaarden voor overdraagbaarheid. De UP!-methodologie moet worden gevolgd en een vaardige discussieleider die dusdanig handelt is noodzakelijk – wat betekent geen oordeel, geen interpretatie en geen hulp of interventie. Hoewel financiële middelen nodig zijn, is de omvang hiervan relatief bescheiden.

Leerpunten

Een aantal factoren is verantwoordelijk voor het succes van UP!. Dit heeft vooral te maken met de manier van communiceren: aan ouderen open vragen stellen (wat zijn uw behoeften), het gebruik van alledaagse taal, erkennen dat ouder worden een dynamisch proces is en niet oordelen. UP! daagt ouderen uit om actief te worden, maar problematiseert ouder worden niet en adviseert ouderen ook niet over hoe ze hun leven moeten leiden.

4.5 Respect en sociale inclusie

Arbeidsparticipatie Vrouwen Etnische Minderheden (AVEM)	
Stad	Hengelo
Geografische focus	Stadsbreed, 11 lokale groepen
Gelanceerd in; huidige status	2016; lopend
Meer informatie	Wijkkracht – AVEM-ontmoetingsgroepen (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Ouderen die naar Hengelo emigreerden, staan vaak voor vergelijkbare uitdagingen: ze hebben een minder gunstige sociaaleconomische positie, hebben op jongere leeftijd gezondheidsproblemen en zijn minder zelfverzekerd dan andere ouderen. AVEM-groepen helpen deze mensen met hun uitdagingen om te gaan.

AVEM-groepen (Arbeidsparticipatie Vrouwen Etnische Minderheden) fungeren als ontmoetingsplekken voor ouderen die Turks, Suryoyo of Arabisch spreken. In de groepen communiceren deelnemers en vrijwilligers in hun moedertaal. De deelnemers ontwikkelen en onderhouden sociale contacten en hebben de mogelijkheid om vragen te stellen of elkaar te helpen met vragen die ze hebben. Deelname kost € 1,- per keer inclusief een kopje koffie of thee.

De AVEM-groepen hebben een belangrijke onderliggende doelstelling: het voorkomen van onnodig gebruik van het formele zorgstelsel. In Nederland kunnen ouderen de gemeente vragen om zorg te regelen, zoals dagbesteding, begeleiding bij het doen van boodschappen of hulp bij het koken. Hoewel dit een geweldig systeem is, is het voor sommige mensen verleidelijk om deze diensten aan te vragen terwijl ze nog niet volledig nodig zijn. De AVEM-groepen helpen de ouderen actief te blijven. Tegelijkertijd bieden ze maatschappelijk werkers diepere inzichten in de persoonlijke behoeften van de doelgroep en van individuele deelnemers. Dit helpt bij het beoordelen van aanvragen die de gemeente ontvangt voor aanvullende zorg. Door dit programma wordt onnodige zorg voorkomen, met een geschatte besparing op de zorgkosten van € 170.000 per jaar.

Bron: M. Sumer

Doelgroep

De doelgroep van het initiatief zijn niet-westerse allochtonen van 55 jaar of ouder. In Hengelo zijn er drie hoofdgroepen van immigranten: Turkse arbeidsmigranten die in de jaren 60 arriveerden, Suryoye-vluchtelingen die in de jaren 70/80 aankwamen en andere vluchtelingen uit Arabische landen. Voor deze verschillende groepen ouderen worden AVEM-groepen georganiseerd.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De activiteiten worden georganiseerd door Wijkkracht, een welzijnsorganisatie. Naast een projectleider zijn er 28 uur per week twee professionals bij betrokken en is er een groep van 22 vrijwilligers.

Effectiviteit en impact

Impact

Sinds de oprichting van de AVEM-groepen in 2016 is het aantal deelnemers aanzienlijk gestegen, van 134 personen in 2016 tot 239 personen in 2018. Volgens de evaluatie van de AVEM-groepen van 2018 heeft het initiatief in 164 gevallen voorkomen dat overheidssteun werd gebruikt. Zoals eerder aangegeven heeft dit voor de lokale overheid duidelijke financiële voordelen.

Afgezien van deze kwantitatieve resultaten, realiseren de AVEM-groepen hun grootste impact in het veranderen van de mentaliteit van oudere immigranten. Allereerst helpen ze de doelgroep om het zorgsysteem in Nederland te begrijpen. Dit voorkomt verkeerd gebruik van het systeem. Ten tweede worden ouderen gestimuleerd om zelfstandiger te handelen. Waar familiale waarden centraal staan in de culturen van de doelgroep, is dit binnen de Nederlandse samenleving vaak minder belangrijk. Door de AVEM-groepen ontwikkelen ouderen een sterker zelfgevoel.

Monitoring van resultaten

De resultaten van de AVEM-groep worden twee keer per jaar gemonitord en gerapporteerd. De evaluatie van de resultaten gebeurt door de projectleider. De registratie van de deelnemers wordt als voornaamste bron voor de evaluatie gebruikt. Er is ook informatie beschikbaar over het gebruik van formele zorg door alle deelnemers. Er is regelmatig contact tussen formele zorgverleners en de hulpverleners die betrokken zijn bij de AVEM-groepen. Daarom kan afname/preventie van formeel zorggebruik worden geregistreerd.

Innovativiteit

Organisatorische innovatie: De organisatie van de AVEM-groepen is de sleutel tot hun succes. Er is direct contact tussen de professionals van de gemeente, de vrijwilligers en de formele hulpverleners. Op deze manier wordt diepgaande kennis van de situatie van de deelnemers gedeeld, wat helpt om een goede inschatting te maken van de behoeften van de individuen.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Het initiatief is nog niet elders gerepliceerd. Het is niet erg afhankelijk van lokale omstandigheden, hoewel er een paar belangrijke factoren zijn waarmee rekening moet worden gehouden. Een belangrijke factor voor het succes van het initiatief is de beschikbaarheid van vrijwilligers die in de moedertaal kunnen spreken en de inheemse cultuur kunnen begrijpen. Bovendien moeten de groepen wekelijks worden georganiseerd om consistentie te waarborgen en verandering en leren aan te moedigen.

Leerpunten

Integratie tussen formele zorg en AVEM is waardevol, omdat de AVEM-professionals aanvullende inzichten hebben in het welzijn van de individuen. Het AVEM-systeem zou ook in een bredere context kunnen worden toegepast (bijv. met niet-immigranten), hoewel de behoefte waarschijnlijk minder groot is, omdat in het geval van niet-immigranten de taal- en cultuurverschillen niet meer relevant zijn.

4.6 Maatschappelijke participatie en werkgelegenheid

Working well	
Stad	Greater Manchester
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2014; afgerond, maar vervolg is inmiddels gestart
Meer informatie	Greater Manchester Combined Authority – Working Well (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Working Well (Gezond werken) begon in maart 2014 als een proefprogramma dat ondersteuning bood aan 5.000 uitkeringsgerechtigden (van alle leeftijden) die het werkprogramma van de regering hadden afgerond maar geen werk hadden gevonden. Het doel van de pilot was om de werkbereidheid van alle cliënten te verbeteren en om 20% aan een baan te laten beginnen, waarvan 75% die baan voor ten minste een jaar zou behouden.

De kern van de Working Well-proefprogramma's is om intensieve, persoonlijke ondersteuning te bieden, volledig geïntegreerd in de openbare diensten van Greater Manchester. Hierbij spelen verschillende elementen een belangrijke rol:

- Het programma is ontworpen rond de principes van intensieve en holistische ondersteuning door een 'sleutelwerker', die gebruik maakt van andere overheidsinterventies, deze in volgorde plaatst en integreert om mensen te helpen bij het aanpakken van problemen die hen ervan weerhouden om aan het werk te komen
- Op lokale autoriteiten gebaseerde 'lokale aanknopingspunten', Integratieraden en Lokale leveringsvergaderingen zorgen voor buy-in van, verantwoording aan en verantwoordelijkheid voor lokale autoriteiten bij de levering, met een sleutelrol bij het mogelijk maken van effectieve integratie.

In april 2016 groeide het proefprogramma en breidde het ondersteuningsaanbod uit naar nog eens 20.000 mensen in een meer gevarieerde cliëntengroep. De Decentralisatieovereenkomst van 2014 gaf Greater Manchester de verantwoordelijkheid om samen (met het Ministerie van Arbeid en Pensioenen) een gedecentraliseerd equivalent te ontwerpen en te laten uitvoeren voor het nieuwe nationale programma voor Werk en Gezondheid. Greater Manchesters Working Well: Work and Health Programme begon begin 2018, loopt tot 2024 en ondersteunt nog eens 23.000 mensen.

Doelgroep

Working Well hanteert een gehele bevolkingsbenadering wat betreft gezondheid, vaardigheden en werkgelegenheid en werkt met werklozen van elke leeftijd, inclusief ouderen van 50+. Het programma zet zich in voor de verdere ontwikkeling van ondersteuningspakketten die gericht zijn op Greater Manchesters uitdagingen in vergrijzing, werkloosheid onder mensen met een handicap en mensen die wegens slechte gezondheid hun baan zijn verloren, dan wel risico lopen hun baan te verliezen.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De sleutel tot het model van Working Well is lokale samenwerking via een consistente en gedeelde strategische aanpak vanaf het begin. Het Working Well-programma is qua ontwerp en oplevering nauw afgestemd gebleven op de Greater Manchester-strategie.

Effectiviteit en impact

Impact

Tot op heden heeft het Working Well-programma meer dan 4.000 mensen aan het werk geholpen en heeft het meer dan 20.000 cliënten ondersteund met een complex scala aan vaardigheden, geestelijke gezondheid, lichamelijke gezondheid, huisvesting en financiële behoeften. Het programma heeft in hoge mate cliënten van boven de 50 ondersteund, waarbij een groter deel van het cohort werk, gezondheid en vaardigheden en kwalificatieondersteuning krijgt in vergelijking met die onder de 50 jaar. Er zijn 645 banen gestart voor cliënten ouder dan 50 jaar.

Monitoring van resultaten

De aanvullende financiering uit het Europees Sociaal Fonds (ESF) heeft de werkzaamheden rond het vastleggen en evalueren van gegevens aangevuld. Greater Manchester heeft voortgebouwd op ESF-resultaten en resultaatvereisten om de duurzaamheid van de werkgelegenheid grondiger te meten. Het voortdurend leren ondersteund door onafhankelijke evaluatoren heeft de ontwikkeling van de volgende fase van Working Well-programma's beïnvloed.

Innovativiteit

Om de aanpak verder te ondersteunen, is er een op maat gemaakt Working Well: Early Help-project dat ernaar streeft om 11.000 risicolopers of pas werkloze mensen te ondersteunen. Het project is in maart 2019 van start gegaan.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Het Working Well-programma heeft bijgedragen aan de vormgeving van het nationale Werk & Gezondheidsprogramma, dat is gedelegeerd aan zowel Greater Manchester als Londen. Belangrijke overeenkomsten voor het delen van gegevens die met HMRC zijn gemaakt om Real Time Earnings (RTE)-gegevens te leveren voor het bevestigen van de startmomenten van werk en het verdienniveau, waren ook aanzienlijk. Bewijs van inkomsten zal een beter beeld geven van de kwaliteit van de werkgelegenheid. In de loop van de tijd zou dit een nauwkeurigere maatstaf moeten zijn voor het succes van een programma, in plaats van gebaseerd te zijn op aanbieders die middelen gebruiken om de resultaten te bevestigen bij bewoners en werkgevers.

Leerpunten

Lokale inbedrijfstelling en beheer worden als centraal beschouwd voor het succes Working Well-programma's. Greater Manchester heeft ernaar gestreefd ervoor te zorgen dat hun Working Well-programma's zijn ontworpen en geleverd om:

- Te voldoen aan de behoeften van de lokale bevolking door het herkennen van uitdagingen voor cliënten op lokaal afdelingsniveau in termen van belemmeringen voor de werkgelegenheid (gezondheid, vaardigheden, huisvesting, enz.), evenals het begrijpen van de lokale toegang/het bestaan van passende diensten om in een dergelijke behoefte te voorzien;
- Gezamenlijke aanpak van voorzieningen waarbij lokale autoriteiten gezamenlijk (met Greater Manchester Combined Authority) verantwoordelijk zijn voor hun lokale prestaties, lokale integratie van lokale diensten in Working Well-programma's en klantervaring.

4.7 Communicatie en informatie

Life filming	
Stad	Göteborg
Geografische focus	De methode wordt gebruikt in verschillende wijken
Gelanceerd in; huidige status	2014; lopend
Meer informatie	Life filming (Göteborgsregionen, online); onderzoekspaper (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Life Filming is een methode die in Göteborg is gebruikt als een manier om moderne technologie bij senioren te introduceren en hen tegelijkertijd in staat te stellen hun ervaringen, behoeften, herinneringen en kennis te delen. De methode richt zich op inhoud en vorm, met als uitgangspunt afbeeldingen en video's. Met deze methode hebben senioren tablets gebruikt om hun eigen films te maken, bijvoorbeeld over wat goed is in hun omgeving en wat voor soort verbeteringen nodig zijn. Het doel was om de participatie te vergroten, een beter begrip te krijgen van hoe ouderen de stedelijke omgeving zien en ervaren en tegelijkertijd ook nieuwe technologie introduceren bij senioren.

Bron: Christian Falk

Doelgroep

Life Filming is gebruikt bij senioren in Göteborg, maar deze participatieve methode is ook gebruikt bij andere groepen, zoals kinderen en jongeren, evenals bij mensen met een handicap.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Life Filming begon als een gezamenlijk project van de eenheid Gezondheidsbevordering en Preventie van de stad Göteborg, stadsdeel Centrum en het Centrum voor Cultuur en Gezondheid van de Universiteit van Göteborg. *Life Filming* is geïnspireerd op de artistieke methoden die worden gebruikt in Barnfilmskolan (filmschool voor kinderen) aan de Valand Academy aan de Universiteit van Göteborg. De eerste *Life Filming*-workshop vond plaats in 2014 in Mötesplats – Kulturhus, een cultureel centrum voor senioren in het stadsdeel Centrum.

Effectiviteit en impact

Impact

Na de eerste Life Filming-workshop die in 2014 werd gehouden in het Centrumdistrict, hebben meer dan 120 deelnemers films en beelden gemaakt in totaal 11 workshops. De methode is ook in verschillende andere wijken in Göteborg toegepast.

Monitoring van resultaten

De resultaten van Life Filming als methode zijn gemonitord door evolutieonderzoeken die zijn geïnitieerd door de regio Göteborg.

Een van deze evaluaties, gepubliceerd in 2016, onderzocht hoe goed deze methode geschikt is om de participatie van senioren en jongeren te vergroten en hun perspectieven te verkrijgen. Uit de evaluatie bleek dat senioren het Life Filming veel positiever beoordeelden dan jongere deelnemers. Positieve aspecten en voordelen van deze methode die in de evaluatie worden genoemd, zijn dat het deelnemers bewuster maakte van hun omgeving en dat het de uitwisseling tussen verschillende generaties bevordert. Vanuit een stedenbouwkundig perspectief vonden beoefenaars de methode een nieuwe manier om burgerdialogen aan te gaan en de perspectieven van verschillende leeftijdsgroepen te verwerven die kunnen worden gebruikt om planning te ondersteunen.

De methode is ook geëvalueerd in een wetenschappelijk artikel: Gustafsson et al. (2017) "Life filming as a means of participatory approach together with older community-dwelling persons regarding their local environment". Een weblink naar dit document is te vinden in de tabel op pagina 40.

Innovativiteit

Het basisidee om nieuwe digitale technologie te introduceren bij ouderen, die niet altijd op hun gemak zijn met moderne technologie, en daarmee tegelijkertijd de participatie vergroten, kan worden gezien als de belangrijkste innovativiteit van de Life Filming-methode. Naarmate onze samenlevingen meer gedigitaliseerd worden, is digitale uitsluiting een grote uitdaging waar vooral oudere leeftijdsgroepen mee te maken hebben en tegen deze achtergrond is Life Filming een methode die senioren kan helpen hun digitale vaardigheden op een creatieve manier te verbeteren.

Bovendien, omdat de methode de gebruikers in staat stelt hun kennis, perspectieven en behoeften te delen, kan het ook een manier zijn om nieuwe inzichten in een visuele vorm te verzamelen. Aangezien de methode is gebaseerd op visuele afbeeldingen en video's, is het ook een voordeel dat het een manier kan zijn om perspectieven te verkrijgen die moeilijk mondeling of schriftelijk te communiceren zouden zijn.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Voor zover de stadsfunctionarissen in Göteborg weten wordt de methode niet in andere steden gerepliceerd, maar de methode is op geen enkele manier contextafhankelijk en kan gemakkelijk elders worden gerepliceerd.

Leerpunten

Een van de geleerde lessen genoemd in het evaluatierapport van de methode is dat het belangrijk is dat de instructeurs en de deelnemers duidelijk gedefinieerde rollen hebben. In het bijzonder voor de oudere deelnemers, wordt ook benadrukt dat het belangrijk is te zorgen dat zij genoeg tijd hebben om aan het gebruik van de tablet gewend te raken.

4.8 Maatschappelijke ondersteuning en gezondheidszorg

Maison des Aidants (Huis voor mantelzorgers)	
Stad	Nantes
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2009; lopend
Meer informatie	Maison des Aidants – plaquette de présentation (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Het Maison des Aidants (Huis voor mantelzorgers) speelt in op de behoefte om ondersteuning te bieden aan de Aidants (of de helpers) van mensen die lijden aan neurodegeneratieve aandoeningen. Hoewel de aandacht meestal op de patiënt is gericht, worden de behoeften, moeilijkheden en kwetsbaarheden van deze mensen vaak over het hoofd gezien, in de eerste plaats door zichzelf. Dit initiatief van de CCAS biedt een ruimte die morele ondersteuning biedt aan deze individuen, door het verstrekken van deskundig medisch advies (meestal psychologisch) en zorg, maar ook door het aanbieden van vrijetijdsactiviteiten om uit de routine te komen of de banden met de oudere die ze ondersteunen te versterken. Het combineert daarom een focus op individuele en gezelligheidsbehoeften. Het biedt de helper ook de mogelijkheid om vrij te nemen en voor de hulp te zorgen, evenals trainings- en opleidingsactiviteiten om hen in hun rol te helpen. In de nabije toekomst willen ze diensten aan huis ontwikkelen en bijvoorbeeld psychologen de families thuis te laten bezoeken. De meeste nieuwe gebruikers worden doorverwezen door hun arts of apotheker of via mond-tot-mondreclame, hoewel het initiatief ook op grote schaal door de stad wordt gepromoot.

Doelgroep

Volgens de vereniging zijn 50% van de begunstigten familieleden, de meesten zijn vrouwen. Weinig mannen en slechts ongeveer 10% zijn kinderen van de oudere.

Jaarlijks worden ongeveer 500 begunstigten ondersteund. Tot dusver zijn er maar weinig professionele helpers ingeschakeld (slechts 2 of 3 per jaar). Hoewel de dienst gratis is, maken tot dusver vooral gezinnen met een middelhoog inkomen er gebruik van. Volgens de vereniging komt dit waarschijnlijk door een mentaliteit en culturele dimensie.

Bron: Ouest France

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Het initiatief is gebaseerd op een sterk netwerk van partners, die financiële (stads) en operationele ondersteuning bieden. Dit omvat de bijdrage en deelname van professionals (artsen, psychologen). Partners zijn onder meer het Centrum hospitalier en met name een centrum voor neurodegeneratieve ziekten, de CLIC, familieverenigingen, de CCAS en andere institutionele diensten.

Effectiviteit en impact

Impact

Het werk van het Maison heeft al een groot aantal mensen en families bereikt. Geleidelijk aan aarzelen helpers steeds minder om van deze ondersteuning te profiteren – wat in dat opzicht resulteert in een mentaliteitsverandering. De effecten van de hulp zijn niet alleen gunstig voor de helpers, maar ook voor hun assistenten. Het aantal begunstigden is de afgelopen jaren gestaag gegroeid en de vereniging breidt het aanbod van diensten en faciliteiten geleidelijk uit. De Vereniging stelt een verbetering vast in de houding van de helpers, een lager stressniveau, verbeterde toewijding en een betere voorbereiding op het helpen van hun dierbaren.

Monitoring van resultaten

Een jaarlijkse evaluatie-enquête wordt onder de gebruikers verspreid om de tevredenheid te monitoren; tot dusver waren de resultaten positief. Er is een Raadgevend Comité van gebruikers opgericht om de prestaties te evalueren om de aanpak te helpen verfijnen. Er zijn andere evaluatiegroepen, informelere, die ook effectiever zijn in het mobiliseren van participatie.

Innovativiteit

Het belangrijkste nieuwe element bestaat uit de zeer specifieke doelgroep, die vaak over het hoofd wordt gezien. Het initiatief combineert ook aandacht voor gezelligheid, menselijke aandacht en morele aspecten. Bovendien maken de combinatie van deskundige ondersteuning en advies, de opleiding en educatieve dimensie en de meer vrijtijdsgerelateerde activiteiten het initiatief uniek in zijn soort.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Er zijn 130 vergelijkbare platforms in Frankrijk. Het Maison des Aidants is echter het enige dat de bijdrage van sociale experts als onderscheidend aspect biedt, wat het uniek maakt. Om een soortgelijk initiatief na te bootsen, is het essentieel om een sterk netwerk van belanghebbenden te hebben die willen bijdragen, evenals de financiële middelen om salarissen voor deze professionals te betalen. In kleinere steden kan worden overwogen om een dergelijk platform parttime te laten draaien, afhankelijk van de lokale vraag, maar ook van de beschikbaarheid van middelen en tijd.

Leerpunten

Een van de belangrijkste obstakels die men tegenkwam, was de weerstand van potentiële helpers om hulp en steun te aanvaarden. Dit geldt met name wanneer u buiten de hoogopgeleide en relatief hoge inkomensgroepen gaat. Er moet meer worden gedaan om families van verschillende sociale afkomst en culturele achtergrond te bereiken om deze dienst en hulp te promoten. Nogmaals, het is in de eerste plaats een kwestie van bewustmaking die de stad ook moet steunen.

Bijlage: aanvullende good practices

Als onderdeel van ESPON ACPA zijn in totaal 33 good practices geïdentificeerd. Acht van deze good practices zijn belicht in hoofdstuk 4: één per stad en één per leeftijdsvriendelijk stadsdomein van de WHO.

Bent u geïnspireerd geraakt om meer te leren over good practices met betrekking tot vergrijzing in Europese steden? In deze bijlage leest u over de resterende good practices:

	Domein	Good practice	Stad
	1. Buitenruimte en gebouwde omgeving	Groene stad initiatieven vanuit een leeftijdsvriendelijk perspectief	Oslo
		Levensloopbestendige routes	Amsterdam
		Checklist openbare ruimte	Amsterdam
	2. Transport en mobiliteit	Flexlijnen (Flexlijn)	Göteborg
	3. Huisvesting	Lang zult u wonen	Hengelo
		Logements bleus (Blauwe huisvesting)	Nantes
		Verzorgingshuis Pastor Fangensvei	Oslo
		Trygghetsboende (Beschermd wonen)	Göteborg
		Wooncoaches	Amsterdam
	4. Sociale participatie	Aanpak eenzaamheid	Amsterdam
		Carte Blanche (Vrijbrief)	Nantes
		Centros de Convivencia (Sociale Ontmoetingscentra voor ouderen)	Zaragoza
		Culturele en intergenerationele initiatieven	Oslo
		Nos gusta hablar (We houden van praten)	Zaragoza
		O'Menu	Nantes
		Vincles (Bindingen)	Barcelona
	5. Respect en sociale inclusie	Amsterdam vertelt	Amsterdam
	6. Maatschappelijke participatie en werkgelegenheid	Anmäl hinder (Meld obstakels)	Göteborg
		Betrokkenheid van gebruikers	Oslo
	7. Communicatie en informatie	Centres locaux d'information et de coordination – CLIC (Lokale informatie- en coördinatiecentra)	Nantes
		Collaborative research by Higher Education Institutions (Samenwerkend onderzoek door Instellingen voor Hoger Onderwijs)	Greater Manchester
	8. Maatschappelijke ondersteuning en gezondheidszorg	GoldenSports	Amsterdam
		Salud en Red en Los Barrios (Gezondheidsnetwerken in de wijken)	Zaragoza
		Radars	Barcelona
		Strength and Balance Pathway (Kracht- en evenwichtstraject)	Greater Manchester
		Zicht in evenwicht voor oudere migranten	Amsterdam

1. Buitenruimtes en gebouwde omgeving

Groene stad initiatieven vanuit een leeftijdsvriendelijk perspectief	
Stad	Oslo
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2016; lopend
Meer informatie	Den grønne ringen , Havnepromenaden (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Er zijn verschillende initiatieven om de stad Oslo groener te maken en zo de stad toegankelijker te maken voor haar inwoners, ongeacht hun leeftijd. Voorbeelden van dergelijke groene sociale infrastructuren zijn de 'Groene Cirkel' (den grønne ringen) rond het stadsdeelcentrum van Berkje, *Hovinbyen*, waar aspecten worden overwogen als gemakkelijke toegankelijkheid, toegang tot openbare toiletten en manieren waarop jongere en oudere generaties van elkaars gezelschap kunnen genieten. Andere initiatieven die aspecten van leeftijdsvriendelijkheid bevatten, zijn initiatieven zoals Havnepromenaden (havenpromenade) en Trettenparken (park) en een autovrij stadscentrum (bilfritt byliv). Het Planning en Bouwbureau in de gemeente Oslo heeft een belangrijke rol gespeeld bij dit werk en hun hernieuwde focus op leeftijdsvriendelijkheid is een grote troef in de holistische benadering van groene infrastructuur.

Lokale initiatieven zijn gecentreerd rondom gemeenschappelijke groentebakken, een jeu-de-boulesbaan, schaakspelen in zonnige parken in de stadsdelen en riksja-fietsinitiatieven als taxiservice in sommige verpleeghuizen in de stad. Riksja-fietsen maken ook deel uit van de lokale initiatieven bijvoorbeeld in Sagene, waar oudere en jongere inwoners velotaxi-diensten verlenen aan ouderen in het gebied. Wandelroutes en kortere wandelingen zijn voorbereid door de Stedelijke Milieudienst. Het open stellen van recreatiegebieden en parken kan eenvoudig worden gedaan door banken met kortere tussenpozen te plaatsen, waardoor meer mogelijkheden voor intergenerationeel contact ontstaan. Deze groene initiatieven komen voort uit het gemeentelijk actieplan om Oslo groener te maken en onder deze paraplu voor groen beleid voeren de stadsdelen en de centrale diensten van de gemeente leeftijdsvriendelijk beleid in.

Bron: gemeente Oslo

Doelgroep

De groene initiatieven zijn voor degenen die fysiek fit zijn en degenen die rolstoelgebonden of anderszins gehandicapt zijn. Initiatieven rond een groene stad vormen de sleutel tot een leeftijdsvriendelijke stad en gaan verder dan universele ontwerpprincipes.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Er is veel betrokkenheid van gebruikers geweest bij het zorgen voor een toegankelijke stad en de initiatieven voor groene steden voor iedereen zijn een goed voorbeeld van de breedte van leeftijdsvriendelijke beleidsaspecten wanneer ze sectoroverstijgend worden bekeken. Zorgen voor een groenere en beter toegankelijke sociale infrastructuur en plaatsen met agenda's voor de gebruikers vereist nauwe samenwerking met afdelingen buiten het Ministerie voor Ouderen, Gezondheid en Werkgelegenheid. Het Planning en Bouwbureau van de gemeente Oslo heeft hierbij een belangrijke rol gespeeld.

Effectiviteit en impact

Impact

Vergroening van het stadsbeeld is in veel opzichten positief, maar bij ouderen stimuleert het meer activiteit en een actiever gebruik van de stad zelf. Het faciliteert sociale ontmoetingsruimtes en draagt bij aan een betere gezondheid en een gevoel van voldoening. Op de lange termijn betekent het een meer toegankelijke stad voor iedereen, inclusief kinderen, gezinnen, jongeren en ouderen.

Monitoring van resultaten

Er is momenteel geen monitoring, maar het onderzoeken van de gebruikers van bepaalde parken die een nieuw doel hebben, of van nieuwe lokale initiatieven kan een idee zijn. In het gebied van Sognsvann (Marka) en het stadscentrum is het aantal toiletten met één toegenomen. In het recreatiegebied van Marka is het plaatsen van licht en bankjes toegenomen en in het centrum staat een groter aantal bankjes.

Innovativiteit

Het is innovatief in de zin dat het oude gebruiken nieuwe perspectieven geeft en het het perspectief op parken en recreatie vernieuwt om het allemaal beter te laten dienen. De manier waarop leeftijdsvriendelijkheid wordt opgenomen als onderdeel van de ondersteunende documenten in de sociale infrastructuurplannen van het Planning en Bouwbureau, laat ook zien hoe leeftijdsvriendelijk beleid compatibel is met en kan worden opgenomen in de planning van sociale infrastructuur.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Vershillende versies hiervan zijn elders gerepliceerd, zoals de straatverbeteringen in de oudere delen van Trondheim. Groene initiatieven zijn zeer overdraagbaar, maar vereisen politieke inzet en afdelingsoverstijgende samenwerking bij de gemeente.

Leerpunten

Zoals geldt voor alle leeftijdsvriendelijke beleidsmaatregelen die verder gaan dan het idee van concrete beleidsdoelstellingen, is leeftijdsvriendelijkheid sterk afhankelijk van goede en doelgerichte sectoroverstijgende samenwerking. Het is dus te adviseren dat leeftijdsvriendelijkheid wordt opgenomen op een manier die het tot een horizontale beleidsdoelstelling maakt, vaak door middel van een verticale bestuursstructuur.

Levensloopbestendige routes	
Stad	Amsterdam
Geografische focus	Indische Buurt, Kortvoort and Buitenveldert
Gelanceerd in; huidige status	2016; afgerond
Meer informatie	Imke van Moorselaar (email)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Het doel was om fysieke verbeteringen van de openbare ruimte voor ouderen te combineren met het stimuleren van sociale participatie en ontmoetingen. Daarom kan dit project gezien worden als een combinatie van domein 1 (buitenruimtes en gebouwen) en domein 4 (maatschappelijke participatie). In verschillende wijken in de stad zijn routes ontwikkeld tussen gebieden met hoge concentraties ouderen en gebieden met concentraties diensten waar ouderen regelmatig gebruik van maken. Deze routes leiden ouderen langs bushaltes en openbare ontmoetingsplekken. Dit stimuleert hen om te stoppen en te kletsen met leeftijdsgenoten.

In elke buurt hebben ouderen het gebied verkend om de nodige aanpassingen vast te stellen. Langs de route zijn fysieke aanpassingen gemaakt, waaronder het plaatsen van banken, toegankelijke toiletten, het aanleggen van brede stoepen die vrij zijn van obstakels en het verlevendigen van het gebied met een jeu-de-boules-baan, een schaaktafel en een kunstwerk.

Zachte kaart van leeftijdsvriendelijke routes en te nemen maatregelen. Bron: gemeente Amsterdam.

Doelgroep

De leeftijdsvriendelijke routes zijn ontworpen voor alle ouderen, ook voor mensen met een handicap. Geografisch is ervoor gekozen om de routes uit te voeren in de wijken met de hoogste concentraties ouderen.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De gemeente Amsterdam is gestart met de implementatie van de leeftijdsvriendelijke routes. Elk gebied wordt gescout en beoordeeld door een team van ouderen, de gemeente en lokale wetenschappelijke

experts. Voor aanvang van elke nieuwe route stelt de gemeente één voorwaarde: dat de ouderen in het gebied een bewonersgroep opzetten die toeziet op het behoud van de nieuwe elementen langs de route.

Effectiviteit en impact

Impact

Op outputniveau zijn 34 aanpassingen gemaakt aan de openbare ruimte, om deze leeftijdsvriendelijker te maken. De resultaten van de routes zijn een aantrekkelijkere openbare ruimte voor meerdere generaties en meer sociale interactie in de wijken. Niet alleen ontmoeten de ouderen elkaar vaker, ook komen jongeren naar de kunstwerken om daar te lunchen. Bovendien hebben de routes een verbindende functie gekregen, omdat de ontmoetingsplekken voor ouderen tegelijkertijd een speeltuin voor kinderen zijn geworden, waar ouderen op spelende kinderen letten.

Monitoring van resultaten

Het project wordt gemonitord en in december 2019 werd een evaluatie gepubliceerd, waaruit bleek dat de maatregelen de mobiliteit en het sociaal gedrag van ouderen in de onderzochte buurten waarschijnlijk positief hebben beïnvloed. De conclusies zijn onder voorbehoud aangenomen, omdat er geen nulmeting beschikbaar was. Bij toekomstige evaluaties is het belangrijk om de situatie vóór de interventie te meten – bijvoorbeeld het sociale gedrag en de mobiliteit van de deelnemer.

Innovativiteit

Een innovatief element is dat het geen nieuw project is, maar een vervolg op het bestaande proces van co-onderzoek met ouderen. De routes samen met ouderen gemaakt in een proces van placemaking.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

In de Greater Manchester Area zijn soortgelijke inspanningen geleverd om openbare ruimtes leeftijdsvriendelijk te maken door middel van co-onderzoek en placemaking door ouderen. Er zijn een aantal lokale omstandigheden nodig voor replicatie: zorgvuldige betrokkenheid van ouderen, volledige medewerking van ouderen en het bestaan van ontmoetingsruimten als oriëntatiepunten langs de te creëren routes.

Leerpunten

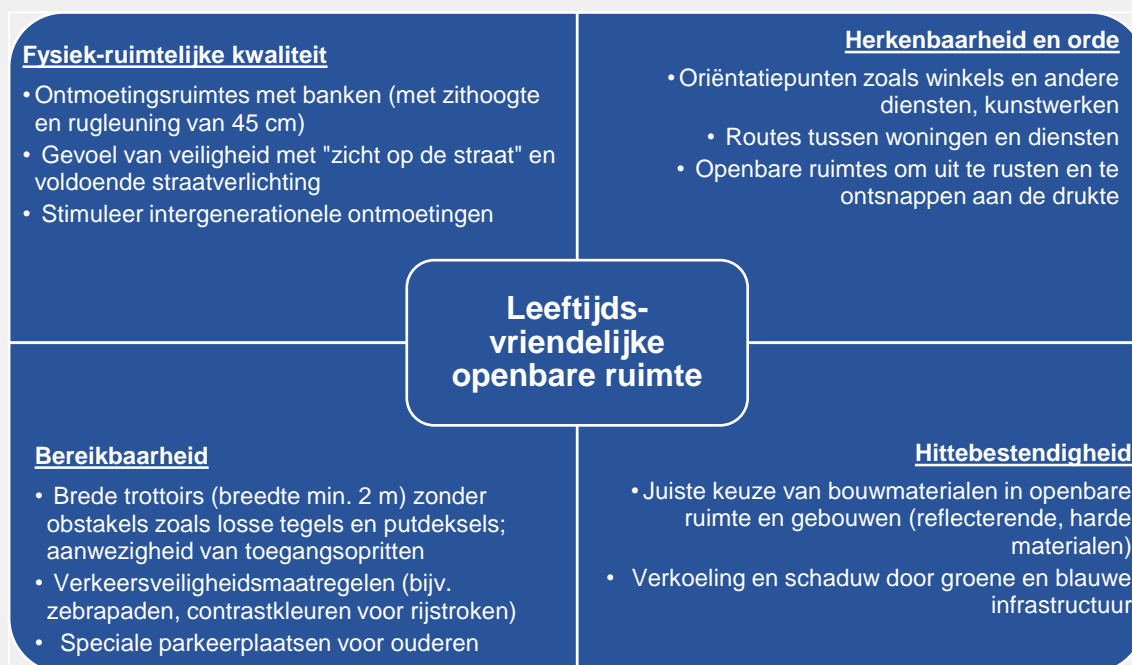
Een goede locatieanalyse vooraf en een participatieve, bottom-up benadering van placemaking zijn cruciaal gebleken voor een succesvolle implementatie. Dit vereist betrokken projectleiders, maar vermijdt ook de betrokkenheid van te veel verschillende groepen belanghebbenden. De ouderen zullen dan niet actief worden, terwijl het hun rol zou moeten zijn om de behoeften aan te geven en de routes te onderhouden. Dit is een kwestie van verwachtingsmanagement.

Checklist Openbare ruimte	
Stad	Amsterdam
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2017; lopend
Meer informatie	Laura Hakvoort (email)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Stedenbouw en planologie hebben in Nederland altijd een prominente rol gespeeld en dat is terug te zien in de aandacht die het krijgt in het Amsterdamse Age-friendly City-beleid. Valpreventie is een van de speerpunten en dat vraagt om zorgvuldig onderhoud van openbare ruimtes. Het beleid van de stad is echter breder dan dat. Het draait om aanpassingen aan openbare ruimtes die het voor oudere mensen comfortabel maken om erin te verblijven. Hiervoor is een checklist voor ingrepen in de openbare ruimte ontwikkeld. Deze checklist is opgebouwd rond vier thema's: fysiek-ruimtelijke kwaliteit, herkenbaarheid en orde, toegankelijkheid en hittebestendigheid.

Voldoende bankjes, groene infrastructuur en reflecterende materialen (links) en brede trottoirs zonder obstakels (rechts). Bron: Gemeente Amsterdam (2017)

Doelgroep

De checklist was gericht op alle inwoners van 65 jaar en ouder. Maar met de nodige aanpassingen streeft Amsterdam ernaar een stad voor alle leeftijden te zijn.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De checklist is onderdeel geworden van het Handboek voor Ontwerp van Openbare Ruimtes van de stad, wat betekent dat vanaf nu alle nieuwe aanpassingen van openbare ruimtes in de stad worden gemaakt met het oog op leeftijdsvriendelijkheid.

Effectiviteit en impact

Impact

De checklist is onderdeel geworden van het Handboek voor Ontwerp van Openbare Ruimtes van de stad, wat betekent dat vanaf nu alle nieuwe aanpassingen van openbare ruimtes in de stad worden gemaakt met het oog op leeftijdsvriendelijkheid.

Monitoring van resultaten

Er vindt geen formele monitoring plaats. Een suggestie is om bij te houden hoeveel en welke fysieke verbeteringen er zijn aangebracht na inspecties van de openbare ruimte.

Innovativiteit

Nieuwe methode: een innovatief element is het opstellen van richtlijnen voor een leeftijdsvriendelijke openbare ruimte, die zijn gestandaardiseerd voor de hele stad.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Er zijn checklists gemaakt door veel Nederlandse gemeenten, maar ook in veel andere landen. Het initiatief is niet afhankelijk van specifieke voorwaarden. Het is echter raadzaam om de situatie te blijven monitoren. Dit kan worden gedaan door oudere vrijwilligers aan te bieden als scouts.

Leerpunten

Met de checklist bestaat het risico dat er te veel aandacht wordt besteed aan de behoeften van ouderen. Zo is het bij het plaatsen van banken voor ouderen in de openbare ruimte aantrekkelijk om banken te kiezen die ergonomisch geschikt zijn voor ouderen (zithoek zo recht mogelijk). Het wordt echter vaak over het hoofd gezien dat andere bevolkingsgroepen dergelijke banken niet leuk vinden en er minder gebruik van zullen maken. Er is dus een evenwichtige en flexibele aanpak nodig.

2. Transport en mobiliteit

Flexlinjen (Flexlijn)	
Stad	Göteborg
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	Pilot gelanceerd midden Jaren '90; sindsdien steeds verder uitgebreid
Meer informatie	Flexlinjen - Göteborgs Stad (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Flexlinjen (Flexlijn) is een vorm van leeftijdsvriendelijk openbaar vervoer, bestaande uit minibusjes die op 29 verschillende flexlijnen rijden en alle districten in Göteborg bestrijken. Een van de belangrijkste beweegredenen achter Flexlinjen was het ontwikkelen van een nieuwe vorm van openbaar vervoer die zo toegankelijk is dat het ook kan worden gebruikt door mensen die moeite hebben met het gewone openbaar vervoer. De minibusjes zijn toegankelijk en geschikt voor het meenemen van huisdieren, bagage of kinderwagens en dankzij de verplichte registratie krijgen de reizigers gegarandeerd een zitplaats in de bussen.

Flexlinjen heeft ook een sociale functie, want veel reizigers hebben aangegeven dat ze genieten van het sociale aspect van samen reizen. De bussen rijden binnen een bepaald gebied en er zijn veel tussenstops. De bus stopt alleen waar iemand heeft geboekt om in en uit te stappen. Passagiers kunnen assistentie krijgen bij het in- en uitstappen van de bus, indien nodig.

Bron: Lo Birgersson

Doelgroep

Flexlinjen kan door iedereen worden gebruikt, maar de belangrijkste doelgroep bestaat uit diegenen die het moeilijk vinden om het gewone openbaar vervoer te gebruiken. De overgrote meerderheid van de passagiers zijn ouderen. Ongeveer 70% van de passagiers is vrouw en 30% is man.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Flexlinjen wordt gecoördineerd door Serviceresor, een specifiek onderdeel van het verkeersbureau van de stad Göteborg, dat de taak heeft om geassisteerd vervoer in de stad te regelen. Serviceresor is met deze taak belast door Västtrafik, die verantwoordelijk is voor het openbaar vervoer in het westen van Zweden en ook de minibussen op Flexlinjen bestuurt. Bij de ontwikkeling van het vervoerssysteem is er voortdurend samengewerkt met ouderen in Göteborg door middel van burgerdialogen en door het organiseren van

ruimten voor uitwisseling. Andere initiatieven zijn onder meer het gebruik van zogenaamde passagiersambassadeurs, die passagiers helpen en een klantenservice waar mensen terecht kunnen met vragen en om hun mening te delen.

Effectiviteit en impact

Impact

Halverwege de jaren '90 werd een vroege versie van flexlijnen geïntroduceerd en de stad heeft voortdurend gewerkt aan de ontwikkeling van het systeem. Eind jaren negentig werd besloten om het systeem stadsbreed te maken en het transportsysteem in zijn huidige vorm werd voltooid in 2010. Het aantal passagiers op Flexlijnen is sinds de introductie aanzienlijk toegenomen. Het totale aantal passagiers in 2000 bedroeg ongeveer 24.000, terwijl het totale aantal jaarlijkse passagiers de afgelopen jaren varieerde van ongeveer 200.000 tot 240.000. Flexlijnen werd een succes genoemd in de meeste interviews die in Göteborg werden gehouden en het wordt beschouwd als een initiatief dat ouderen actiever en extravertter heeft gemaakt.

Monitoring van resultaten

De stadsambtenaren die met Flexlijnen werken, monitoren het systeem voortdurend. De stad ontvangt en behandelt dagelijks de ervaringen van passagiers en een meer uitgebreide beoordeling op basis van deze ervaringen wordt twee keer per jaar uitgevoerd. Het aantal en type reizen op Flexlijnen en de andere openbaar vervoerssystemen in de stad worden maandelijks bijgehouden. Er zijn ook voortdurende inspanningen om de monitoring van Flexlijnen te verbeteren.

Innovativiteit

Flexlijnen kan worden gezien als een hybride tussen openbaar vervoer en een taxiservice. Het idee was om een goed en kosteneffectief transportsysteem te ontwikkelen dat ook kan worden gebruikt door mensen die moeite hebben met het gewone openbaar vervoer. Wat het systeem vooral handig maakt voor oudere reizigers en mensen met een handicap is dat passagiers gegarandeerd een zitplaats hebben.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Flexlijnen in Göteborg is in Zweden gerepliceerd, tenminste in de gemeenten Uppsala en Lerum, waar vergelijkbare transportoplossingen zijn geïntroduceerd. Een soortgelijk transportsysteem, geïnspireerd door Flexlijnen, is ook geïntroduceerd in Oslo onder de naam Rosa busser. Ook in andere steden zou het mogelijk zijn om soortgelijke vormen van openbaar vervoer te ontwikkelen.

Leerpunten

Drie hoofdzakelijke punten kunnen worden benadrukt als belangrijk voor de uitvoering. Ten eerste kan het worden aanbevolen om dezelfde chauffeurs vaak dezelfde lijnen te laten bedienen, omdat dit passagiers zich comfortabeler en veiliger kan doen voelen en persoonlijke banden kan versterken. Ten tweede is het hebben van een gegarandeerde zitplaats ook iets dat zeer wordt gewaardeerd. Ten derde is de mogelijkheid om Flexlijnen op een bepaalde locatie te bestellen iets dat het toegankelijk maakt voor passagiers die geen gebruik kunnen maken van het reguliere openbaar vervoer.

3. Huisvesting

Lang zult u wonen	
Stad	Hengelo
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2010; lopend
Meer informatie	Hengelo - Lang zult u wonen (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Lang zult u wonen is een bewustmakingscampagne gericht op het verbeteren van comfort en veiligheid bij mensen thuis. Het doel van het initiatief is om mensen te stimuleren om verbeteringen aan te brengen in hun huis voordat deze verbeteringen nodig zijn. Door te anticiperen op de afname van de mobiliteit voordat dit nodig is, kunnen ongevallen worden voorkomen en kan de huisvesting op het juiste moment veiliger worden. Daarnaast is het vaak goedkoper om tijdig aanpassingen te doen, in plaats van wanneer deze aanpassingen *ad hoc* moeten worden gedaan.

Het initiatief biedt tips voor kleine aanpassingen die in huis kunnen worden gedaan (bijvoorbeeld het verwijderen van drempels voor de deur, om het verplaatsen met loophulpmiddelen gemakkelijker te maken). Naast deze praktische tips verstrekt de gemeente sinds 2013 ook een subsidie van € 1000,- per woning voor leeftijdsvriendelijke maatregelen. Als voorwaarde voor het ontvangen van de subsidie wordt een 'huisscan' uitgevoerd door een professional. In deze huisscan wordt professioneel advies gegeven over persoonlijke woonsituaties. Dankzij dit advies nemen ontvangers van de subsidie vaak meer maatregelen dan oorspronkelijk gepland. Dit vermindert het risico op lange termijn.

Doelgroep

De doelgroep van het initiatief is inwoners van alle leeftijden, maar de subsidie is alleen beschikbaar voor inwoners van 65 jaar of ouder. Tussen 2013 en 2018 werd 64% van de subsidies toegekend aan mensen van 65 tot 80 jaar en 36% van de subsidies aan mensen van 80 jaar of ouder.

Bron: gemeente Hengelo

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van het initiatief. Een enkele medewerker zorgt voor de coördinatie van Lang Zult U Wonen. Een team van vrijwilligers helpt bij de huisscan. Deze vrijwilligers krijgen een eendaagse training over de verschillende aspecten van de huisscan.

Effectiviteit en impact

Impact

Tussen 2013 en 2018 zijn 626 subsidies verstrekt aan huiseigenaren. Deze mensen vragen vaak subsidie aan om een specifieke maatregel te nemen. Door de resultaten van de huisscan brengt ongeveer een kwart van de subsidieaanvragers meer veranderingen in huis aan dan aanvankelijk gepland. Dit wordt gezien als een belangrijke meerwaarde van de subsidie. De gemeente moest op korte termijn voor circa € 226.000 aan subsidies investeren, maar bespaarde circa € 500.000 aan woonvoorzieningen. Op langere termijn kan de verbeterde veiligheid van huizen ouderen helpen om langer thuis te wonen en ongevallen te voorkomen. Dit leidt op lange termijn tot besparingen in de zorgkosten. Afgezien van deze kwantitatieve resultaten, ontdekten mensen die betrokken waren bij de uitvoering van het initiatief ook dat het algemene bewustzijn van maatregelen ter verbetering van de veiligheid en het wooncomfort is toegenomen.

Monitoring van resultaten

De resultaten van het initiatief worden gemonitord, maar niet op een formele manier. Er worden regelmatig vergelijkingen gemaakt met de gemeentelijke uitgaven voor woningverbeteringen. Uit deze vergelijkingen blijkt dat Hengelo relatief weinig uitgeeft aan woningverbetering voor ouderen en ook steeds minder per jaar. Daarnaast wordt de kennis van de betrokken personen regelmatig geactualiseerd om te zorgen dat de meest effectieve nieuwe verbeteringen worden opgenomen in het huisscanadvies.

Innovativiteit

Nieuwe methode: de belangrijkste innovatieve factor in het 'Lang zult u wonen'-initiatief is de proactieve in plaats van reactieve aanpak. Door vroegtijdig maatregelen te nemen in woningen worden ongevallen voorkomen en worden de kosten verlaagd. De campagne is ook niet alleen gericht op ouderen. Bewustmaking is ook relevant voor mensen van jongere leeftijd.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Het initiatief wordt gerepliceerd in andere gemeenten in Nederland (23 van de 25 gemeenten in de provincie Overijssel). De basisvoorwaarden voor het initiatief zijn ook gemakkelijk te repliceren en niet afhankelijk van lokale contexten. Als belangrijkste voorwaarde geldt dat het initiatief effectiever zal zijn als het huisbezit van ouderen hoog ligt. Het is ook belangrijk om te beoordelen of het daadwerkelijk nodig is om het wooncomfort in de betreffende stad te verbeteren. Wanneer het merendeel van de woningen al goed toegankelijk is, is een initiatief als 'Lang zult u wonen' niet nodig.

Leerpunten

Er zijn in huizen talloze potentiële gevaren die letsel kunnen veroorzaken of beweging kunnen belemmeren wanneer mensen ouder en minder mobiel worden. Hoewel het wettelijk niet mogelijk is om mensen te dwingen deze gevaren te identificeren en aan te pakken, is het wel mogelijk mensen bewust te maken van deze gevaren. Dit kan op lange termijn zorgkosten besparen. De sleutel tot het succes van het initiatief is de implementatie van 'huisscans', die helpt bij het identificeren van gevaren waarvan de doelgroep zich nog niet bewust is. Op deze manier worden mensen gestimuleerd om steeds meer passende preventieve maatregelen te nemen.

Logements bleus (Blauwe huisvesting)	
Stad	Nantes
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2008; lopend
Meer informatie	Les logements bleus - Ville de Nantes (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Volgens recente schattingen van de AURAN wil in het grootstedelijk gebied 90% van de ouderen thuis ouder worden. Ouderen zo lang mogelijk zelfstandig laten wonen is een van de topprioriteiten van de stad. Om mensen met een beperkt inkomen die hun mobiliteit en autonomie geleidelijk verliezen, in staat te stellen aan deze ambitie te voldoen – en om de druk op openbare voorzieningen te verlichten, hebben Nantes Habitat en de stad Nantes in 2008 de Logements Bleus (Blauwe Huisvesting) gecreëerd. Deze accommodaties liggen dicht bij het openbaar vervoer en hebben meestal een verbond met thuisbezorgdiensten voor maaltijden, doe-het-zelf-diensten en andere vormen van assistentie. Ze bestaan meestal uit 1 tot 3 kamers en bevinden zich op de begane grond of de eerste verdieping, of zijn bereikbaar met een lift. Om het gemak en de veiligheid te garanderen, zijn ze ingericht naar de behoeften van ouderen die hun autonomie verliezen, door bijvoorbeeld elektrische rolluiken, schakelaars en stopcontacten op de juiste hoogte te voorzien, badkuipen te vervangen door douches, handgrepen en antislipvloeren. Tot nu toe zijn er 1.050 appartementen verdeeld over verschillende wijken.

Doelgroep

Deze mogelijkheid is voorbehouden aan mensen ouder dan 65 jaar met een beperkt inkomen. De inkomensgrens voor één persoon is € 20.111, voor een stel € 26.856 per jaar. De afbeelding verwijst naar het recent gebouwde Maison Helena, waarin 24 appartementen zijn ondergebracht.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Het initiatief werd in 2008 gelanceerd door Nantes Habitat en het CCAS (Centre Communal d'Action Sociale), dat deel uitmaakt van de gemeente Nantes. Diverse verenigingen en andere stadsdiensten werken nauw samen. Zo zorgt de CLIC ervoor dat ouderen en uiteindelijk hun families toegang hebben tot alle informatie met betrekking tot deze mogelijkheid, inclusief het aanmeldingsproces en de verschillende opties die worden aangeboden. Verenigingen die vrijetijdsactiviteiten aanbieden en ondersteuning aan huis (bezorgdiensten aan huis, ophalen, medische hulp) hebben nauw contact met het Logements bleus-personeel.

Bron: Espacil Habitat

Effectiviteit en impact

Impact

In de eerste plaats laten de Logements Bleus mensen toe om voor een langere periode zelfstandig te wonen en in ieder geval totdat ze een zekere mate van autonomie hebben. Ze voorkomen isolement, omdat mensen die in deze accommodaties wonen niet alleen contact hebben met hun leeftijdsgenoten en burens, maar ook met de vrijwilligers en verenigingen die duidelijk aanwezig zijn en het aanbod van diensten en ondersteuning van de stad en de lokale vereniging leveren. Toch bieden ze privacy aan hun huurders, in tegenstelling tot andere opties zoals de foyer-accommodatie. Hierdoor wordt de accommodatie gewaardeerd. Ze zijn echter beperkt in aantal en hoewel ze voorbehouden zijn aan mensen met een beperkt inkomen, moet de huur door de huurder worden betaald, waardoor het minder toegankelijk is.

Monitoring van resultaten

Er zijn geen specifieke onderzoeken beschikbaar om de impact van het initiatief te beoordelen, maar de Gemeente en Nantes Habitat zorgen ervoor dat de accommodatie om de drie maanden wordt bezocht door een evaluator van Nantes Entour'Âge, om de status van de accommodatie te beoordelen, ervoor te zorgen dat het nog steeds voldoet aan de behoeften van de huurder en te beoordelen of er verbeteringen of veranderingen nodig zijn.

Innovativiteit

Dit initiatief zorgt voor dynamische en gepersonaliseerde hulp aan de oudere die wenst op zichzelf te wonen, terwijl hij wat autonomie begint te verliezen. Het feit dat de faciliteiten zijn aangepast aan de behoeften en dat er een eerste diepgaande en vervolgens periodieke evaluatie is, maakt dit initiatief de aandacht waard.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Dit specifieke initiatief is nog niet elders gerepliceerd. Hoewel het initiatief niet afhankelijk is van specifieke voorwaarden, is het succes in de context van Nantes de sterke samenwerking tussen verschillende institutionele en maatschappelijke organisaties, die ervoor zorgt dat de huurders extra diensten en ondersteuning krijgen.

Leerpunten

Een van de problemen die men tegenkwam tijdens gesprekken met ouderen in een focusgroep, is de complexiteit van het aanmeldproces en de moeilijkheid om toegang te krijgen tot de accommodaties, waarvoor de aanmeldingen competitief zijn. Dit komt door de sterk gestegen vraag naar accommodaties, waarvan de stad heel goed op de hoogte is, maar die nog niet kan worden bijgebeend met een even snel ontwikkelend aanbod. De diversiteit aan accommodatietypes en oplossingen die worden ontwikkeld, kan echter helpen om de druk op dit type accommodatie, dat een van de meest populaire blijft, te verlichten.

Verzorgingshuis Pastor Fangensvei	
Stad	Oslo
Geografische focus	Nordre Aker
Gelanceerd in; huidige status	2017; lopend
Meer informatie	Pastor Fangens vei 22 seniorhus (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Pastor Fangensvei 22 is een Seniorhuset (verzorgingshuis) gelegen in het stadsdeel Nordre Aker. Het Seniorhuset bestaat uit appartementen voor senioren en is tevens een activiteitscentrum voor ouderen. Dit omvat groepswork door middel van dans, intergenerationele bijeenkomsten waar schoolkinderen en tieners worden uitgenodigd om tijd met oudere mensen door te brengen, evenals andere activiteitengroepen en activiteiten. Het huis bevat ook een dienst genaamd 'AHANS' en 'Pastor'n'.

Een van de grootste zorgen van ouderen is om iemand te hebben om iets aan te vragen. Zo werd AHANS (Alltid Ha Noen å Spørre - altijd iemand om te vragen) een realiteit. De ouderen kunnen alles vragen over lopende activiteiten in het stadsdeel, zoals fitnessgroepen, culturele activiteiten, waaronder bijvoorbeeld de culturele activiteiten die worden aangeboden via de initiatieven die zijn opgezet door de samenwerking tussen de gemeente Oslo en de Noorse Opera en Ballet, cursussen en vervoersdiensten (Rosa Buss). Alle informatie is zowel telefonisch als in het seniorenhuis beschikbaar. 'Pastor'n' is een service- en ontmoetingsplaats voor iemand die vergeetachtig wordt of in de vroege stadia van dementie verkeert. Het is een dagelijks activiteitsaanbod dat gezellig is door middel van fitnessgroepen en excursies. Voor sommige activiteiten en excursies moeten mensen mogelijk zelf wat betalen. Het Seniorhuset biedt ook advies en begeleiding voor mensen bij wie onlangs dementie is vastgesteld en biedt de families er omheen informatie en ondersteuning.

Naast deze diensten omvat het Seniorhuset ook 29 appartementen voor ouderen, waarvan er 7 speciaal zijn ingericht voor iemand met dementie die zelfstandig kan wonen maar enige hulp nodig heeft. Er wonen studenten in twee appartementen tegen gereduceerde huur in ruil voor het minimaal 30 uur per maand doorbrengen met de oudere bewoners. Activiteiten zijn onder meer langlaufen, wandelen en eten maken. Het seniorenhuis fungeert ook als knooppunt en informatiecentrum voor de lokale gemeenschap. Samenwerkingen met bijvoorbeeld lokale kleuterscholen via het netwerk 'Vreugdevolle levens voor ouderen' en initiatieven waarbij tieners die een baan of vrijwilligerswerk zoeken een activiteitenmaatje voor de gebruikers worden, zijn andere voorbeelden van hoe het seniorenhuis zich in de lokale gemeenschap wortelt.

Doelgroep

De doelgroep is 60+, maar het huis staat open voor iedereen en moedigt intergenerationele ontmoetingen aan.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Het stadsdeel Nordre Aker heeft het verzorgingshuis opgericht en is verantwoordelijk voor de coördinatie. Andere belanghebbenden die betrokken waren bij het proces voor de oprichting van het verzorgingshuis waren ouderen uit de stadsdelen, want gebruikersbetrokkenheid was het centrale punt van alle ontwikkelingen met betrekking tot leeftijdsvriendelijke stad in Oslo. Het idee is dat vrijwilligers, de gemeenschap, de familie en de gebruikers helpen bij het runnen van het huis en de activiteiten ervan.

Effectiviteit en impact

Impact

Het plaatsen van het verzorgingshuis is positief voor de lokale gemeenschap en diensten zoals AHANS zijn positief voor het stadsdeel Nordre Aker. Het feit dat iedereen die vragen heeft, ergens terecht kan, is een manier om actiever en gezonder ouder worden zonder stigma te bevorderen. Het Seniorhuset verbinden met de leeftijdsvriendelijke transportdiensten (Rosa Busser) is een andere manier om het seniorenhuis meer met zijn stedelijke omgeving te verbinden.

Monitoring van resultaten

Het aantal gebruikers en het aantal mensen dat in de seniorenwoningen woont, zijn twee duidelijke indicatoren. In de lokale gemeenschap is het duidelijk dat leeftijdsvriendelijk beleid steeds meer geïntegreerd raakt, ook door verschillende initiatieven van het stadsdeel Nordre Aker (bijvoorbeeld om het personeel in lokale winkels te introduceren en een hulpmiddel om leeftijds- en dementiegerelateerde uitdagingen aan te pakken), en dat het Seniorhuset het knooppunt is om de ondersteuning voor een steeds ouder wordend stadsdeel mogelijk te maken. Het bereik en het aantal verschillende actoren die betrokken zijn bij de activiteiten van het verzorgingshuis is een indicatie van het effect dat het huis heeft op de lokale gemeenschap.

Innovativiteit

Het Pastor Fangens vei 22 is een one-stop-shop voor alle ouderen die specifieke informatie nodig hebben over diensten en mogelijkheden. Het is een uitstekend voorbeeld van hoe het gebruik van gebieden en ruimtes met een agenda, wat indirect een sociale ruimte wordt, kan worden aangemoedigd. Het integreren van veiligheidshuizen met speciale aanpassingen voor ouderen met bijvoorbeeld milde dementie is ook een innovatief aspect, omdat het activiteit en stimulering aanmoedigt door groepsactiviteiten binnen de veilige kaders en omgeving van het seniorenhuis. Sinds de opening van het seniorenhuis zijn er ook studenten naar het gebouwencomplex verhuisd, wat aantoont dat seniorenhuizen niet beperkt zijn tot mensen van een bepaalde leeftijd, maar voor iedereen toegankelijk zijn. Het idee om het huis open te stellen voor jongere generaties kwam voort uit een enquête onder oudere mensen, waarin werd gevraagd naar verschillende ruimtes om jongere mensen te ontmoeten. De studenten zijn in februari 2018 verhuisd naar hun nieuwe studentenwoningen in Pastor Fangensvei 22. De studenten leven tegen gereduceerde huur in ruil voor het doorbrengen van 30 uur per maand met de andere bewoners.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Er zijn geen speciale voorwaarden nodig en het project is zeer repliceerbaar. Pastor Fangensvei 22 is ontwikkeld als knooppunt voor alle informatie en activiteit die actief ouder worden bevordert en is een informatiecentrum voor de lokale gemeenschap. Het idee om studentenwoningen op te nemen in nieuwe bejaardentehuizen en activiteitencentra is een geweldige manier om intergenerationele ontmoetingen aan te moedigen en kan worden overwogen bij de ontwikkeling van nieuwe huisvesting voor senioren.

Leerpunten

Het langer kunnen leiden van een actief en gezond leven wordt mogelijk gemaakt door de stabiele kaders van het verzorgingshuis. Het is echter belangrijk om te onthouden dat er momenteel drie generaties ouderen zijn met verschillende behoeften en wensen. Branding en marketing spelen een belangrijke rol in het bereiken van de verschillende generaties met de activiteiten die het best bij hen passen – sommige ouderen voelen zich te jong om naar een seniorenhuis te gaan, hoewel hun behoeften en meningen daarover kunnen veranderen. De activiteiten van Pastor Fangensvei 22 combineren deze op een goede manier. Het vestigen van Pastor Fangensvei 22 als knooppunt en hulpbron voor de lokale gemeenschap is ook een middel om ervoor te zorgen dat de lokale gemeenschap mee gaat doen met het leeftijdsvriendelijk denken.

Trygghetsboende (Beschermd wonen)	
Stad	Göteborg
Geografische focus	Te vinden in de meeste wijken van Göteborg
Gelanceerd in; huidige status	2008; lopend
Meer informatie	Trygghetsboende - Göteborgs Stad (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Beschermd wonen (*Trygghetsboende*) biedt een nieuwe manier van leven waar veiligheid en gemeenschap centraal staan. In Göteborg zijn veiligheidshuizen gericht op mensen van 70 jaar en ouder. Dit type huisvesting is ontwikkeld met het oog op de ambitie dat mensen het doorgaans willen vermijden om hun huis te verlaten naarmate ze ouder worden en het is gebaseerd op het idee dat bepaalde kleine aanpassingen in de woning het voor hen veiliger en comfortabeler kunnen maken. Deze omvatten het toegankelijker maken van de appartementen, het installeren van een kijkgaatje in de deur en een ovenalarm, evenals extra handgrepen in de badkamer. Niet alleen appartementen moeten een goede fysieke toegankelijkheid hebben, ook de ingang en de buitenkant van het gebouw moeten toegankelijk zijn. Er moet ook een lift zijn met zitgelegenheid en een veiligheidsalarm in de gebouwen. Een ander centraal uitgangspunt is dat er een gemeenschappelijke ruimte moet komen die grenst aan de veiligheidswoningen, waar bewoners een safety host kunnen ontmoeten en kunnen deelnemen aan activiteiten met andere bewoners. Het idee is dat bewoners zelf het hoofdinitiatief nemen bij het organiseren van de activiteiten, die allemaal gratis moeten zijn.

Doelgroep

Beschermd wonen in Göteborg is bedoeld voor mensen van 70 jaar en ouder. Als er echter twee mensen in een veiligheidswoning wonen, is het voldoende als een van de twee personen minstens 70 jaar oud is. De leeftijdsgroep van 70 jaar en ouder vormt ongeveer een tiende van de totale bevolking van de stad.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

In Zweden verleent de staat investeringssteun voor het bouwen van veiligheidswoningen en veel gemeenten verstrekken ook hun eigen investeringssteun voor veiligheidswoningen. In Göteborg wordt dergelijke steun verleend aan eigenaren van onroerend goed voor het ombouwen van appartementen tot veiligheidswoningen.

Deze investeringssteun is door de gemeente geïntroduceerd als een manier om ondersteuning te bieden bij het creëren van gemeenschappelijke ruimtes grenzend aan de veiligheidswoningen en voor het inhuren van safety hosts. In Göteborg kunnen eigenaren van onroerend goed deze investeringssteun aanvragen bij het kantoor van de stad.

Een reclame voor een woning met beschermd wonen. Bron: Boplats Göteborg

Effectiviteit en impact

Impact

Het aantal woningen met beschermd wonen in Göteborg is de afgelopen jaren toegenomen. In totaal waren er begin 2019 830 van zulke woningen in Göteborg en deze woningen staan in negen van de tien stadsdelen van Göteborg. Ze zijn ook te vinden in andere gemeenten in de regio Göteborg en in andere delen van Zweden.

Monitoring van resultaten

Een voorbeeld van de evaluatie van beschermd wonen in Göteborg is een extern evaluatierapport dat in 2015 werd gepubliceerd. Dit rapport richtte zich op hoe de bewoners in Göteborg en twee andere gemeenten in West-Zweden dachten over hun woonsituatie. Beschermd wonen wordt over het algemeen als positief ervaren door de ouderen die er wonen. Volgens de evaluatie waarden bewoners vooral het sociale aspect van wonen in veiligheidswoningen, inclusief de sociale band die veel bewoners met hun burens hebben opgebouwd. De gemeenschappelijke ruimtes die worden gebruikt voor gemeenschappelijke activiteiten dragen hier sterk aan bij, evenals de safety hosts die de bewoners ondersteunen. Tegelijkertijd draagt het feit dat de woningen fysiek toegankelijk zijn bij aan de autonomie van senioren die niet in een gewoon appartement zouden kunnen wonen.

Innovativiteit

De meeste woningen met beschermd wonen in Göteborg zijn ingebed in de bestaande woningvoorraad binnen de sociale woningcorporaties en als de belangrijkste innovatie van beschermd wonen kan worden beschouwd het feit dat door relatief kleine aanpassingen te doen, gewone appartementen veiliger en comfortabeler worden. Beschermd wonen kan worden gezien als een hybride van reguliere huisvesting en begeleid wonen.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Er zijn meer dan 11.000 woningen met beschermd wonen in meer dan de helft van de Zweedse gemeenten. Er is geen voor de hand liggende reden waarom het basisidee, d.w.z. het idee dat kleine aanpassingen gewone appartementen leeftijdsvriendelijker kunnen maken, niet naar elders kan worden overgedragen. Aangezien de meeste woningen echter gewone appartementen zijn die zijn omgebouwd tot woningen met beschermd wonen, vereist een replicatie van dit concept dat er een bestaande woningvoorraad is die door relatief kleine aanpassingen kan worden omgezet in veiligheidswoningen. Om in de nieuwbouwvoorraad dergelijke woningen te realiseren, moet in de ontwerp-/bouwfase aan bepaalde criteria worden voldaan.

Leerpunten

Een centraal geleide coördinatie is gunstig, omdat dit ervoor kan zorgen dat de woningen op een consistente manier kunnen worden geïmplementeerd en ontwikkeld. Dit kan helpen bij het vinden van goed werkende en kosteneffectieve oplossingen, zoals optimale ontwerpnormen en welke soorten furnisalarmen moeten worden geïnstalleerd. Gedetailleerde checklists kunnen een effectieve manier zijn om ervoor te zorgen dat aan bepaalde criteria en normen wordt voldaan.

Wooncoaches	
Stad	Amsterdam
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2016; lopend
Meer informatie	Wooncoach voor senioren (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Veel ouderen wonen uiteindelijk in een huis dat groter is dan ze nodig hebben en aankunnen. In deze situaties is het vaak al te laat om probleemloos naar een geschikter huis te verhuizen. De gemeente Amsterdam heeft wooncoaches aangesteld om op dergelijke problemen te anticiperen. De wooncoaches zijn vrijwilligers die huisbezoeken brengen aan ouderen en hun woonsituatie bespreken, met de bedoeling hen bewust te maken van het belang van vroegtijdig anticiperen op verhuizen. Samen met de wooncoach krijgen de ouderen hulp bij het vinden van een nieuwe geschikte woning en het daadwerkelijke verhuizingsproces.

Er zijn twee verschillende vormen van passende huisvesting die door de wooncoaches worden aangeboden. De eerste heet 'Van hoog naar laag', waarin woningcorporaties ouderen die momenteel in een flatgebouw zonder lift wonen, aanbieden in dezelfde buurt naar een woning op de begane grond of een flatgebouw met lift te verhuizen. De ouderen blijven hun bestaande huurprijs betalen. De tweede regeling heet 'Van groot naar beter'. In deze regeling helpen woningcorporaties ouderen van een woning met minimaal 5 kamers en 70 vierkante meter naar een kleinere en beter toegankelijke woning te verhuizen, wederom met behoud van de bestaande huurprijs. Ouderen zijn zeer tevreden over deze dienst en de vraag groeit gestaag.

Doelgroep

Ouderen die momenteel zonder lift in een sociale huurwoning wonen ('Van hoog naar laag'); ouderen die in een sociale huurwoning wonen met minimaal 5 kamers of 70 vierkante meter ('Van groot naar beter').

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De wooncoach assisteert de senior in samenwerking met andere belanghebbenden, zoals weergegeven in het schema:

Fase	Bereiken	Signaleren	Bewustzijn	Informatie	Advies	Keuze	Ondersteunend	Woningaanpassing	Verhuizen
Actor									
Senior									
Gemeente									
Wooncoach									
Woningcorporatie									
Gezondheidszorg-professional									
Wooncommissie									

Effectiviteit en impact

Impact

In heel Amsterdam zijn 18 wooncoaches actief geweest. Ze maken ouderen bewust van de noodzaak om vooruit te denken over de toekomst van hun woonsituatie. De coaches krijgen veel lof, omdat ze zich vooral richten op het helpen bij het vinden van een nieuwe woning en het helpen bij de daadwerkelijke verhuizing.

Evaluatie van de resultaten heeft uitgewezen dat de wooncoaches ongeveer 130 verhuizingen per jaar hebben kunnen realiseren via 'Van hoog naar laag' en ongeveer 60 verhuizingen via 'Van groot naar beter'.

Monitoring van resultaten

Op basis van de resultaten van de pilotfase in vier pilotdistricten is een *ex ante*-evaluatie uitgevoerd. In 2019 werd de *ex post*-evaluatie van de interventies 'Van hoog naar laag' en 'Van groot naar beter' afgerond. De mening van ouderen over de wooncoaches zou een extra meetinstrument kunnen zijn, aangezien dit momenteel alleen kwalitatief bekend is.

Innovativiteit

Organisationele Innovativiteit: met het concept van de wooncoaches is een succesvolle samenwerking van meerdere belanghebbenden (ouderen, woningcorporaties, gemeente, zorgprofessionals en maatschappelijk werkers) tot stand gekomen.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Wooncoaches zijn actief in veel grote Nederlandse steden, zoals Utrecht, Rotterdam, maar ook in kleinere steden. Zowel gemeenten als woningcorporaties kunnen wooncoaches inzetten. Personele en financiële middelen zijn de belangrijkste voorwaarden voor overdraagbaarheid.

Leerpunten

In de pilot-fase van het initiatief brachten vier coaches per district een klein aantal huisbezoeken – ongeveer 12 per maand per district. In de pilot-evaluatie is geconcludeerd dat veel ouderen niet om de betrokkenheid van de wooncoaches hebben gevraagd en deze niet waardeerden. Zij waren van mening dat de wooncoaches weliswaar advies geven, maar dat ze ouderen niet echt helpen met het daadwerkelijke proces van het vinden van een geschikte woning en het verhuizen.

Daarom wordt bij de verbeterde projectuitvoering de ondersteuning van ouderen over een langere periode gespreid, is de aandacht meer gericht op concrete en praktische ondersteuning en zijn er meer belanghebbenden betrokken.

4. Sociale participatie

Aanpak eenzaamheid	
Stad	Amsterdam
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2016; lopend
Meer informatie	Amsterdams Netwerk Eenzaamheid (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Amsterdam heeft eenzaamheid benoemd als een van de vier belangrijkste actiepunten in het huidige Age-friendly City-beleid. Het programma Aanpak eenzaamheid bestaat uit drie verschillende elementen:

- **Lerende aanpak:** ontwikkeling van kennis over bewezen interventies om eenzaamheid tegen te gaan. Uitvoering van experimenten door universiteiten en kennisinstellingen, samen met trainingen voor zorgprofessionals en maatschappelijk werkers;
- **Amsterdams Netwerk Eenzaamheid:** bestaande uit ruim 600 belanghebbenden, zoals gemeente, zorgaanbieders, kennisinstellingen, belangenorganisaties en stichtingen. Samen vormen ze een zogenaamd leernetwerk dat a) fysieke bijeenkomsten organiseert door middel van conferenties in het congrescentrum Pakhuis De Zwijger en b) digitale verbindingen organiseert door middel van een online toolkit met beste praktijken en bewezen interventies ter voorkoming van eenzaamheid. Verder wil het netwerk verdere kennisontwikkeling stimuleren door experimenten en kennisuitwisseling te faciliteren. Binnen het leernetwerk zijn meerdere succesvolle producten ontwikkeld die samen een toolkit vormen.
- **Gemeente als belanghebbende:** de gemeente wil als katalysator fungeren door het leveren van basisdiensten (zoals vergaderruimtes in alle wijken) die vermenigvuldigingseffecten kunnen genereren en door alle betrokken belanghebbenden bij elkaar te brengen en te matchen.

Toolkit met kennis over bewezen interventies en andere tips, verzameld bij alle deelnemende belanghebbenden.

Bron: Amsterdams Netwerk Eenzaamheid (<https://www.amsterdamsnetwerkeenzaamheid.nl/toolkit/>)

Doelgroep

Naar schatting voelt ongeveer een derde van de Amsterdammers (ongeveer 300.000 mensen) zich eenzaam; 13 procent voelt zich erg eenzaam. Van deze mensen hebben senioren een groot aandeel, vooral die van minderheden zoals migranten en LGBT's of mensen zonder partner.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De gemeente Amsterdam coördineert het programma en heeft er 600 belanghebbenden bij betrokken, verdeeld over de categorieën bewonersgroepen, kennisinstellingen, zorgprofessionals, maatschappelijk werkers en diverse groepen (ondernemers en beleidsmakers uit andere steden).

Effectiviteit en impact

Impact

Er zijn diverse resultaten behaald. Een selectie van de output uit 2018 omvat:

- Er zijn 6 thematische conferenties georganiseerd;
- 40 trainingen over het voorkomen van eenzaamheid zijn gegeven aan ca. 600 professionals;
- Er zijn 2 instrumenten ontwikkeld voor beleidsmakers om beleid te ontwikkelen ter bestrijding van eenzaamheid en om subsidieaanvragen voor eenzaamheidsprojecten te beoordelen;
- Er is een praktische gids 'Eenzaam in Mokum' ontwikkeld, met theoretische inzichten over eenzaamheid, verhalen van eenzame mensen en maatschappelijk werkers en veelbelovende projecten;
- De online toolkit bevat 22 bewezen interventies en 12 veelbelovende projecten, evenals richtlijnen voor het voorkomen en bestrijden van eenzaamheid.

Het resultaat is een toename van kennis over eenzaamheid, zowel wat betreft het bestrijden van het taboe als het verspreiden van good practices in preventie.

Monitoring van resultaten

Er is geen systematische monitoring van de resultaten. Dit is begrijpelijk gezien de uiteenlopende aard van de activiteiten, maar er zou een overzicht van de output per programma-element kunnen worden gecreëerd.

Innovativiteit

Focus op nieuwe behoeften: er is nog weinig bekend over effectieve interventies op het gebied van eenzaamheid. Het programma Aanpak eenzaamheid brengt theorie en praktijk samen door een duidelijk overzicht te creëren van richtlijnen en bewezen interventies (toolbox) en door middel van conferenties.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

De aanpak is uniek, maar onlangs heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een gelijknamig landelijk programma aangekondigd met een vrijwel identieke opzet. De overdraagbaarheid is afhankelijk van het lokale of regionale bestaan van een kennisinstelling die kan helpen bij het vergaren van nieuwe kennis, bijvoorbeeld door evaluatie van lokale experimenten.

Leerpunten

De netwerkbenadering is zeer effectief, hoewel solide leiderschap en management van belanghebbenden is vereist. Een uitdaging is hoe minderheden zoals migranten te bereiken, aangezien zij eenzaamheid relatief vaak als taboe ervaren.

Carte Blanche (Vrijbrief)	
Stad	Nantes
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2012; lopend
Meer informatie	Carte Blanche - Ville de Nantes (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Nantes heeft veel geïnvesteerd in het diversifiëren en het dichterbij de burger brengen van het culturele aanbod, vooral omdat het wordt gezien als een krachtig instrument om integratie en sociale inclusie te bevorderen. De Carte Blanche is een nuttig middel geweest om de toegang tot cultuur te vergemakkelijken door het bieden van beter betaalbare prijzen, maar ook door een reeks aanvullende diensten die hebben bijgedragen aan het aantrekken van nieuwe gebruikers voor culturele en sportevenementen. Het geeft toegang tot kortingen op meer dan 60 culturele locaties en sportfaciliteiten: onder meer theaters, bioscopen en tentoonstellingen. Het werd voor het eerst gelanceerd in 2012 en hoewel het niet speciaal bedoeld is voor senioren, wordt het door hen veel gebruikt. Er zijn drie versies:

Bron: Carte Blanche

- *Basic*: Reduction of prices for everybody below the threshold income level;
- *Carte blanche mediation*: reduction of tariffs but also support of people with handicaps or mobility problems, who need to be escorted to reach the destination. This has been the most interesting for senior citizens;
- *Aide a la ratification pour amateurs (Support for amateurs)*: to support artists who wish to practice and launch their initiative (with a subscription).

Doelgroep

Dit is voorbehouden aan alle burgers en prijsverlagingen worden berekend op basis van inkomen. De Card Mediation is speciaal gemaakt voor ouderen of mensen met beperkte mobiliteit. Tot nu toe hebben meer dan 3.000 burgers gebruik gemaakt van de kaart.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De Carte Blanche is een initiatief van de stad, dat inmiddels samenwerkt met 60 culturele en sportieve faciliteiten en een ruim aanbod aan verenigingen en organisaties die extra ondersteuning en diensten verlenen. Ze spelen bijvoorbeeld een belangrijke rol als het gaat om het ondersteunen van gehandicapte of oudere mensen bij het bereiken van de betreffende locaties en het ontvangen van doelgericht advies en hulp bij het kiezen van een evenement of activiteit die het beste past bij de specifieke behoeften van een begunstigde. Sommige initiatieven en shows worden ook gepromoot door lokale verenigingen, die soms bezoeken kunnen mobiliseren en organiseren voor groepen mensen.

Effectiviteit en impact

Impact

Het initiatief heeft ertoe bijgedragen dat veel segmenten van de samenleving, die traditioneel niet alleen vanwege financiële beperkingen, maar ook vanwege gebrek aan belangstelling, dichterbij cultuur en sport zijn gebracht. Het brede aanbod hielp ook om het vooroordeel weg te nemen dat cultuur alleen voor hoogopgeleiden is, aangezien het portfolio ook toegang biedt tot film, sportcompetities en een breed scala aan ander amusement. De stad Nantes heeft ook geconstateerd dat senioren, hoewel ze vaak meer worden aangetrokken door film en klassieke muziek, geleidelijk andere domeinen en activiteiten gaan ontdekken. Naast het dichterbij de cultuur brengen van mensen (niet alleen als toeschouwers, maar ook als uitvoerders en artiesten), heeft de groei in deelname en opkomst een positief effect gehad in het doorbreken van de cyclus van isolatie en sociale uitsluiting en heeft het de totstandkoming van nieuwe banden en relaties bevorderd.

Monitoring van resultaten

In 2015 is een tevredenheidsonderzoek uitgevoerd. De respons is positief, met uitzondering van enkele klachten over de tarieven, die voor sommige respondenten nog onvoldoende concurrerend werden geacht. Mogelijk wordt in de nabije toekomst een evaluatie van het initiatief uitgevoerd.

Innovativiteit

Het initiatief is innovatief omdat het niet alleen een prijsverlaging mogelijk maakt om de toegang tot cultuur en sport te vergroten, maar ook aandacht besteedt aan andere aspecten (zowel logistiek als moreel) die mensen ervan zouden kunnen weerhouden deel te nemen en deze ook probeert aan te pakken.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Nantes besteedt een groot deel van haar budget aan het cultuurbeleid. Een initiatief als Carte Blanche vereist bereidheid van het stadsbestuur om in dit domein te investeren. Vooral als het de ambitie is om mensen die vanwege financiële beperkingen nog niet bezig zijn met culturele activiteiten te bereiken. De geboden prijzen moeten betaalbaar zijn.

Daarnaast is het belangrijk om een groot aantal faciliteiten aan boord te hebben, omdat het aanbod breed en divers moet zijn. Ten slotte is coördinatie en partnerschap met verenigingen en lokale organisaties cruciaal om ervoor te zorgen dat een volledig pakket aan diensten en ondersteuning kan worden geboden.

Leerpunten

Nantes heeft geconstateerd dat de effecten van cultuurbeleid op sociale cohesie en inclusie vaak pas op de lange termijn zichtbaar zijn. Dit is iets waarmee rekening moet worden gehouden bij het ontwerpen van initiatieven op dit gebied. De stad realiseerde zich dat tarieven alleen gebaseerd moeten zijn op het inkomen en niet op de leeftijd. Dit begrip is de afgelopen jaren geïntroduceerd en niet alleen toegepast op Carte Blanche, maar ook op andere domeinen.

Centros de Convivencia (Sociale ontmoetingscentra voor ouderen)	
Stad	Zaragoza
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	1990s; lopend
Meer informatie	Centros de Convivencia - Ayuntamiento de Zaragoza (online) Derechos Sociales – Personas Mayores (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

De Sociale ontmoetingscentra voor ouderen of Centros de Convivencia zijn gemeenschapsruimtes waar ouderen sociale interactie kunnen vinden en kunnen deelnemen aan een breed scala aan activiteiten, zoals conferenties, workshops, trainingen, dagtochten, enz. De Centra bieden ouderen ook toegang tot informatie en andere diensten die voor hen relevant zijn, zoals juridisch advies. Er zijn 31 Centra verspreid over de stad (zie onderstaande kaart) en georganiseerd als een netwerk, wat betekent dat leden toegang hebben tot activiteiten van elk van de Centra in de stad.

De Centra worden gezien als een hulpmiddel om het welzijn van ouderen te vergroten door sociale interactie te vergemakkelijken en de actieve betrokkenheid bij een breed scala aan activiteiten te bevorderen. De Centra helpen ouderen om fysiek en mentaal actief te blijven en om sociale ondersteuningsnetwerken op te bouwen die ook helpen om ongewenste eenzaamheid te voorkomen.

Doelgroep

De Sociale ontmoetingscentra voor ouderen staan open voor alle gepensioneerden van 60 jaar en ouder. Vanaf 2018 waren ongeveer 69.000 mensen lid (46,8% van de ouderen in de stad). Ze worden meestal gebruikt door ouderen tussen de 65 en 75 jaar die fysiek onafhankelijk zijn.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De Centra worden gefinancierd door de gemeenteraad en gecoördineerd door het Technisch Bureau voor Senioren. Elk Centrum wordt beheerd door een directeur en een team van gemeentelijk personeel. Activiteiten worden vaak uitgevoerd met steun van andere organisaties. Centra bieden ouderen de mogelijkheid om ook actief deel te nemen aan de opzet en uitvoering van sommige activiteiten

Bron: gemeente Zaragoza

Effectiviteit en impact

Impact

De Sociale ontmoetingscentra voor ouderen bestonden al lang voordat Zaragoza zich bij het wereldwijde WHO-netwerk aansloot, maar zijn sindsdien overgegaan van plaatsen waar ouderen wat tijd doorbrengen naar plaatsen waar ze actief deelnemen, ook bij het opzetten en uitvoeren van activiteiten. Een groot en groeiend aantal leden (bijna de helft van de ouderen in Zaragoza, een stijging van 10% ten opzichte van

2015) en een hoge deelname aan de activiteiten van de Centra (in 2018 gebruikten meer dan 4800 mensen de centra dagelijks) suggereert dat de Centra senioren helpen om actief te blijven.

Monitoring van resultaten

Het Technisch Bureau voor Senioren, ondersteund door de Directeuren van de Centra, houdt voortdurend toezicht op de georganiseerde activiteiten. Ze houden het type en het aantal uitgevoerde activiteiten bij en hoeveel ouderen er per activiteit deelnemen. Ze beoordelen ook de tevredenheid en hoe ouderen de invloed van deelname aan de activiteiten van het centrum op hun dagelijks leven ervaren.

Innovativiteit

Terwijl de gemeenteraad activiteiten financiert en beheert en de algehele strategische richting van de Centra uitzet, zorgt het dagelijkse beheer voor een bottom-up benadering van de activiteiten die in de Centra worden georganiseerd. Dit betekent dat leden activiteiten kunnen voorstellen en kunnen bijdragen aan de opzet en uitvoering van activiteiten, wat extra mogelijkheden tot betrokkenheid biedt.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

De specificiteit van sociale relaties in Zaragoza, diep geworteld in plattelandsgemeenschappen en een sterk gevoel van thuishoren in een gemeenschap, was de sleutel tot het succes van de Centra als een effectief model voor sociale participatie en sociale inclusie. Dit is echter niet per se een vereiste, aangezien de Centra zelf een platform bieden om sociale interactie te faciliteren. In steden waar ouderen minder geneigd zijn tot sociale interactie en gemeenschapsbetrokkenheid, kunnen facilitators/maatschappelijk werkers helpen een brug te slaan. Dit model kan dus worden gerepliceerd in andere stedelijke omgevingen.

Leerpunten

De Centra hebben goed gewerkt voor ouderen die nog steeds emotioneel en fysiek vitaal zijn. Het was moeilijker om mensen te betrekken die afhankelijker zijn, fysiek beperkt om hun huis te verlaten en/of niet bereid zijn om deel te nemen aan de activiteiten van de Centra – misschien omdat sommigen dit nog steeds zien als ruimtes voor hele oude mensen om 'warm te blijven en kaartspelletjes te doen'. Dit heeft ook het belang benadrukt van verspreidingsactiviteiten en van het verkennen van manieren om meer afhankelijke en moeilijk bereikbare ouderen te betrekken.

Culturele en intergenerationale initiatieven	
Stad	Oslo
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2016; lopend
Meer informatie	Senior i Sentrum-uken (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Culturele activiteiten maken deel uit van doelstelling 4: Sociale participatie en inclusie (werkgelegenheid, vrijwilligerswerk en cultuur). De gemeente Oslo heeft nauw samengewerkt met de Noorse Opera en Ballet, het Oslo Filharmonisch Orkest, de musea van Oslo en daarnaast aangewezen culturele ambassadeurs om te helpen pleiten voor deelname. Er is ook samengewerkt met enkele van de bioscopen van de stad, de Cultuur- en Literatuurhuizen en er is samengewerkt met de Oslo Metropolitan University aan debatseries gericht op ouderen. De Internationale Ouderendag van de VN op 1 oktober wordt gevierd als de laatste dag van de 'Seniorenweek' (Senior i Sentrum-uken), die wordt gecoördineerd door het Ministerie voor Ouderen, Gezondheid en Werkgelegenheid van de gemeente Oslo en sinds 2013 wordt georganiseerd. De week omvat de Rollator Race, Nordic Walking-race en de Generation Games, de 'Seniorenprijs' en er is een Galavoorstelling met toespraken en muzikale bijdragen.

Naast deze centraal gecoördineerde activiteiten zijn er via de Seniorenhuizen verschillende inclusieve

initiatieven in de stadsdelen, maar ook het zorgen voor bankjes rond een voetbalveld is een manier om intergenerationale ontmoetingen te stimuleren. Bovendien is het creëren van 'ruimtes met een agenda en een sociale dimensie' een manier voor mensen om elkaar te ontmoeten terwijl ze ergens heen gaan voor een specifiek doel, of het nu een ruimte is om gereedschap te huren, in een gemeenschappelijke tuin te werken of oude kleren in te leveren.

Bron: gemeente Oslo

Doelgroep

De culturele initiatieven en de seniorenhuizen zijn gericht op mensen van 67 jaar en ouder. De Seniorenweek is voor mensen van alle leeftijden: ouderen, familie, kinderen en jongeren, vrijwilligers en dergelijke.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Het Ministerie voor Ouderen, Gezondheid en Werkgelegenheid heeft de coördinerende verantwoordelijkheid van de seniorenweek en alle centraal georganiseerde activiteiten, maar vertrouwt op de nauwe samenwerking met de afdeling Cultuur van de gemeente Oslo, de Noorse Opera en Ballet, het Oslo Filharmonisch Orkest, de bioscopen van Oslo en de musea van Oslo. Tijdens de Generation Games en de Seniorenweek zijn ook lokale scholen, sportorganisaties en de politie van Oslo betrokken. De stadsdelen zijn ook betrokken en blijven de verantwoordelijkheid dragen voor het beheer van de seniorenhuizen.

Effectiviteit en impact

Impact

De Seniorenweek en Seniorendag met de Seniorenprijs worden door de ouderen zeer gewaardeerd, omdat het intergenerationeel contact stimuleert. Het richt zich op de mogelijkheden en prestaties van ouderen en zorgt ervoor dat ze zich gezien en gewaardeerd voelen zoals ze zijn. De culturele activiteiten worden in het algemeen zeer gewaardeerd door de gebruikers en de onderwerpen van bijvoorbeeld de debatreeks sloot goed aan bij de doelgroep. De Seniorenhuizen worden gebruikt als plek om oude vrienden te ontmoeten en nieuwe mensen te leren kennen, lid te worden van theatergroepen of andere activiteiten. Het functioneert ook als een veilige ruimte en een 'one-stop-shop' om naar toe te gaan als iemand vragen heeft over verschillende aspecten van het ouder zijn.

Monitoring van resultaten

Het aantal deelnemers in bijvoorbeeld de Rollator Race wordt gemonitord. Er is geen monitoring van de gebruikers van andere culturele activiteiten, maar bij de debatreeks was er wel ruimte voor het monitoren van deelname. Feedback was ook van centraal belang in de ontwikkeling van leeftijdsvriendelijk beleid in Oslo en daarom werden kwalitatieve interviews en feedback verzameld over verschillende onderwerpen.

Innovativiteit

De samenwerking tussen het Ministerie van Ouderen, Gezondheid en Werkgelegenheid en het Ministerie van Cultuur is een innovatieve aanpak om te zorgen voor een verdere verankering van leeftijdsvriendelijk beleid in de stad. Bovendien is het vieren van ouderen door middel van een week vol activiteiten met ouderen in het centrum een manier om ouderen op de politieke en sociale agenda te plaatsen.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Culturele activiteiten en intergenerationele initiatieven zijn zeer repliceerbaar. Het vereist de betrokkenheid van verschillende belanghebbenden en leiderschap bij de coördinatie van de programma's, maar er zijn verder geen speciale voorwaarden voor nodig.

Leerpunten

Culturele activiteiten zijn een manier om sociale inclusie en participatie te waarborgen, aangezien muziek, sport en shows iedereen bereiken. Betrokkenheid van belanghebbenden is essentieel om de operationalisering van dergelijke initiatieven te waarborgen. Mogelijkheden voor ontmoetingen tussen generaties zijn ook iets dat ouderen zeer op prijs stellen, omdat het een gelegenheid is voor wederzijds leren en plezier hebben.

Nos gusta hablar (Wij houden van kletsen)	
Stad	Zaragoza
Geografische focus	Drie wijken, met plannen om op te schalen naar stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	November 2017; lopend
Meer informatie	Nos gusta hablar - Ayuntamiento de Zaragoza (online) Nos gusta hablar – Derechos Sociales (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Het project Wij houden van kletsen ("Nos gusta hablar") heeft tot doel een ruimte te creëren waar mensen samenkomen om face-to-face te kletsen. Het doel is om momenten van ongewenste eenzaamheid en isolatie te verminderen. Het idee was om mensen die zich alleen voelen de mogelijkheid te bieden om andere mensen te ontmoeten en met hen in contact te komen, op manieren die niet worden geboden door de andere activiteiten – zoals workshops of trainingen – die in de Sociale Centra worden georganiseerd.

Het bestaat uit dagelijkse bijeenkomsten in vier Sociale ontmoetingscentra voor ouderen. Wanneer dit initiatief voor het eerst in een centrum wordt georganiseerd, worden de ontmoetingen in eerste instantie om de twee weken gefaciliteerd door een maatschappelijk werker en vervolgens zelf georganiseerd door deelnemers die dan op elk gewenst moment kunnen deelnemen, zonder zich vooraf te hoeven aanmelden. De bijeenkomsten moedigen mensen aan die de behoefte hebben om met andere mensen samen te komen en te praten en ze bevorderen de autonomie en sociale relaties van ouderen.

Bron: gemeente Zaragoza

Doelgroep

Deze activiteit staat open voor zowel leden als niet-leden van de Sociale ontmoetingscentra voor ouderen. Het staat ook open voor mensen van alle leeftijden, maar is vooral gericht op ouderen. Het project werd uitgevoerd in een van de Sociale Centra en vervolgens gerepliceerd in drie extra Centra en de gemeenteraad heeft nu, op basis van het succes van het programma en de vraag van andere Centra, goedkeuring gegeven om het op te schalen naar alle Sociale ontmoetingscentra voor ouderen.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Dit project werd bedacht door het Technisch Bureau voor Senioren in samenwerking met het Aragonese Instituut voor Gezondheidsdiensten (Grupo de Investigación del Instituto Aragonés de Ciencias de la Salud, IACS-IIS Aragón), wiens onderzoek concludeerde dat mensen een bepaald aantal face-to-face interacties nodig hebben om gezond te blijven en ziekten te voorkomen.

Effectiviteit en impact

Impact

De dagelijkse deelname aan deze activiteit is 15 mensen per dag per centrum (d.w.z. 75 mensen per dag in totaal, aangezien het programma wordt uitgevoerd in vier van de 31 Sociale ontmoetingscentra voor ouderen van de gemeente Zaragoza). Een recente evaluatie bekeek de perceptie van 47 gebruikers van het programma. De meeste deelnemers gaven aan regelmatig deel te nemen aan deze praatjes en gaven aan dat deze hen hebben geholpen nieuwe sociale netwerken op te bouwen en hebben bijgedragen tot een

verbeterd emotioneel welzijn. Deelnemers meldden ook dat het project hun motivatie om naar de Sociale Centra te komen heeft vergroot.

Monitoring van resultaten

Het programma is onlangs geëvalueerd door de afdeling Sociale Wetenschappen, Universiteit van Zaragoza (Facultad de Ciencias Sociales y del Trabajo de la Universidad de Zaragoza). Het is echter belangrijk op te merken dat deze evaluatie is uitgevoerd met een zeer kleine steekproef (47 personen). Wanneer het project is opgeschaald naar andere centra, is het belangrijk om de effectiviteit van het programma te blijven beoordelen.

Innovativiteit

Hoewel het project is gebaseerd op een eerder bewezen concept, is een belangrijk kenmerk van dit project de rol van de sociale facilitator. Het doel is om ouderen deze ruimtes te laten leiden en beheren, maar er ook voor te zorgen dat gesprekken inclusief, respectvol en boeiend zijn voor iedereen. Hiervoor bieden facilitators de deelnemers tools om gesprekken te begeleiden en te beheren.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Het implementeren van dit project vereist een comfortabele ruimte en de *ad hoc* ondersteuning van een sociale facilitator, waardoor het gemakkelijk overdraagbaar is naar andere contexten en settings.

Leerpunten

Het creëren van deze ruimtes voor ouderen om samen te komen en te praten heeft de rol van de Sociale Centra als lokale collectieve locaties ondersteund. De grote vraag en positieve feedback van gebruikers laten zien dat deze bijeenkomsten helpen om tegemoet te komen aan de behoefte van oudere mensen om met hun leeftijdsgenoten te communiceren om eenzaamheid te bestrijden.

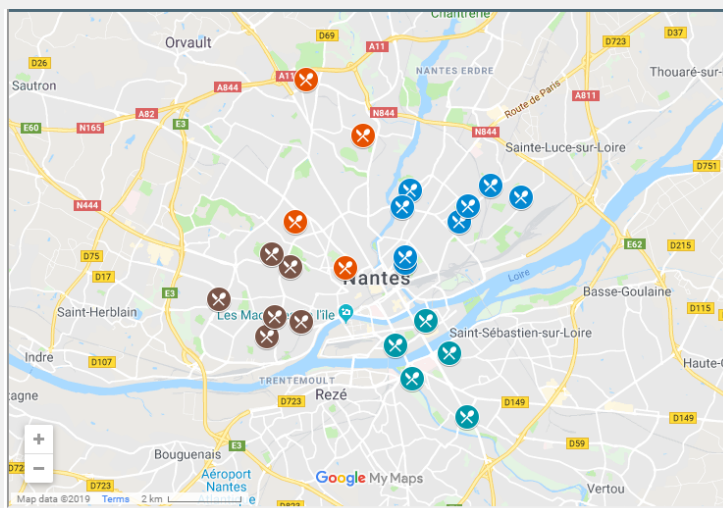
Een belangrijke factor die tot het succes van dit initiatief heeft bijgedragen, is, zoals hierboven opgemerkt, de rol van facilitators, die een katalysatorrol spelen bij het aanmoedigen van mensen om een respectvol en actief gesprek aan te gaan wanneer de ontmoetingen in een centrum van start gaan. Tegelijkertijd helpt het geleidelijk afbouwen van de rol van facilitators om een gevoel van eigenaarschap bij ouderen te creëren, wat verder bijdraagt aan hun actieve betrokkenheid.

O' Menu	
Stad	Nantes
Geografische focus	Grootstedelijk niveau
Gelanceerd in; huidige status	2012; lopend
Meer informatie	Bénéficiaire de l'offre de restauration O'Menu (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

De dienstenaanbod van de stad Nantes omvat een verscheidenheid aan diensten die thuis of in partnerfaciliteiten worden geleverd voor mensen met een laag inkomen, met een moeilijke sociale en economische situatie of mobiliteitsproblemen. Als onderdeel hiervan is er een dienstenpakket speciaal voor de senioren bedacht, om hen tegen gesubsidieerde prijzen bijvoorbeeld te ondersteunen met kleine doe-het-zelf-klussen in hun huis. Een dienst die het vermelden waard is, is O' Menu, dat senioren de mogelijkheid biedt een volledige maaltijd te ontvangen, thuis of in een van de intergenerationele restaurants en aanverwante restaurants verspreid over het grootstedelijk gebied. Het initiatief is daarom gericht op verschillende soorten behoeften: die van mensen die hun huis niet kunnen of willen verlaten, die niet kunnen of willen koken, of die mobiliteitsproblemen hebben, maar toch graag thuis van een volledige maaltijd willen genieten; en degenen die een gezellige ervaring willen hebben, maar tegen betaalbare prijzen en dichtbij huis. De stad schat dat er jaarlijks ongeveer 450 maaltijden worden bezorgd, terwijl momenteel 23 restaurants als partners zijn toegetreden. Deze zijn verdeeld over het gebied zoals weergegeven op de kaart.

Bron: O'Menu

Doelgroep

Dit initiatief is voorbehouden aan burgers ouder dan 60 jaar en de prijzen zijn gebaseerd op inkomen (gemiddeld tussen 1,70 en 11 euro). Reserveren kan 3 dagen voor de datum van de gewenste maaltijd. De dienst staat open voor individuele huishoudens en voor faciliteiten zoals Établissement d'Hébergement pour Personnes Âgées Dépendantes (EHPAD, bejaardentehuis), die vaak een overeenkomst hebben. Het menu kan tot op zekere hoogte worden afgestemd op de individuele voedingsbehoeften.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De Service wordt geleverd door de stad in samenwerking met een aantal restaurants (meestal intergenerationele en aanverwante restaurants) binnen het grootstedelijk gebied. Momenteel zijn er 23 partnerinstellingen. Zoals hierboven vermeld, heeft het initiatief ook partnerschapsovereenkomsten met EHPAD's en andere instellingen.

Effectiviteit en impact

Impact

Dankzij de optie voor thuisbezorging konden veel senioren met beperkte mobiliteit of toenemend verlies van autonomie profiteren van een thuisbezorgde maaltijd van goede kwaliteit. Ze kunnen zoveel van deze dienst profiteren als ze willen en zonder enige verplichting. Dit is niet alleen een belangrijke dienst voor mensen die anders moeite zouden kunnen hebben om boodschappen te doen en te koken, maar helpt ook om een goed en uitgebalanceerd dieet te behouden tegen een zeer betaalbare prijs. De optie voor maaltijden in partnerrestaurants bevordert de sociale integratie, ook met andere generaties en biedt senioren de mogelijkheid om uit te gaan en een prettig moment van gezelligheid te ervaren.

Bron: Dolcerama/YouTube

Monitoring van resultaten

Evaluaties van het initiatief zijn meestal informeel en door middel van groepsdiscussies of bilaterale feedbacksessies met de gebruikers.

Innovativiteit

Het initiatief is innovatief, omdat het niet alleen een prijsverlaging mogelijk maakt om de toegang tot een maaltijd van goede kwaliteit en optionele gezelligheid te vergroten, maar ook aandacht besteedt aan andere aspecten (zowel logistiek als moreel) die mensen ervan zouden kunnen weerhouden deel te nemen en deze ook probeert aan te pakken.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Als het doel is om de service betaalbaar te maken voor mensen die over het algemeen niet over de middelen beschikken of uit eten gaan als een "luxe" zien, is het van groot belang dat de stad de maaltijden zinvol kan subsidiëren. De kwaliteit van maaltijden staat ook centraal; zij moeten aantrekkelijk zijn, afgestemd op de voedingsbehoeften van de begunstigde groep. Het is ook van cruciaal belang om een netwerk van partners te hebben dat groot genoeg is om een verscheidenheid in de keuze te bieden en om aan de logistieke behoeften te voldoen.

Leerpunten

Een van de grootste moeilijkheden waarmee de stad te maken heeft gehad, is om deze mogelijkheid bekend te maken aan de minder betrokken of meer geïsoleerde senioren. Mensen aarzelen soms ook om een vreemde naar hun huis te laten komen voor de bezorging van maaltijden en zijn soms enigszins terughoudend om het huis te verlaten en naar een van de restaurants te gaan. Het is daarom essentieel om energie te steken in het vergroten van het bewustzijn, deze mogelijkheid onder de aandacht te brengen, ervaringen te delen en zoveel mogelijk ad hoc aandacht te besteden aan deze huishoudens om ze aan te moedigen om mee te doen. Dit vergt natuurlijk veel capaciteit, die steden – en de betrokken vrijwilligers – vaak niet hebben.

Vincles (Bindingen)	
Stad	Barcelona
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2016; lopend
Meer informatie	What is VinclesBCN - Ajuntament de Barcelona (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Vincles is een "dienst die is opgezet om eenzaamheid te bestrijden door de sociale relaties van senioren die zich eenzaam voelen te versterken en nieuwe technologieën te gebruiken om hun welzijn te verbeteren". Met behulp van een gebruiksvriendelijke app is het doel om ouderen in staat te stellen te communiceren en contact te hebben met hun familie en vrienden, evenals met andere senioren die tot het Vincles-netwerk behoren, door middel van videogesprekken en tekst-, video- of ingesproken berichten. Via deze app kunnen gebruikers in contact blijven met hun dierbaren en nieuwe mensen met gedeelde interesses ontmoeten.

De gemeenteraad voorziet gebruikers van een tablet met internetverbinding en de app; voor gebruikers die al een tablet/smartphone en internetverbinding hebben, helpt de gemeente bij het installeren van de app. Nieuwe gebruikers krijgen training om te leren hoe ze de app kunnen gebruiken. Familieleden en vrienden die met de gebruikers in contact willen komen, kunnen de app naar hun apparaten downloaden. Als een gebruiker met de tablet of de app tegen een probleem aanloopt, is er een gratis hulplijn beschikbaar.

Doelgroep

Vincles is opgezet voor mensen die aan de volgende criteria voldoen:

- Ten minste 65 jaar oud;
- Geregistreerd als inwoner van Barcelona;
- Bereid om actieve sociale relaties te aan te gaan en te onderhouden;
- Gemotiveerd om de app te leren gebruiken;
- In staat om Catalaans en/of Spaans te spreken.

Courtesy of Ajuntament de Barcelona

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Dit initiatief wordt gecoördineerd door de gemeenteraad van Barcelona. Andere belanghebbenden, zoals de Bloomberg Philanthropies Foundation, zijn ook betrokken bij de implementatie van Vincles door fondsen te verstrekken, de resultaten te bewaken en het replicatiepotentieel in andere steden te analyseren. NGO's zoals Amics de la Gent Gran, gespecialiseerd in het aanpakken van ongewenste eenzaamheid, bieden ondersteuning.

Effectiviteit en impact

Impact

Het Vincles-initiatief is zeer positief ontvangen, omdat het de communicatie tussen ouderen en hun familie en vrienden vergemakkelijkt, waardoor ze zich bijgestaan, gemotiveerd en zelfvoorzienend voelen. Bovendien helpt het senioren mensen te ontmoeten en nieuwe vaardigheden te leren. In december 2018 telde de app duizend gebruikers. Recentelijk, in maart 2020 is het aantal gebruikers gestegen naar 2.331.

Monitoring van resultaten

Een team van professionele Vincles maatschappelijk werkers en animators biedt gebruikers ondersteuningssessies om ervoor te zorgen dat ze de app kunnen gebruiken. Ze voeren ook periodieke gepersonaliseerde follow-up uit om de voortgang te volgen. De Bloomberg Philanthropies Foundation en de gemeenteraad onderhouden regelmatig voortgangsbijeenkomsten om de ontwikkeling van het project te volgen.

Innovativiteit

Vincles wordt beschouwd als een project van sociale innovatie. In 2014 werd het voorstel bekroond met de eerste prijs van de Bloomberg Philanthropies' Mayors Challenge, waarin sociale innovatieprojecten worden erkend die de kwaliteit van het leven van mensen verbeteren. De prijs van €5 miljoen was een belangrijke opsteker. In de nabije toekomst willen lokale autoriteiten dat de Vincles-app de 'senioren-app' wordt. Dit houdt in dat in de app informatie wordt opgenomen over alle activiteiten en diensten die de stad voor ouderen aanbiedt, samen met een online GP-videoconferentiedienst voor minder mobiele mensen.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Vincles is nog niet buiten Barcelona gerepliceerd, hoewel verschillende steden interesse hebben getoond in dit project. Dit is het geval voor Singapore, Santiago, Jalisco en Malaga. Sommige landen zijn begonnen te experimenteren met digitale platforms om sociale participatie te ondersteunen en eenzaamheid te bestrijden: bijv. CareZone (VS), Tyze (Canada) en Voisin-Âge (Frankrijk). Vincles kan gemakkelijk worden overgedragen, omdat het niet afhankelijk is van specifieke lokale omstandigheden. Duurzaamheid op lange termijn wordt vergemakkelijkt in contexten waar (althans sommige) ouderen al smartphones of tablets hebben, aangezien dit de kosten voor lokale autoriteiten verlaagt.

Leerpunten

Vincles heeft aangetoond dat technologie een opmerkelijk potentieel heeft om het leven van ouderen te verbeteren. Stadsbestuurders beseften dat deze app gebruikers kon helpen om veel meer te doen dan alleen contact houden met hun familie; het kan hun sociale relaties verbreden en hun banden met de lokale gemeenschap versterken, waardoor het gevoel van eenzaamheid wordt verminderd en sommige gezondheidsproblemen worden voorkomen. Dit initiatief daagde ook stereotypen uit, over dat ouderen niet geïnteresseerd zouden zijn in technologie, aangezien het in alle stadsdelen is geslaagd en naar verwachting zal blijven groeien. 80% van de gebruikers zijn vrouw, wat wijst op de grote belangstelling van oudere vrouwen voor leeftijdsvriendelijke activiteiten.

5. Respect en sociale inclusie

Amsterdam vertelt	
Stad	Amsterdam
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2016; afgerond
Meer informatie	Amsterdam vertelt (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Amsterdam vertelt is begonnen als onderdeel van het grotere programma Lang Leve Kunst (2013-2016) van de Nederlandse steden Amsterdam, Den Haag, Eindhoven, Leeuwarden en Maastricht, met als doel het aanbod van culturele activiteiten voor ouderen te vergroten en te diversifiëren, evenals intergenerationeel contact te vergroten. In Amsterdam werd dit geïmplementeerd als Amsterdam vertelt, dat in 2016 uitgroeide tot een op zichzelf staand project.

Amsterdam vertelt heeft twee pijlers: fotografie en literatuur. In beide pijlers raken ouderen vertrouwd met de mogelijkheden van de betreffende activiteit. Dit doen ze samen met jongere mensen, in tweetallen.

In de fotografiepijler kunnen ouderen deelnemen aan masterclasses en workshops, verzorgd door professionele fotografen. Ze leren over techniek en compositie, waarna ze samen met hun collega (een jongere) door de buurt wandelden om foto's te maken. Op vergelijkbare manier bieden professionele schrijvers in de literatuurpijler masterclasses en workshops aan, waarna de tweetallen hun eigen proza of gedichten gaan schrijven

Doelgroep

Bron: Openbare Bibliotheek Amsterdam / OBA (2019)

Alle ouderen (65 jaar en ouder) in de vier deelnemende stadsdelen maakten deel uit van de doelgroep. In deze vier doel-districten telt de doelgroep ongeveer 66.000 ouderen.

Omdat het project ook van jongeren afhankelijk is, behoren zij ook tot de doelgroep. Hun aantal in het doelgebied ligt rond 137.660.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Amsterdam vertelt is een gezamenlijk initiatief van het stadsmuseum Foam en de Openbare Bibliotheek van Amsterdam. Het project is gefinancierd door verschillende culturele fondsen (The Art of Impact, FNO, Fonds voor Cultuurparticipatie, Fonds Sluyterman van Loo). Voorafgaand aan de start waren ouderen betrokken: door middel van co-onderzoek onder leeftijdgenoten identificeerden ouderen de wensen en voorkeuren van de doelgroep met betrekking tot culturele activiteiten.

Effectiviteit en impact

Impact

Het project vindt plaats gedurende één jaar, opeenvolgend in de betrokken wijken. Jaarlijks doen in totaal ongeveer 300 ouderen mee, samen met 150 jongeren.

Er zijn meerdere resultaten van het project. In de eerste plaats worden intergenerationele contacten gestimuleerd en versterkt door de vorming van de tweetallen van jongeren en senioren. Ze leren meer over elkaars leefwereld, wat het wederzijds respect verbetert. Bovendien verbeteren de deelnemers door de aard van de activiteiten hun culturele en taalkundige vaardigheden. De oudere mensen die bij de fotografie-activiteiten betrokken zijn, leren ook hoe ze digitale camera's moeten gebruiken. Bij een deel van de deelnemers is door het project belangstelling voor culturele activiteiten ontstaan

Monitoring van resultaten

Bij de ontwikkeling van het initiatief zijn ouderen betrokken door middel van een seniorenpanel. Tijdens en na het project was er een evaluatie halverwege en achteraf met dezelfde (kwalitatieve) panelbenadering.

Innovativiteit

Het project heeft een paar innovatieve elementen, zoals de koppeling van oudere en jongere mensen, maar wat misschien nog indrukwekkender is, is dat de projectformule erin slaagt om meerdere problemen aan te pakken waar ouderen tegelijkertijd mee worstelen, waaronder eenzaamheid, technisch en cultureel analfabetisme en fysieke oefening.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Er bestaan initiatieven met een vergelijkbare aanpak (bijvoorbeeld Together Old and Young, gefinancierd door het programma Erasmus+ van de EU), hoewel er geen exacte kopieën van het Amsterdam vertelt-project bekend zijn. Wanneer het project wordt gerepliceerd, zijn er een aantal voorwaarden waaraan moet worden voldaan. Ten eerste zijn effectieve contacten tussen de deelnemende vrijwilligers en culturele instellingen nodig om een divers pakket aan culturele activiteiten te bieden en om ervoor te zorgen dat de activiteiten goed worden begeleid. Ten tweede zijn financiële middelen nodig om professionele schrijvers en fotografen te betrekken die workshops geven.

Leerpunten

De impact is vergroot door op wijkniveau te werken en door bewoners te betrekken (bij de aanpak, werving, uitvoering en afwerking). Bovendien heeft het organiseren van extra activiteiten de inbedding van het project in de buurt en de rest van de stad vergroot, omdat het de kans vergroot dat bewoners het project leren kennen. Door de foto's in het Foam-fotografiemuseum van de stad te laten zien, hoorden nog eens 40.000 mensen over het project.

6. Maatschappelijke participatie en werkgelegenheid

Anmäl hinder (Meld obstakels)	
Stad	Göteborg
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2017; lopend
Meer informatie	Anmäl enkelt avhjälppta hinder - Göteborgs Stad (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

In 2017 lanceerde de stad Göteborg een app genaamd Anmäl hinder (meld obstakels). Met deze app kan de gebruiker plekken melden waar de toegankelijkheid moet worden verbeterd om een beter gebruik van openbare ruimtes mogelijk te maken. De app is gelanceerd door Dienst Huisvesting van de stad (Fastighetskontoret), als onderdeel van haar werk om de toegankelijkheid van de stad te verbeteren en draagt zo ook bij aan het leeftijdsvriendelijk maken van de stad Göteborg. In dit werk is het meest concrete doel het verwijderen van onnodige obstakels in de stedelijke omgeving, zoals zware deuren, slechte verlichting en trappen zonder leuningen. De Anmäl hinder-app stelt de gebruiker in staat om een foto te maken van een plaats die aandacht nodig heeft en om het obstakel te beschrijven en te categoriseren met een geotag van zijn locatie. De gebruiker kan ook vrijwillig zijn contactgegevens achterlaten bij het melden. De app gebruikt een open source-code, zodat deze ook elders kan worden gerepliceerd.

Bron: Göteborgs Stad

Doelgroep

Het doel van de app is om burgers in staat te stellen bij te dragen aan het toegankelijker maken van de stad voor mensen van alle leeftijden en niveaus. De app is niet specifiek gericht op een bepaalde gebruikersgroep.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De Dienst Huisvesting van de Gemeente Göteborg (Fastighetskontoret) is bezig om Göteborg een toegankelijker stad te maken. Er zijn tal van maatregelen genomen om dit doel te bereiken, waaronder de lancering van de Anmäl hinder-app. Deze app is ontwikkeld door de Dienst Wonen in samenwerking met een particulier bedrijf dat de app heeft ontworpen.

Effectiviteit en impact

Impact

De impact van de Anmäl hinder-app is terug te zien in het aantal gerapporteerde obstakels. De app is in maart 2017 gelanceerd en in 2017 en 2018 zijn in totaal 378 meldingen naar de gemeente gestuurd. Dit is vergelijkbaar met het aantal meldingen uit de periode van tien jaar voorafgaand aan de lancering van de app, tussen 2006 en 2016, toen er 156 meldingen werden gedaan. Dit betekent dat ongeveer 70 procent van alle meldingen van de afgelopen 12 jaar komt uit de tijd van na het uitbrengen van de app.

Monitoring van resultaten

De stad monitort het gebruik van de app en onderneemt actie naar aanleiding van het aantal meldingen van obstakels. Statistische follow-up wordt ook uitgevoerd op basis van welke soorten obstakels worden gemeld en welke afdelingen de hoofdverantwoordelijkheid hebben voor het verwijderen van het gemelde obstakel.

Innovativiteit

In 2018, the Anmäl hinder app was awarded the Swedish eGovernment Award by the Swedish Association of Local Authorities and Regions for the most innovative digital solution in public administration. Compared to traditional ways of reporting obstacle, an advantage of the app is that the user can take a picture of the obstacle, which can help the city assess what types of measures are needed.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

In 2018 ontving de Anmäl hinder-app de Zweedse eGovernment Award van de Zweedse Vereniging van Lokale Autoriteiten en Regio's, voor de meest innovatieve digitale oplossing in het openbaar bestuur. Vergeleken met traditionele manieren om obstakels te melden, is een voordeel van de app dat de gebruiker een foto van het obstakel kan maken, wat de gemeente kan helpen beoordelen welke soorten maatregelen nodig zijn.

Leerpunten

Het feit dat de app is gebaseerd op een open source-code biedt goede voorwaarden voor het overdragen van de app aan andere steden. Hoewel deze app is ontworpen om gebruikers in staat te stellen obstakels in de stad te melden, kan een vergelijkbare app ook voor andere doeleinden worden gebruikt, bijv. voor het identificeren van plekken die mensen als onveilig beschouwen. Meer in het algemeen kan een dergelijke app worden gezien als een potentiële participatieve stedenbouwkundige tool, die kan worden gebruikt om een bewonersperspectief te krijgen over hoe een bepaalde locatie moet worden ontwikkeld.

Betrokkenheid van gebruikers in stedelijke planning	
Stad	Oslo
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2016; lopend
Meer informatie	Medvirkningskonferanse (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Een van de belangrijkste maatregelen die in Oslo is genomen, is het besluit om het actieplan voor een leeftijdsvriendelijke stad te ontwikkelen op basis van input van verschillende methoden waarbij ouderen betrokken zijn. Dit omvat openbare bijeenkomsten ('Medvirkningskonferanse'); inspectierondes met ouderen om de positieve en negatieve aspecten van ouder worden in bepaalde delen van de stad te visualiseren en te demonstreren (de zogenaamde 'Seniortr kk'); en het betrekken van ouderen bij focusgroepen en gerichte gesprekken om onderliggende problemen aan het licht te brengen. Gebruikersbetrokkenheid is ook belangrijk geweest bij het verankeren van leeftijdsvriendelijke perspectieven in afdelingen zoals de Plannings- en Bouwdiensten en het Stadsmilieu-agentschap van Oslo. In deze gevallen waren ouderen betrokken door middel van bijv. de 'Seniortr kk' (inspectie), waar de onderwerpen banken, verlichting en openbare toiletten op de agenda stonden, om te zorgen voor goed toegankelijke groene ruimtes en sociale infrastructures in hun stadsdelen. Dit bleek duidelijk uit de ontwikkeling van Hovseter, een wijk in het stadsdeel van Vestre Aker waar de oudere bewoners actief betrokken waren bij het planningsproces, naast de afdeling Planning en Bouw en de afdeling Milieu. Nieuwe banken, paden, trottoirs en gebieden voor lichamelijke oefening waren cruciaal om fit en gezond te blijven, met of zonder rollator. Gemakkelijke toegang en veiligheid bij het gebruik van de natuurgebieden rond Oslo, namelijk Marka heeft ook deel uitgemaakt van soortgelijke rondes met het Stadsmilieu-agentschap.

Ouderen werden ook getraind in het gebruik van iPads en geïnspireerd door initiatieven in Göteborg, filmde ouderen hun dag. Dit hielp zowel de goede als de minder goede aspecten van het ouder zijn in een stad te ontdekken. De betrokkenheid van gebruikers heeft de manier waarop deze afdelingen hun doelgroepen waarnemen veranderd en zorgt voor een toegankelijke en veilige stad voor iedereen.

Doelgroep

Age-friendly City is vooral gericht op mensen van 60 jaar en ouder. Bovendien heeft het initiatief 'Age-friendly Oslo' doelbewust geen subgroepen en doelgroepen gedefinieerd naast mensen ouder dan 60 jaar, hoewel het beleidsinitiatief zich richt op het deel van de bevolking dat zelfstandig of semi-zelfstandig thuis kan wonen. Dit is ook de reden waarom hun actieplan geen huisvesting en zorg omvat, aangezien andere plannen dit dekken in Oslo.

Bron: gemeente Oslo

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Betrokkenheid van gebruikers was een van de belangrijkste pijlers van het opbouwen van een leeftijdsvriendelijk stadsbeleid in Oslo. Dit vereist nauwe samenwerking en langere processen dan anders het geval zou zijn geweest, door de verschillende methoden die in gang zijn gezet. Het actieplan voor een leeftijdsvriendelijk Oslo is gebaseerd op bijdragen van oudere burgers en is gekoppeld aan zes van de beleidsdoelstellingen van de WHO. Het Ministerie van Ouderen, Gezondheid en Werkgelegenheid was de belangrijkste coördinator, maar is erin geslaagd andere afdelingen en diensten binnen de gemeente Oslo te motiveren om bij hun beleidsvorming rekening te houden met leeftijdsvriendelijke aspecten. Dit is een werkelijke bottom-up benadering van beleidsvorming.

Effectiviteit en impact

Impact

De effecten van de gebruikersbetrokkenheid zijn onmiddellijk zichtbaar, met nieuwe banken op kortere afstand van elkaar, evenals discussies over de beschikbaarheid van openbare toiletten en betere verlichting die wordt overwogen door de afdelingen van de gemeente Oslo. Ook de feedback van ouderen in de stadsdelen is zeer positief. Gezien en gehoord worden is belangrijk voor het gevoel van betekenis te zijn voor de samenleving. Het resultaat van gebruikersbetrokkenheid zijn de geleidelijk veranderde praktijken van sommige afdelingen die de stad met nieuwe 'leeftijdsvriendelijke' ogen zien; dit zal op de lange termijn bijdragen aan het creëren van een meer inclusieve stad, waar het stigma van ouderen zal verdwijnen.

Monitoring van resultaten

Er zijn geen indicatoren ontwikkeld voor gebruikersbetrokkenheid, afgezien van kwalitatieve feedback aan de projectleiders in de districten tijdens bijeenkomsten. Het veranderende verhaal wordt echter steeds duidelijker naarmate leeftijdsvriendelijk beleid wordt beschouwd als onderdeel van de overkoepelende randvoorwaarden voor beleidsontwikkeling tussen afdelingen van de gemeente. Het is belangrijk om te definiëren welk type gebruikersbetrokkenheid volstaat voor de verschillende projecten en of een nieuw project gebruikersbetrokkenheid vereist. Verschillende projecten vereisen verschillende praktijken voor gebruikersbetrokkenheid, variërend van interviews tot focusgroepen, openbare hoorzittingen/vergaderingen en in-kaart-breng-sessies. Voor toekomstige monitoring van het programma worden de volgende indicatoren voorgesteld:

- Aantal oudere deelnemers aan stadsdeelvergaderingen en overleg;
- Aantal nieuwe projecten als gevolg van gebruikersbetrokkenheid.

Innovativiteit

Uitgebreide gebruikersbetrokkenheid is een innovatieve, dynamische en democratische benadering van beleidsontwikkeling. Het is innovatief in zijn methode en organisatiestructuur, omdat het meer nadruk legt op de behoeften van gebruikers in plaats van op de gepercipieerde behoeften van een bevolking. Het helpt de perceptie van wat leeftijdsvriendelijke steden zijn en in de toekomst zullen zijn uit te dagen en dwingt een nieuwe aanpak om na te denken over samenwerking tussen gemeentelijke diensten en agentschappen.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Betrokkenheid van gebruikers is een innovatieve planningsmethode en andere gemeenten in Noorwegen en in het buitenland die geïnteresseerd zijn in leeftijdsvriendelijke beleidsinitiatieven zouden moeten overwegen het onderwerp vanuit een bottom-up perspectief te benaderen. Het perspectief van gebruikersbetrokkenheid is belangrijk, omdat het bijdraagt aan de duurzaamheid van leeftijdsvriendelijk beleid op lange termijn. Het is verankerd in de gemeenschap en zorgt ervoor dat gemeentelijke agentschappen en diensten bij hun beleidsvorming rekening houden met leeftijdsvriendelijke praktijken. Het aspect van gebruikersbetrokkenheid is een krachtig instrument, aangezien het zowel het politieke als het bestuurlijke niveau van gemeentelijke overheden aanspreekt. Het vereist goede communicatie, uitstekend verwachtingsmanagement wat betreft de invloed van gebruikersbetrokkenheid en duidelijke participatiestructuur om ervoor te zorgen dat alle stemmen worden gehoord.

Leerpunten

After the first public meeting it was concluded that older people are generally less interested in healthcare services than the municipality initially assumed. Aspects such as being able to continue to live and thrive and have meaningful lives were considered more important. Small adjustments on e.g. the distance between benches and their design, distance to tram and bus stops, access to green areas and better lighting help facilitate the use of the city and would be enough to entice a greater number of older people to be more active in their local area.

7. Communicatie en informatie

Centres locaux d'information et de coordination – CLIC (Lokale informatie- en coördinatiecentra)	
Stad	Nantes
Geografische focus	Grootstedelijk niveau
Gelanceerd in; huidige status	2004; lopend
Meer informatie	Les centres locaux d'information et de coordination (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Het CLIC biedt ouderen een duidelijk en toegankelijk overzicht van de diensten en mogelijkheden die de stad hen biedt. Dit overzicht blijft een uitdaging. Het probleem waarmee de stad te maken heeft, is niet alleen het in kaart brengen en duidelijk presenteren van de verschillende diensten, initiatieven en tools die kunnen worden aangeboden, maar ook om concreet contact te leggen met een enorme en vaak ontoegankelijke gemeenschap van gebruikers, die beperkte digitale vaardigheden hebben en in isolatie leven. Sinds vijftien jaar heeft de stad Nantes één aanspreekpunt ingesteld voor mensen ouder dan 60 jaar en hun gezinnen. Deze balie heeft de taak om te informeren, te luisteren en te ondersteunen om oplossingen te vinden die zijn toegesneden op de behoeften van iedereen: huishoudhulp, institutionele accommodatie, maaltijdbezorging, hulp op afstand, enz. Er is een reeks aan folders, catalogi en papieren/digitale outlets ontwikkeld en verschillende contactpunten die ondersteuning en informatie op maat kunnen bieden.

Doelgroep

Deze dienst is open voor het publiek en is speciaal ontworpen voor mensen ouder dan 60 jaar, evenals hun families en alle professionals die in dit domein werken. Elke wijk heeft een kantoor en er zijn mobiele kiosken, die ook gemeenschappen op buurtniveau benaderen en gericht zijn op evenementen en andere soorten bijeenkomsten om potentiële begunstigen proactief te betrekken.

Bron: Protecvie

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Het CLIC wordt beheerd door het Centre Communal d'Action Sociale (CCAS). Het heeft een centraal coördinatiebureau en buurtcontactpunten. Ze gebruiken ook lokale partners zoals verenigingen om proactief contact te zoeken op buurtniveau en om met hun informatieaanbod minder betrokken gemeenschappen en huishoudens te bereiken.

Effectiviteit en impact

Impact

Nantes heeft een enorm portfolio aan initiatieven en ondersteunende diensten, die goed worden gepresenteerd en voor het publiek toegankelijk zijn via verschillende wegen. De Stad maakt ook gebruik van de *rencontres de quartier* (buurtvergaderingen) en de verschillende ontmoetingen op wijk- en buurtniveau om zoveel mogelijk informatie te verspreiden over nieuwe mogelijkheden en diensten. De communicatie-inspanningen zijn dan ook goed op orde, hoewel er geen specifieke gegevens zijn om te bewijzen in hoeverre de lokale oude bevolking op de hoogte is van het aanbod. Ze bieden ook een gastvrije, veilige ruimte om zorgen en angsten te bespreken, samen wegen te verkennen en het bewustzijn te vergroten. Een interessant effect is dat jonge senioren informatie komen verzamelen voor hun ouders en op deze manier al informatie inwinnen en gaan nadenken over hun toekomst.

Monitoring van resultaten

Er zijn enige informele monitoringsinspanningen geweest, maar er zijn geen specifieke onderzoeken uitgevoerd. De gemeente weet welke stadsgebieden of subgroepen nog steeds buiten hun bereik liggen wat betreft betrokkenheid en bewustmaking. Dit in kaart brengen kan helpen om inspanningen te richten op groepen die nog steeds buiten bereik liggen.

Innovativiteit

CLIC maakt het mogelijk om een centraal informatiepunt te hebben dat niet alleen stadsgerelateerde diensten en initiatieven verzamelt, maar ook het aanbod van lokale verenigingen en maatschappelijke organisaties. Het is zeer nuttig geweest, niet alleen om de communicatiestrategie en -inspanningen te vereenvoudigen en efficiënter te maken, maar ook om te zorgen voor coördinatie en het creëren van verbindingen tussen de verschillende initiatieven en organisaties die op dit gebied actief zijn.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

De CLIC is alleen actief in het grootstedelijk gebied van Nantes en is daarom niet gerepliceerd. Essentiële kenmerken voor repliceerbaarheid zijn onder meer de bereidheid en inzet van de stad om te investeren in communicatie-inspanningen en deze voortdurend aan te passen aan de verschillende lokale dynamiek (in termen van bereik, methoden, inhoud). Dit vergt tijd en financiële middelen. Het is ook belangrijk om te beschikken over een dicht netwerk en coördinatie tussen alle actoren die in dit domein actief zijn, zodat het dienstenaanbod relatief eenvoudig kan worden verzameld.

Leerpunten

Een uitdaging blijft het onvermogen om de groepen te bereiken die minder actief en betrokken zijn bij de activiteiten die de stad en andere verenigingen voorstellen. De dienst heeft ingezien dat er niet alleen meer capaciteit nodig is om proactief contact te leggen met moeilijk bereikbare individuen en gemeenschappen; maar dat naast informatie een echte bewustmakingscampagne nodig is, om mensen te informeren over wat ze kunnen verwachten en welk pad ze kunnen nemen voordat ze oud worden en bepaalde uitdagingen tegenkomen. Wat ook belangrijk is, is het bevorderen van een culturele verandering waarvoor senioren actief moeten zijn, open moeten staan voor hulp en ondersteuning, deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten en aandacht en zorg moeten krijgen; en tot slot, aan hun toekomst moeten denken. Dit wordt vaak gezien als een van de grootste belemmeringen voor betrokkenheid, waarbij sommigen niet het gevoel hebben dat "dit iets voor hen is", of dat "ze het nodig hebben of het zelfs verdienen".

Gezamenlijk onderzoek door Instellingen voor Hoger Onderwijs	
Stad	Greater Manchester
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	MICRA is opgericht in 2010 (samenwerking bestond voorheen al); de activiteitend zijn gaande
Meer informatie	MICRA (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Het gebied van Greater Manchester staat bekend om sterke connecties tussen onderzoek en praktijk op het gebied van ouder worden. Bijzonder vermeldenswaardig is MICRA: het Manchester Institute for Collaborative Research on Aging - dat deel uitmaakt van de Greater Manchester Aging Hub.

De onderzoeksgebieden omvatten architectuur, economie, techniek, geschiedenis, biowetenschappen, geneeskunde en sociologie en zijn onderverdeeld in drie thematische focusgebieden: Vergrijzing en Gezondheid (hoe effectieve en efficiënte gezondheid en zorg te bieden aan vergrijzende bevolking?), Vergrijzing en Samenleving (hoe kunnen samenlevingen de vergrijzing beter opvangen?) en de Biologie van Ouder Worden (hoe en waarom worden mensen ouder?).

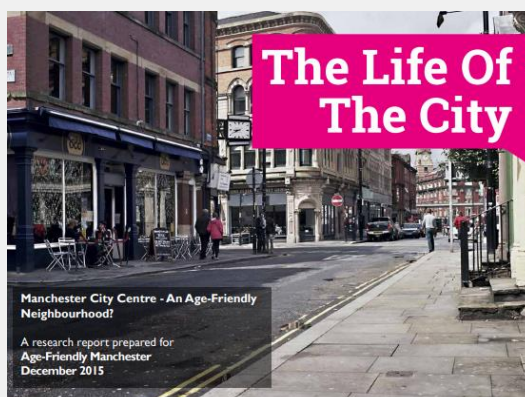
Voorbeelden van lopende onderzoeksprojecten zijn: Ambitie voor Ouder Worden (over de bestrijding van sociaal isolement), fRaill (over causale processen met betrekking tot kwetsbaarheid en welzijn op oudere leeftijd), Groene infrastructuur, OPUS (over de seksualiteit van ouderen) en PreventIT (over het gebruik van IT om te helpen bij ouder worden).

Naast pure onderzoeksoutput richten de activiteiten van MICRA zich ook op:

- Evenementen organiseren waar de aangesloten academici hun nieuwste onderzoeksinspanningen presenteren voor een publiek van maximaal 100, waaronder onderzoekers, zorgverleners, ouderen, lokale overheid, Nationale Gezondheidsdienst (NHS) en de particuliere sector. Het programma bestaat meestal uit een netwerklunch om 13.00 uur en loopt van 14.00 - 16.00 uur. Er zijn 3 tot 4 presentaties, een koffiepauze en een vraag-en-antwoord-sessie;
- Samenwerkingen met verschillende belanghebbenden bij het ontwikkelen van een vergrijzingsstrategie, beleid en praktijk.

Links: onderzoekspresentatie georganiseerd door MICRA.
Bron: MICRA.

Rechts: voorbeeld van onderzoekspublicatie.
Bron: Centre for Spatial Inclusion Design Reseach

Doelgroep

Het onderzoeksnetwerk heeft als doel de kennis over ouder worden te vergroten, voor verschillende belanghebbenden:

- Beleidsmakers, waaronder ambtenaren en projectfunctionarissen van NGO's;
- Andere vergrijzings-onderzoekers;
- Uiteindelijk ouderen zelf.

Het netwerk is niet alleen bedoeld voor de doelgroepen in het Greater Manchester-gebied, het streeft naar een zo groot mogelijk geografisch bereik – tot aan onderzoek voor o.a. Bolivia.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Lokale universiteiten (bijv. University of Manchester, Manchester Metropolitan University, Manchester School of Architecture; University of Salford) werken samen met Greater Manchester Combined Authority, de tien Greater Manchester lokale autoriteiten en NGO's aan onderzoek met betrekking tot ouder worden en leeftijdsvriendelijkheid. De coördinatie wordt gedaan door de Greater Manchester Aging Hub.

Effectiviteit en impact

Impact

MICRA's netwerk bestaat momenteel uit meer dan 300 academici en 2.000 leden, met meer dan 60 onderzoeksprojecten. Sinds 2016 zijn er 31 evenementen georganiseerd. De University of Manchester, Manchester Metropolitan University, University of Salford hebben ook een Memorandum of Overeenkomst ondertekend om samen te werken aan onderzoek naar dementie, waarbij de krachtenbundeling wordt voortgezet. Bovendien hebben de instellingen voor hoger onderwijs deelgenomen aan meerdere externe conferenties en uitwisselingen van onderzoek (bijv. gezamenlijk organiseren van de British Society of Gerontology-conferentie).

Monitoring van resultaten

Hoewel de output van MICRA bekend is, omvatten de gezamenlijke onderzoeksactiviteiten naar ouder worden in het Greater Manchester-gebied meer dan dat. Op dit niveau is er geen formele monitoring of evaluatie, dus het is moeilijk om te rapporteren over aspecten zoals de vertaling van onderzoek naar de praktijk.

Innovativiteit

Veel nauwere samenwerking tussen onderzoek en praktijk dan in andere steden te zien is – en daarmee aansluiten bij de behoefte aan de nieuwste op bewezen inzichten over ouder worden die beoefenaars naar voren laten brengen.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Samenwerkend onderzoek vereist de aanwezigheid van een lokale universiteit of vergelijkbare onderzoeksinstelling die over academici beschikt die gespecialiseerd zijn in onderwerpen die verband houden met ouder worden. Verder is financiering en ervaring en capaciteit voor netwerken en verspreidingsactiviteiten noodzakelijk.

Leerpunten

De samenwerking heeft voor het grotere goed van Greater Manchester professionele grenzen en concurrentie overschreden.

8. Maatschappelijke ondersteuning en gezondheidszorg

GoldenSports	
Stad	Amsterdam
Geografische focus	Alle stadsdelen behalve Noord en Zuidoost
Gelanceerd in; huidige status	2014; lopend
Meer informatie	GoldenSports (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

GoldenSports is opgericht door bewegingswetenschapper Leonie Everts in Amsterdam. Ze wilde de mogelijkheden van sport voor ouderen in de buurt vergroten en hen de kans geven om andere ouderen in de buurt te ontmoeten. De motivatie voor deze wens is dat ze zag dat veel jongere mensen sportten in de openbare ruimte, maar nauwelijks ouderen.

GoldenSports is een platform dat lichamelijke beweging biedt aan oudere mensen. De activiteiten vinden buiten plaats. Na de warming-up bestaat het programma uit 15 minuten training van balans en coördinatie, 15 minuten training voor spierkracht en 15 minuten sport en spel.

De sessies worden geleid door professionele fysiotherapeuten als instructeurs. Daarom moeten deelnemers een kleine vergoeding betalen om de kosten te dekken. Dit varieert van €3 tot €5 per sessie. Er is geen abonnement, waardoor de senior toegang heeft wanneer het uitkomt.

Bron: GoldenSports (2019)

Sinds 2016 heeft het platform zijn diensten ook aangepast aan oudere vrouwelijke migranten. Voor oudere vrouwen met een migrantenachtergrond zijn de activiteiten afgestemd op hun cultuur en voorkeuren. Dit betekent dat de activiteiten binnen zijn in plaats van buiten, met alleen vrouwen (zowel deelnemers als instructeur) en dat de activiteiten tijdelijk worden gepauzeerd rond de ramadan en de zomervakantie.

Doelgroep

GoldenSports is bedoeld voor oudere mensen (65 jaar en ouder) die nog thuis wonen. Ook 55-plussers die met pensioen zijn en lichamelijke klachten hebben, zijn welkom.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

GoldenSports is voor de coördinatie en uitvoering van het programma afhankelijk van vrijwilligers. Zij zorgen voor de continuïteit door de kosten te innen, deelnemers op te bellen om op de hoogte te blijven en ervoor te zorgen dat niemand op enige wijze wordt uitgesloten. Ten slotte zijn fondsen een belangrijke

belanghebbende om ervoor te zorgen dat de activiteiten kunnen worden gefinancierd (bijv. opstartkosten zoals marketing).

Effectiviteit en impact

Impact

In 2017 lag het aantal deelnemers rond de 350, gemiddeld 70 jaar oud. Twee jaar later is het aantal deelnemers verdubbeld. Ze beoordelen de activiteiten met een 8,3. GoldenSports heeft zowel een fysiek als sociaal effect. Volgens de deelnemers zorgt het voor een actievere levensstijl (gemeld door 80% van de respondenten), geeft het een betere fysieke conditie (75%) en betere coördinatie (64%). Bovendien stelt het hen in staat nieuwe mensen in de buurt te ontmoeten (81%) en vaker te sporten door het samen te doen (84%).

Monitoring van resultaten

GoldenSports heeft een onafhankelijk onderzoeksinstituut opdracht gegeven om in 2017 een kwantitatieve effectbeoordeling uit te voeren voor het hele programma. In 2018 is een kwalitatieve evaluatie van het aangepaste programma voor vrouwelijke oudere migranten uitgevoerd.

Innovativiteit

Focus op nieuwe behoeften: actief ouder worden door het stimuleren van lichaamsbeweging, het voorkomen van eenzaamheid en sociale uitsluiting van oudere migranten en respect voor hun cultuur door de cultureel gevoelige versie.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

GoldenSports is succesvol gerepliceerd in negen andere Nederlandse steden, waaronder Rotterdam en Utrecht. Er zijn een aantal aandachtspunten voor de overdraagbaarheid van het concept: het vereist een stedelijke omgeving, om ervoor te zorgen dat voldoende ouderen geïnteresseerd zijn en er voldoende docenten beschikbaar zijn voor financiële duurzaamheid. Voor deelname zijn lage prijzen met kortingen voor de allerarmsten nodig. In het begin moet er veel aandacht worden besteed aan marketing en werving. Dit moet met een persoonlijk tintje gebeuren. Flyers/posters zijn niet voldoende: ook mond-tot-mondreclame is nodig om de doelgroep te bereiken.

Leerpunten

De formule is effectief omdat het sport biedt met aantrekkelijke spelletjes en oefeningen onder begeleiding van een professionele instructeur die weet hoe ouderen te helpen. Ook is de werving effectief, door een positieve boodschap te verspreiden, het gevoel te creëren van een positieve club waar je graag deel van uit wilt maken, maar die ook niet bindend is.

Salud en Red en Los Barrios (Gezondheidsnetwerken in de wijken)	
Stad	Zaragoza
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2018; lopend
Meer informatie	Gobierno de Aragon (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

De gemeente Zaragoza is begonnen met de ontwikkeling van een gemeenschapsproject op gezondheidsgebied door de samenwerking tussen de regering van Aragon (Ministerie van Volksgezondheid) en de gemeenteraad van Zaragoza (Ministerie van Sociaal Beleid). Salud en Red en Los Barrios (Gezondheidsnetwerk in de wijken) is een initiatief dat deel uitmaakt van Plan de Salud de Aragón 2030. De gemeentelijke centra voor sociale diensten in de verschillende wijk van Zaragoza vormen het centrum van de implementatie van la Estrategia de Promoción de la Salud (de Strategie voor Gezondheidsbevordering). Dit initiatief is ontwikkeld op wijkniveau, als een samenleefomgeving dat dicht bij de mensen staat en door de ontwikkeling van netwerken tussen de instellingen die in verschillende sectoren binnen elke gemeenschap werken.

Het uiteindelijke doel van Salud en Red en Los Barrios is het verbeteren van de gezondheid, het welzijn en de gelijkheid in de verschillende wijken en districten van de stad Zaragoza. Daarom heeft het initiatief drie duidelijke doelstellingen, namelijk:

- Identificeer de bepalende factoren van gezondheid in de verschillende stadia van de levenscyclus;
- Moedig netwerken aan op basis van de realiteit en behoeften van de gemeenschap;
- Bevorder het gebruik van gezondheidshulpbronnen door gemeenschapsparticipatie.

Doelgroep

Salud en Red en Los Barrios is een initiatief dat de hele lokale gemeenschap wil betrekken.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Het initiatief creëerde een routekaart om een sterk gezondheidsnetwerk binnen een wijk op te zetten door verschillende belanghebbenden te betrekken. De coördinatie wordt verzorgd door het ministerie van Volksgezondheid en de Gemeenteraad van Zaragoza. De oprichting van het Gezondheidsnetwerk in de Wijken bestaat uit:

- Het creëren van een promoterteam, bestaande uit vertegenwoordigers van de publieke basisdiensten (sociale diensten, gezondheid en onderwijs) in elke buurt;
- De oprichting van een kerngroep, die bestaat uit het promoterteam en professionals uit verschillende sectoren die aanwezig zijn in de gemeenschap. De kerngroep in elke zone identificeert de bestaande zorgbehoeften en middelen binnen de gemeenschap;
- Het mobiliseren van gemeenschapshulpbronnen in het gebied. Dit houdt in dat ze in elke wijk zichtbaar worden gemaakt, dat ze bekend worden bij alle actoren en organisaties die binnen de gemeenschap werken en dat ze worden aanbevolen. Het idee is dat artsen, verpleegkundigen of maatschappelijk werkers vanuit de eerstelijnscentra patiënten formeel verwijzen naar de gezondheidsmiddelen die ze kunnen gebruiken om hun gezondheid te bevorderen en dat ze dit formeel hebben vastgelegd in de medische geschiedenis van de patiënt.

Effectiviteit en impact

Impact

Het initiatief heeft tot doel de algehele gezondheid binnen de wijk te verbeteren. Dit wil het doen door het netwerk binnen de gemeenschap te intensiveren. Dit moet bijvoorbeeld leiden tot meer kennisuitwisseling tussen verschillende entiteiten, een beter begrip van de huidige situatie en behoeften binnen de wijk en een grotere participatie van de bewoners.

Monitoring van resultaten

Het monitoren van de resultaten van het initiatief is ingewikkeld, omdat de doelen niet gemakkelijk te kwantificeren zijn. Toekomstige monitoring zou zich kunnen richten op:

- Het aantal bij het netwerk betrokken partners, het aantal gevormde teams en het aantal professionals in de teams;
- Aantal netwerkactiviteiten per wijk en type activiteiten die worden ingezet;
- De tevredenheid van ouderen over de netwerkbenadering.

Innovativiteit

Het mobiliseren van gemeenschapsmiddelen in het gebied houdt in dat ze binnen elke buurt zichtbaar worden gemaakt, waardoor ze bekend en aanbevolen worden door alle actoren, entiteiten en organisaties die binnen de gemeenschap werken. Het idee is dat artsen, verpleegkundigen of maatschappelijk werkers van de eerstelijnscentra patiënten formeel verwijzen naar de gezondheidsmiddelen, die ze kunnen gebruiken om hun gezondheid te bevorderen en dat ze dit formeel vastleggen in de medische geschiedenis van de patiënt.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Hoewel het wordt ontwikkeld als een proefprogramma in drie wijken van Zaragoza, is het protocol voor het aanbevelen van middelen tot op heden al aanwezig in meer dan een derde van de gezondheidscentra in Zaragoza. De stad Zaragoza is van plan dit initiatief tegen 2021 in alle buurten van Zaragoza (in totaal 25) te implementeren. Dit initiatief wordt ook uitgevoerd in andere steden in Spanje, waaronder Barcelona en er wordt een database met gezondheidsvoorzieningen voor al deze steden ontwikkeld.

Leerpunten

Salud en Red en Los Barrios laat zien welke impact een goede samenwerking tussen het ministerie van Volksgezondheid en de gemeente binnen een wijk kan hebben. Effectieve coördinatie door deze instituten kan een gemeenschap mobiliseren.

Radars	
Stad	Barcelona
Geografische focus	55 stadsbuurten
Gelanceerd in; huidige status	2008; lopend
Meer informatie	The RADARS project - Universitat de Barcelona (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Radars is een project van gemeenschapsactie om risicosituaties voor ouderen vast te stellen en te voorkomen en de negatieve effecten van ongewenste eenzaamheid en isolatie te verminderen. Het is een preventie- en zorgnetwerk waaraan vrijwilligers, organisaties, commerciële instellingen en overheden deelnemen. Het doel is om senioren die alleen of samen met andere ouderen wonen, te helpen thuis te blijven en zich bijgestaan te voelen, met hulp van mensen om hen heen.

Buren en mensen die in buurtwinkels en apotheken werken, zijn de belangrijkste actoren die ouderen controleren (bijv. hun gezondheid, uiterlijk of gedrag). In geval van anomalie of een incident informeren zij de desbetreffende sociale dienst. Sommige vrijwilligers bellen regelmatig oudere burgers om een vertrouwensrelatie op te bouwen en het gevoel van eenzaamheid te verminderen.

Doelgroep

Radars is opgezet voor mensen van 65 jaar of ouder, vooral degenen die alleen of met een andere oudere persoon wonen en hun sociale leven willen verrijken. Onder de indirecte doelgroepen vallen burens, winkeliers, vrijwilligers en particuliere en publieke professionele dienstverlening.

Bron: Ajuntament de Barcelona

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Radars wordt gecoördineerd door de gemeenteraad van Barcelona (Afdeling voor Sociale Diensten), in samenwerking met maatschappelijke organisaties van elke wijk. De NGO Amics de la Gent Gran, gespecialiseerd in het bestrijden van ongewenste eenzaamheid, heeft een team van vrijwilligers ingezet om ouderen thuis of bij sociale activiteiten buitenshuis te begeleiden. Daarnaast dragen gezondheidscentra, maatschappelijke centra en NGO's bij door senioren aan te moedigen deel te nemen aan Radars.

Effectiviteit en impact

Impact

Na meer dan een decennium in bedrijf te zijn geweest, is Radars momenteel aanwezig in alle districten in Barcelona. De sociale netwerken die onder dit initiatief vallen, zorgen nu voor meer dan 170.000 ouderen. Aangezien de meeste alleenstaande ouderen vrouwen zijn (die ook een hoger risico op sociale uitsluiting lopen), heeft dit initiatief een positieve impact op deze bevolkingsgroep. Radars heeft ook een impact gehad op het gebied en de lokale organisatie, omdat het synergieën tussen individuen, entiteiten en diensten heeft gefaciliteerd die voorheen geen interactie hadden. Het heeft nieuwe relaties opgebouwd en het gemeenschapsleven versterkt.

Monitoring van resultaten

Alle bij de implementatie van Radars betrokken actoren nemen regelmatig deel aan rondetafelgesprekken om ervaringen uit te wisselen, hun strategie te bepalen en volgende stappen te plannen. Deze rondetafels monitoren de resultaten van dit initiatief en beoordelen de geboekte vooruitgang.

Innovativiteit

De innovativiteit van dit project vloeit voort uit de bottom-up, participatieve benadering, waarbij de leden van de lokale gemeenschap voor elkaar zorgen en sociale banden versterken. Radars werd aanvankelijk zelfs niet gesponsord door de Gemeenteraad, omdat het voortkwam uit een groep burens die besloten om voor elkaar te zorgen. Het idee was zo succesvol dat de lokale autoriteiten in 2012 eigenaar werden en Radars uitbreidde naar alle districten. Ook innovatief is Radars multilevel-methodologie, waarbij verschillende niveaus van sociale actoren (d.w.z. vrijwilligers, winkeliers, professionals van NGO's, lokale autoriteiten) op een gecoördineerde, complementaire manier werken.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Radars is nog niet elders gerepliceerd. Overdraagbaarheid lijkt een uitdaging, aangezien Radars succesvol is vanwege de bijzondere sociale cultuur van sommige wijken en het lokale openbaar bestuur in Barcelona. Deze bijzondere omstandigheden kunnen de replicatie in andere steden belemmeren. De duurzaamheid kan worden toegeschreven aan de permanente inzet en samenwerking van alle betrokken actoren en het vermogen om zich aan te passen aan de kenmerken en behoeften van elke wijk.

Leerpunten

Dit initiatief geeft het belang aan van het betrekken van verschillende niveaus van sociale actoren om de levenskwaliteit van ouderen te verbeteren. Desalniettemin was implementatie niet altijd eenvoudig. Sommige door de Radars-gemeenschap geïdentificeerde ouderen zijn terughoudend in het vertrouwen van vrijwilligers die op hun deur kloppen of hen bellen. Dit aspect toont aan dat er sterke institutionele steun nodig is om het werk van vrijwilligers te ondersteunen.

Strength and balance pathway (Kracht- en evenwichtstraject)	
Stad	Greater Manchester
Geografische focus	Wigan – een van Greater Manchester's tien lokale autoriteiten
Gelanceerd in; huidige status	2018; lopend
Meer informatie	Strength and Balance - Active Later Life (online)

Doelen, inhoud en organisatie

Dienstverlening

Valpartijen kosten tijd en doen een beroep op hulpmiddelen en lokale gezondheids- en sociale zorgdiensten. Bovendien kunnen valpartijen persoonlijk een aanzienlijke impact hebben op de mobiliteit en het vertrouwen van ouderen, waarbij ze na een val vaak meer ziekenhuis- en sociale zorg nodig hebben.

Valpartijen worden vaak gezien als een gevolg van ouder worden, maar vanuit de gezondheids- en vrijwilligerssector wordt steeds meer ingezet op preventieve maatregelen. Slechte spierkracht en balans zijn twee van de meest voorkomende risicofactoren voor vallen.

In Wigan (een van de tien lokale autoriteiten van Greater Manchester) is een traject ontwikkeld door het team Volksgezondheid binnen de lokale overheid in samenwerking met hun sport- en vrijetijdsdiensten. Het traject omvat een zes weken durend thuisoefenprogramma, gevolgd door tien weken 'skilling up'-sessies in groepen, een 15 weken durend bewezen kracht- en balansoefenprogramma en onderhoudssessies op lange termijn, die allemaal worden ondersteund door een oefenboekje voor thuis om deelnemers aan te moedigen in hun eigen tijd technieken te oefenen die ze tijdens het programma hebben geleerd.

Doelgroep

Iedere oudere die in de gemeente woont. Voor de doeleinden van het programma zijn ouderen doorgaans 65 jaar en ouder. Hoewel er geen strikte leeftijdsgrens is, kan elke volwassene die baat heeft bij het programma deelnemen.

Photo courtesy of Centre for Ageing Better

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

Ouderen kunnen worden doorverwezen naar een traject van een lokale gezondheids- of sociale zorgverlener, hulpverlener, huisarts of praktijkondersteuner, of ze kunnen zichzelf doorverwijzen. Daarnaast kan het traject worden aangeboden door een freelance instructeur, of personeel dat intern is opgeleid in residentiële of beschermde accommodatie, of door een gemeenschapsgroep of liefdadigheidsinstelling. Dit kan een duurzamere aanpak zijn, omdat ouderen vaak de voorkeur geven deel te nemen in een comfortabele omgeving die ze gewend zijn. Ouderen kunnen het traject op volgorde volgen of ze kunnen direct instromen tijdens een traject, afhankelijk van hun ingeschatte behoeften

Effectiviteit en impact

Impact

Het is nog te vroeg om de volledige impact van het traject te beoordelen en het kan enkele jaren duren voordat de besparingen van de aanpak zijn gerealiseerd. Valpartijen veroorzaken echter meer dan 200.000 ziekenhuisopnames van 65-plussers in het hele land, wat de Nationale Gezondheidsdienst in totaal ongeveer 1 miljard pond per jaar kost. Door kracht, evenwicht en de mobiliteit te verbeteren, is er een duidelijk potentieel voor het programma om het aantal vallen te verminderen en geld te besparen voor lokale gezondheids- en sociale zorgdiensten. Dit zou het mogelijk kunnen maken dat middelen die nu door lokale diensten worden ingezet om met valpartijen om te gaan, elders worden ingezet.

Monitoring van resultaten

Het werd belangrijk geacht om financiering toe te wijzen voor monitoring en om dit aan het begin van elk programma te overwegen. Het ontwikkelen van een monitoringskader dat specifiek voor een programma is ontworpen, werd als bijzonder nuttig beschouwd. Hierdoor kunnen lokale gebieden monitoring duidelijk inbedden in alle aspecten van hun programma, waardoor het relevant is voor de richtlijnen en doelstellingen van hun programma. Voorbeelden zijn de PhiSiCAL-studietoolkit en een Resultaten en Monitoringskader.

Innovativiteit

Het programma is innovatief in de zin dat het een aantal activiteiten die samenhangen met het verbeteren van kracht en balans samenvoegt tot een traject. Deze omvatten: tien weken durende 'skilling up'-groepen met sprekers en oefeningen; zes weken durend oefenprogramma met huisbezoeken en telefonische ondersteuning tussendoor; en een bewezen oefenprogramma van 15 weken dat wordt gegeven op een aantal openbare plaatsen in de wijk. 'Ring and Ride'-vervoer is beschikbaar.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Het traject is gestructureerd in een gebruikelijke aanpak en is dus gemakkelijk repliceerbaar in andere gemeenten.

Leerpunten

'Peer champions' vormen een centraal onderdeel van de voorziening en zijn getraind om instructeurs te ondersteunen tijdens de les en te begeleiden bij huisbezoeken om gemeenschapsgerichte aanwezigheid bij lessen aan te moedigen. Dit is bijzonder effectief geweest bij het betrekken van oudere mannen. Resultaten worden versterkt wanneer de deelnemer andere programmasessies bijwoont, bijv. revalidatie na een beroerte of gezondheidswandelingen. Er is ook een verkeerslichtsysteem om aan te geven of gemeenschapsgerichte oefenprogramma's kracht- en evenwichtscomponenten bevatten, om zo verdere doorverwijzing vanuit het traject mogelijk te maken. De oefeningen thuis voortzetten helpt ook om positieve resultaten te behouden.

Zicht in evenwicht - voor oudere migranten	
Stad	Amsterdam
Geografische focus	Stadsbreed
Gelanceerd in; huidige status	2016; afgerond
Meer informatie	Evaluation report of the pilot phase (online)

Doelen, inhoud en organisatie

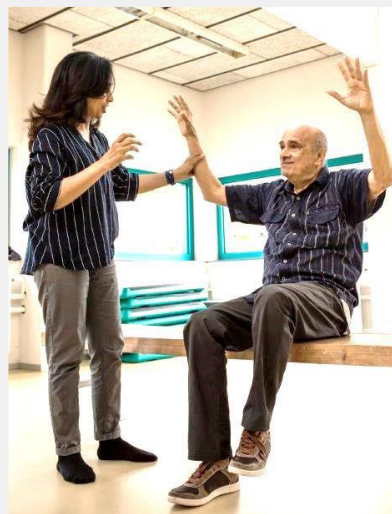
Dienstverlening

Valpreventie is een van de vier pijlers van het Age-friendly City-plan van Amsterdam. Vallen is vooral problematisch bij oudere migranten. Surinaamse, Turkse en Marokkaanse ouderen hebben respectievelijk 4,7; 5,3 en 5,5 keer meer kans om te vallen dan hun Nederlandse tegenhangers. De cognitieve gedragsgroepsinterventie 'Zicht in evenwicht' is effectief gebleken voor Nederlandse senioren, maar het blijkt moeilijk om er oudere migranten mee te bereiken. Daarom werd in Amsterdam een cultuur sensitieve versie ontwikkeld: 'Zicht in evenwicht voor oudere migranten'.

'Zicht in evenwicht' richt zich op de ontwikkeling van cognitieve vaardigheden om gevoelens van competentie en controle te stimuleren. Deelnemers leren hun faalangst en problematische situaties op een realistische manier te interpreteren en ermee om te gaan tijdens alledaagse activiteiten. De oorspronkelijke interventie bestaat uit acht groepssessies die helpen vier strategieën te leren:

- leren destructieve gedachten over vallen in constructieve gedachten om te zetten;
- leren realistische doelen te stellen en na te streven;
- het ontvangen van informatie en tips om risico's te verlagen;
- fysieke oefeningen doen, gebruik maken van fysiotherapeutisch materiaal en werkboekopdrachten.

In de cultureel sensitieve versie is het werkboek verwijderd en zijn alle andere teksten zo eenvoudig mogelijk en tweetalig gemaakt (met vertalingen naar het Turks en Arabisch). Soms zijn teksten vervangen door afbeeldingen. Bovendien zijn de gevallen beter afgestemd op de culturele achtergronden van de oudere migrant, met herkenbare personennamen en levensstijlen die overeenkomen met de waarden en overtuigingen van de oudere migranten. Ook de cursusdocenten hebben dezelfde culturele achtergrond als de oudere migranten. Ten slotte besteedt de aangepaste versie meer aandacht aan het gebruik van hulpmiddelen voor valpreventie.

Bron: GGD Amsterdam

Doelgroep

Het project richt zich op Turkse, Marokkaanse en Surinaamse oudere migranten. Van deze mensen ontving 29% alleen basisonderwijs. Ook beheersing van de Nederlandse taal is beperkt.

Coördinatie en betrokkenheid van belanghebbenden

De GGD is de initiatiefnemer, coördinator en (mede) financier van het project. Het project wordt medegefinancierd door drie fondsen: FNO, RCOAK en het onderzoeks- en ontwikkelingsfonds van de GGD. De GGD levert de dienst. De AMB-NL-interventie is ontwikkeld door Universiteit Maastricht. Het Trimbos Instituut bezit het intellectuele eigendom van de Nederlandse versie van AMB (AMB-NL) en verzorgt de Train-de-trainer cursussen.

Effectiviteit en impact

Impact

In 2018 namen ongeveer 100 oudere migranten deel aan het project. De belangrijkste uitkomsten zijn de toename van het zelfvertrouwen en de afname van eenzaamheid die door de deelnemers wordt gemeld:

- 79% van de deelnemers denkt dat hij/zij nu veiliger beweegt;
- 75% zegt meer zelfvertrouwen te hebben gekregen;
- 67% is beter in staat om destructieve gedachten over vallen in positieve gedachten om te zetten;
- 65% geeft aan spierkracht te hebben opgebouwd door de fysieke oefeningen;
- 48% profiteerde van het sociale aspect en beweert minder eenzaam te zijn geworden.

Monitoring van resultaten

In 2019 is een ex-post evaluatie door de GGD afgerond. Het onderzoek omvatte een procesevaluatie op basis van diepte-interviews met deelnemers en instructeurs, gecombineerd met een enquête met vragen over de tevredenheid en effecten volgens de deelnemers.

Innovativiteit

Focus op nieuwe behoeften: bewezen valpreventie voor oudere migranten. Voorheen werd er geen aandacht besteed aan het ouder worden van migranten in de gastlanden en aan preventieactiviteiten die op deze groepen zijn toegesneden. Om deze reden zijn nieuwe methoden gebruikt: de culturele aanpassing van bestaande bewezen interventies met een nauwe betrokkenheid van de doelgroep bij het proces van afstemming van de interventie.

Overdraagbaarheid en duurzaamheid

Herhaling en voorwaarden

Traject Kracht en Balans is een soortgelijk initiatief. Voor overdraagbaarheid is een onderwijsinstelling nodig die potentiële cursusleiders volgens de officiële methodiek kan opleiden. Deze professionals moeten afkomstig zijn uit dezelfde culturele achtergrond als de deelnemers. Ten tweede is een locatie in de buurt van de deelnemers vereist, zoals een sociaal centrum. Ten slotte zijn er financiële middelen nodig, want om de opkomst te waarborgen, kan geen financiële bijdrage worden gevraagd van de deelnemers die over het algemeen moeite hebben om rond te komen.

Leerpunten

Speciale werving en een vertrouwensrelatie zijn essentieel voor succes. Werving kan plaatsvinden via sleutelfiguren in bestaande sociale groepen, maar ook via kanalen als huisartspraktijken, thuiszorgprofessionals en lokale sociale centra. De aanpak moet persoonlijk zijn. Het is ook cruciaal om ervoor te zorgen dat de deelnemers elkaar en de instructeur goed kennen, omdat gebrek aan vertrouwen volledige deelname verhindert en kan leiden tot vroegtijdige uitval.

Ideeën om te noteren voor ik ze vergeet

A large grid for taking notes, consisting of a vertical red line on the left and horizontal black lines forming rows. The grid is intended for writing down ideas before they are forgotten.

ISBN: 978-2-919795-37-6

ESPON 2020 – Meer informatie
ESPON EGTC

4 rue Erasme, L-1468 Luxemburg - Groothertogdom Luxemburg

Tel: +352 20 600 280

Email: info@espon.eu

www.espon.eu, Twitter, LinkedIn, YouTube

De ESPON EGTC is de Enige Begunstigde van het ESPON 2020 Samenwerkingsprogramma. De Enige Operatie binnen het programma is geïmplementeerd door de ESPON EGTC en medegefinancierd door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, de EU-lidstaten en de Partner staten, IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland.